

SUVAITSEVAISUUS	2
<i>Moderni ja postmoderni suvaitsevaisuus. Toleranssin sisällön ja rajojen etsintää. (09)</i>	2
JOHDANTO	2
SUVAITSEMATTOMAT ENSIREAKTIONI	3
KÄSITTEEN HISTORIASTA	5
TOLERANSSI LÖYTYI LONTOON PÖRSSISTÄ.....	5
TOLERANSSI JA FANAATTISUUS	6
<i>Passiivinen ja aktiivinen fanaattisuus</i>	7
SUVAITSEVAISUUSKILPAILU	8
MITÄ TOLERANSSI ON?	9
SIETÄMÄTTÖMÄN SIETÄMISTÄ	9
SISÄLLISSOTAA.....	10
MITÄ SUVAITSEMATTOMUUS ON	11
VÄKIVALTA	12
USKONNOLLINEN SUVAITSEMATTOMUUS	13
<i>Yleisuskonnollinen ominaisuus</i>	13
<i>Yleisinhimillinen ominaisuus</i>	14
SUVAITSEMATTOMUUDEN OPTIOVOITOT	15
KOTTOLERANSSI.....	17
POSTMODERNI SUVAITSEVAISUUSDOGMATIikka	19
POSTMODERNI TOTUUS	20
<i>Moderni toleranssi</i>	21
<i>Postmoderni toleranssi</i>	22
<i>Suvaitsevaisuusfundamentalismi</i>	23
<i>Suvaitsevaisuusfarssi</i>	23
<i>Reilu suvaitsemattomuus</i>	24
<i>Suvaitsemattomien suvaitseminen</i>	25
<i>Totuus ja suvaitsevaisuus</i>	25
<i>Vakaumus ja suvaitsevaisuus</i>	26
<i>Sokrates ja Jeesus</i>	27
POSTMODERNI ETIIKKA.....	27
<i>Mielettömän avoin mieli</i>	28
<i>Tuomiopäivä peruttu</i>	28
<i>Tekoymmärrys</i>	29
<i>Suvaitsevaisuuden rajat?</i>	30
TUHKASTA NOUSEVA SUVAITSEVAISUUS	31
<i>Tietämättömyys</i>	31
<i>Vallattomuus</i>	33
<i>Kaaos</i>	34
<i>Toiselle oleminen</i>	35
<i>Oleminen poissaolevalle Jumalalle</i>	36
<i>Kilpailu Jumalan kanssa?</i>	37
<i>Keskeneräinen kertomus</i>	38
KRISTILLINEN TOLERANSSI?	39
JEESUKSEN TOLERANSSI	39
VIERAS VAROVAISUUS.....	40
VIERAANVARAISUUS	41
TOLERANSSI SYYSKUUN 11 JÄLKEEN.....	42
TOLERANSSIN TOINEN ÄÄRIPÄÄ.....	44

SUVAITSEVAISUUS

Moderni ja postmoderni suvaitsevaisuus. Toleranssin sisällön ja rajojen etsintää. (09)

Johdanto

Edellinen kirjeeni käsitteli kiitollisuutta. Tämä kirje ei ole yhtä positiivinen, eikä yhtä helppo. Olen tavallista teoreettisempi ja käsitteellisempi. Käytän enemmän sivistyssanoja kuin haluaisin, ja kirjeeni loppuosassa käsittelen uudempia filosofisia virtauksia, joiden termistö saattaa olla monelle vieras, mutta joiden vaikutuspiiristä harva on säästynyt. Alaviitteitäkin käytän enemmän kuin hyvän kirjoittajan pitäisi. Sinne on helpottavaa piilottaa sellaisia ajatuksia, joita ei jaksu sujuvasti muokata osaksi päätekstiä. Nyt olen piilottanut sinne myös osan aiheeni kannalta vaikeammasta aineistosta, joka ei välttämättä kiinnosta kaikkia. Kirjeen voi lukea vilkaisuun alaviitteitä, mutta ainakin se on yleissivistävämpi, jos jaksaa keskittyä myös niihin. Pyydän kärsivällisyyttä. Tekstin lukeminen on kuitenkin huomattavasti helpompaa, kuin sen tuottaminen. Yhdenkään Ystäväkirjeen kirjoittaminen ei ole tuntunut yhtä työläältä kuin tämän. En olisi nähnyt vaivaa, jos en uskoisi, että aihe on tärkeä. Haastan sinut puntaroimaan sitä kanssani.

Isovanhempamme muistavat vielä Suomalaisen suvaitsemattomuuden kulta-ajan, viime vuosisadan kolme ensimmäistä vuosikymmentä, jolloin ”äpärälapsia” piiloteltiin ja heidän äitinsä häpäistiin, ruotsinkielisiä halveksittiin ja sukunimet suomennettiin, punaisia lahdattiin ja heidän orpojaan sijoitettiin mahdollisimman köyhiin koteihin.

Useat sodat, ja viimeistään ”talvisodan ihme” poisti joksikin aikaa kansan sisäisen ristiriitaisuuden, kun löysimme vihattavat ja tapettavat uhrin yhteisestä vihollisesta, rajan toisella puolella. Sotien jälkeen suvaitsemattomuus palasi rajojen sisäpuolelle ja seurasi aika tarkasti puoluerajoja 90-luvulle asti.

Mutta uutta suvaitsevaisuuttakin löytyi. 60-luvulla alettiin suvaita susipareja ja ”kaapistaan astuneita” heteromiehiä kuten **Jallu** ja **Kallu**. 70-luvulla heitä suvaittiin jo synnytyssalissakin. 80-luvulla naiset alkoivat vaatia suvaitsevaisuutta omiakin oikeuksiaan kohtaan. 90-luvulla alettiin jo suvaita ketä tahansa sukupuolesta tai sukupuolisesta orientaatiosta riippumatta. Kaikki alkoivat innolla astua kaapeistaan, koska ei enää ollut suvaittavaa piiloutua sinne. Samaan aikaan maahan alkoi virrata lisää suvaittavaa, siirtolaisten ja pakolaisten muodossa¹. Se oli jo vähän kovempi pala suvaittavaksi. Alettiin tehdä vakavaa ja idealistista työtä rasismia vastaan ja yleisen suvaitsevaisuuden puolesta.² *Toleranssi* oli 90-luvun iskusana. Sitä vahvasti **YK:n** 50 -vuotissynttärinsä kunniaksi julistama suvaitsevaisuuden teemavuosi 1995. Ensimmäistä kertaa **YK** asetti yksilön *asenteen* kansainvälisen suurennuslasin alle.

Vuosituuhanteen vaihteessa suvaittiin jo melkein kaikkia – paitsi niitä, jotka eivät suvainneet ihan kaikkea.

Keväällä 2001 **Radiomafia** järjesti *Pipo löysällä!* –tempauksen, jonka tarkoituksena oli nostaa esiin suvaitsevaisuuden ja suvaitsemattomuuden teemaa. Uuden vuosituuhannen alussa suvaitsevaisuus oli jo hauskaa kansanhuvia

Kampanjan aikana äänestettiin Suomen suvaitsevimmat, eli ”löysäpipoisimmat” ihmiset.

Äänestyksen voitti Radio- ja tv-persoona, maisteri **Simo Frangén**. Toiselle sijalle ylsi tasavallan presidentti **Tarja Halonen**, ja kolmannen sijan otti tv-juontaja **Wallu Valpio**.

¹ Eihän siitä ole kuin muutama vuosikymmen kun valtakulttuuristamme poikkesivat vain saamelaiset, romaanit ja suomenruotsalaiset

² Esimerkiksi Joensuussa vapaaehtoiset aloittivat 1992 järjestäytyneen suvaitsevuustyön, johon virkamiehet tulivat mukaan pari vuotta myöhemmin. Aktiivisimmin työssä ovat olleet **Punainen Risti**, **Mannerheimin Lastensuojeluliitto**, poliisi ja jotkut helluntaiseurakunnat. Suvaitsevaisuuskasvattaja **Melody Karvonen** on ollut aktiivisena vetäjänä melkein koko ajan.

Mutta 11.9. 2001 pipo kiristyi uudestaan.

Nyt sinisellä planeetalla peräänkuulutetaan raivoisesti sekä radikaalia toleranssia että peräänantamatonta suvaitsemattomuutta.

Kaksi vuotta sitten minua pyydettiin luennoimaan toleranssista ja intoleranssista **Christian Artist** konferenssissa, Hollannissa. Nyt kun monenlaiset fundamentalistit ovat vaarallisesti vastakkain, päätin palata noihin luentomuistiinpanoihin ja työstää ne perusteellisemmassa muodossa suomeksi. Koska alun perin mietin aihetta englanninkielellä, ehdin mieltä sanaan toleranssi, joka käännetään suvaitsevaisuudeksi, vaikka se tarkoittaa *sietämistä, kestämistä ja kärsimistä*. Toleranssissa on hammasta ja selkärankaa. Suvaitsevaisuus maistuu pullamössöltä, johon ei kovin hääppöisiä puruvälineitä tarvita. Siksi pidän lainasanaa tekstissä mukana, vaikka yleensä pyrinkin niitä välttämään.

Suvaitsemattomat ensireaktioni.

“Ihmiset ovat hyvin suvaitsevia uusille asioille – kunhan ne ovat täsmällisesti samanlaisia kuin vanhat.” Charles F. Kettering

Annettu otsikko ei aluksi innostanut minua ollenkaan. Asenteeni oli aika suvaitsematon. Seuraavassa joitakin kirjaamistani ensireaktioista.

Suvaitsevaisuus on moraalisesti latteaa ihanne.

Tuntui vaikealta keksiä vähemmän innostavaa moraalista teemaa.

Suvaitsevaisuushan on niiden hyve, jotka uskovat mitä tahansa, mutta silti syövät vain lempiruokaansa.

En halunnut samastua joukkoon, joka snobbailee suvaitsevaisuudellaan kaikkea sitä kohtaan, josta eivät piittaa pätkäkään. Enkä halunnut kuulua niihin, jotka syystäkin ylpeilevät avaramielisyydellään, koska heidän mielensä on iso tyhjä tila, vailla ainuttakaan vakaumusta. He suvaitsevat mitä tahansa, koska eivät usko mihinkään.

En myöskään halunnut liittyä niihin, joka automaattisesti pitävät suvaitsemattomia ihmisiä, joko tyhminä tai sydämettäminä. Tunnen monia suvaitsemattomina pidettyjä ihmisiä, joilla on sekä hyvät perustelut että intohimoisesti rakastava sydän.

Ennakkoluuloissani kuvittelin kohtaavani konferenssissa “väärin ymmärrettyjä” kristittyjä taiteilijareppanoita, jotka eivät voi suvaita sitä, että kaikki eivät yksinkertaisesti pidä heidän taiteestaan. Enkä halunnut sellaisia lohduttaa. Laulaminen kuorossa, jonka ainoa valitusvirsi koskee muiden ihmisten suvaitsemattomuutta heitä kohtaan, ei sopinut minun musiikkimakuuni.

Puhe suvaitsemattomuudesta ongelmana, ja suvaitsevuudesta ratkaisuna, on semanttisesti rakennettu ansa.

En pitänyt siitä, että otsikossa annettiin sekä ongelma että vastaus. Minun tehtäväkseni jää silloin vain antaa lisämääreitä ongelmalle ja hyvät perustelut jo annetulle vastaukselle.

Näihin sanoihin tiivistetty eettinen ongelma oli minusta täysin riittämätön kuvaamaan olennaisia henkilökohtaisia ja sosiaalisia ongelmiamme.

Suvaitsevaisuushöpötys on naamioitua suvaitsemattomuutta.

Lännen moraalissa ilmastossa klassiset seitsemän kuolemansyntiä on jo kauan sitten unohdettu. Jäljellä on vain yksi peruspahe: suvaitsemattomuuden sietämätön synty.

Ainoa moraalinen närkästyksemme kohdistuu suvaitsemattomiin ihmisiin. Suvaitsevaisen sivistyneistön viimeinen ristiretki suuntautuu “fundamentalistisiin hölmöihin,” jotka väittävät, että heidän totuutensa on enemmän tosi kuin muiden. Rauhan ihmisiä kun ollaan, aseina käytetään vain pilkkakirveitä ja kunnan ihmisten seurasta eristämistä. Tämä on jokaisen itseään kunnioittavan suvaitsevaisen postmodernistin pyhä velvollisuus, eikä kukaan huomaa kuinka naurettavan

alastomana heidän fanaattinen suvaitsemattomuutensa näyttäytyy, kun joutuvat kasvotusten pesunkestävän kristityn tai juutalaisen fundamentalistin kanssa.

Liberaalit ovat liberaaleja vain liberaaleille, ja suvaitsevaiset ovat suvaitsevaisia vain suvaitsevaisille. Tosin *vieraista* kulttuureista peräisin olevat uskonnolliset fundamentalistit ängetään väkisin suvaittavien joukkoon, vaikka he olisivat kuinka väkivaltaisia tahansa. Myytti kaiken ymmärtävästä monikulttuurisesta neutraalisuudesta paljastuu väkivaltaiseksi suvaitsemattomuudeksi, heti kun se joutuu tekemisiin *oman* kulttuurinsa historiallisista juurista kiinni pitävien “keskiaikaisten fundamentalistien” kanssa.

Paavikin voisi olla kateellinen sille ehdottomalle auktoriteetille, jonka erehtymättömästi oikeassa oleva suvaitsevaisuusoppi on länsimaissa saanut.

Parhaimmillaankin suvaitsevaisuus on älyllisesti laiskistuttava ja omaatuntoa halvaannuttava ihanne.

Onko suvaitsevaisuus viimeinen luvallinen saarnan aihe? Eikö mistään muusta saa enää vakaumuksella väitellä? Eikö ketään saa enää vakuuttaa uudenlaisen asenteen paremmuudesta, tai ”käännyttää” toisenlaisiin uskomuksiin, niin kuin minä yritän tehdä tämän kirjeen kautta? Eikö ketään saa enää kehottaa tekemään parannusta väärästä ja moraalittomasta käytöksestä? Silloin tämäkin kirje on vain suvaitsemattoman ihmisen tekele. Minä olen aina yrittänyt kirjeilläni vaikuttaa lukijoiden asenteisiin ja käytökseen. Onko se suvaitsemattomuutta?

Pitäisikö suvaitsevaisuuden nimissä jättää jokainen *oman* kotikulttuurinsa uskomusten, tabujen ja tottumusten armoille?

“Tehkää mitä teette, kunhan ette tule minun takapihalleni tekemään sitä.”

Onko kaikenlainen toiseen vaikuttaminen suvaitsemattomuutta? Silloinhan mainostoimistot pitäisi ensimmäisinä lailla kieltää.

Mutta tarkemmin ajatellen...

... huomaisin tarvitsevani aihetta, josta en pitänyt. Kysymys toleranssista ja suvaitsemattomuudesta on moniulotteinen ja haastava tema.

Peilinä se ei ole kovin imarteleva. Huomaan sen, kun katselen ensireaktioitani. Aloitin tekemällä epäreiluja tyyppityksiä erilaisista ajattelutavoista. Loin nopeasti mielikuvia yksilöistä ja ryhmistä, joiden kaltainen minä en ainakaan ole. Sitten huudoin näitä mielikuvaviihollisia halventavilla sanoilla ja yleistävillä mollauseroilla, samalla kun korostin *oman* toimintani erinomaisuutta. En todellakaan ole mikään toleranssin esikuva.

Ihailen väkivallattomuuteen sitoutuneita rauhantekijöitä, kuten **Jeesus, Gandhi, Martin Luther King, Desmond Tutu** ja **Nelson Mandela**, jotka ovat pystyneet kestäämään sosiaalisen hylkäämisen ja raaemmankin väkivallan, suhtautuen rakastavasti niihin, jotka eivät heitä suvaitse. Toisaalta on kauhistuttavaa nähdä kuinka tiukan paikan tullen, olen muiden kanssa valmis hylkäämään, syrjimään ja jopa tappamaan oikeaksi uskomani asian puolesta.

Kristillinen kirkko on historiansa aikana ollut valmis molempiin. Kristikunta on sekä kestänyt itseensä kohdistunutta väkivaltaista suvaitsemattomuutta että harjoittanut väkivaltaista suvaitsemattomuutta.

Itse käsite ei vielääkään tunnu olevan kovin trendikäs kristillisissä piireissä – ainakin siitä päätellen, mitä löysin netistä. Kävin useissa kristillisiä linkkejä keränneillä englanninkielisillä kotisivuilla. Löysin satoja tuhansia sivuja koonneista portaaleista yhden kotisivun, jossa löytyi sana toleranssi. Siinäkin valiteltiin vain kristittyjen kohtaamasta suvaitsemattomuudesta. Suvaitsevaisuutta eettisenä ohjeena löysin vain kahdelta suomalaiselta sivulta.³

³ Kristillinen kasvatus. Toista en enää muista

Käsitteen historiasta

Toleranssi käsitteenä ja moraalisen periaatteena tuli Euroopassa yleiseksi vasta 1700 -luvulla. Sivistynyt älymystö oli kylläntynyt edellisten vuosisatojen jatkuvaan väkivaltaan. Sekä sotien julmuus että niiden syyt, alkoivat näyttäytyä yhä vastenmielisemmiltä. Kristityt tappoivat toisiaan miljoonittain, saman Jumalan tahtoon vedoten.

Toleranssi löytyi Lontoon pörssistä

Jesuiittakoulussa⁴ oppinsa saanut pariisilainen kirjailija **Voltaire Francois Marie Arouet** (1694-1778), kirjailijanimeltään tyylikkäästi vain Voltaire, otti jo nuorena miehenä tavakseen pilkata uskonnollista ja poliittista ylimystöä. Siihen aikaan kummatkin olivat aina samasta uskontokunnasta veistettyjä. 32-vuotiaana hänet oli siksi karkotettu Ranskasta kolmesti ja vangittu melkein vuodeksi. Ollessaan karkotettuna Englantiin, Voltaire vieraili Lontoon pörssissä, jossa hän teki mielenkiintoisen havainnon:

“Lontoon pörssissä, joka on kunnianarvoisempi kuin monet oikeusistuimet, näet kaikkien kansakuntien edustajia kokoontuneina. Siellä Juutalaiset, kristityt ja muhamettilaiset kohtelevat toisiaan kuin olisivat yhtä ja samaa uskontoa. He varaavat harhaoppisen nimityksen vain niille, jotka menevät konkurssiin.”⁵

Sinänsä kyynisellä huomiolla oli Voltairelle vallankumouksellinen merkitys. Nämä ihmiset sietivät toisiaan yhteisen edun nimissä.

Huomion pohjalla oli muutamaa vuotta aikaisemmin kuolleen englantilaisen kristityn filosofin **John Locken** (1632-1704) toleranssia käsittelevät kirjoitukset,⁶ joita Voltaire oli innoissaan opiskellut. Locken toleranssiopetuksen pohjalta Englannissa oli muutaman vuosikymmenen aikana luotu muuta Eurooppaa suvaitsevampi ilmapiiri ja lainsäädäntö.⁷ Locke oli perustellut kirkon ja valtion välistä eroa ja valtion velvollisuutta valvoa uskonnon- ja ajatuksen vapautta, jopa ateismin vapautta ja naisten suurempaa vaikutusvaltaa. Evankeliumeihin vedoten hän myös vaati kirkkojen ja lakojen keskinäisen väkivallan lopettamista.⁸

Voltaire kommentoi kirjoituksissaan Lockea monessa kohtaa imartelevasti, mutta Locken ajatuksen toleranssista hän varasti itselleen. Hän halusi itse olla toleranssin pioneeri ja sellaisena jälkimaailma on hänet nähnytkin.

Hän alkoi kirjoittaa moninaisuuden sietämisestä laajemminkin.⁹ Kirjoitukset julkaistiin aluksi (1733) vain englanniksi. Kun ne vuotta myöhemmin ilmestyivät ranskaksi, julkaisija vangittiin ja kirjat poltettiin roviolla. Miksi?

Ranska oli siihen mennessä jo melkein tuhonnut itsensä yrittäessään väkisin pitää katolisuutta ainoana sallittuna uskontona. Sama trendi vallitsi Keski-Euroopassa, joka oli jakautunut protestanttisiin ja katolisiin alueisiin. Voltaire asetti kyseenalaiseksi yrityksen yhtenäistää kansakunta, pakottamalla kaikki samaan uskontoon ja arvomaailmaan.

“Jos maassanne olisi vain yksi uskonto, se toisi tyrannian. Jos teillä olisi kaksi, leikkaisitte toistenne kurkkuja. Mutta jos teillä olisi kolmekymmentä, voisitte elää rauhassa toistenne kanssa.... Kaikista

⁴ Sieltä Voltaire sai kunnioituksensa ja rakkautensa kirjallisuutta kohtaan.

⁵ **Voltaire**. *Treatise on Tolerance*. Cambridge. 2000.

⁶ **Locke**. *A Letter Concerning Tolerance*. Internet Encyclopedia of Philosophy. html version. 1996.

⁷ Alunperin Locken vielä julkaisemattomat ajatukset olivat huolestuttaneet kuningas **Henry VIII**:tta, joka oli pannut välit poikki Rooman paavin kanssa ja perustanut Englantiin uuden valtiokirkon, Church of England. Kirkon perustajana hän tietenkin nautti Jumalan maanpäällisen järjestyksen auktoriteettia. Juuri sitä auktoriteettia Locke kyseenalaisti niin vaa- rallisesti, että näki parhaaksi vetäytyä seitsemäksi vuodeksi Hollantiin piiloon. Vasta Englannin sisällissodan jälkeen Locke tuli takaisin (1689) ja alkoi 57-vuotiaana julkaista kauan kypsytelimiään periaatteita uskonnollisen ja maallisen esivallan rajoista sekä ihmisen kyvystä ja oikeudesta itse tehdä valintojaan.

⁸ *”Uskonnollisesti poikkeavien suvaitseminen on niin Jeesuksen opetuksen ja ihmiskunnan yhteisen järjen mukaista, että sokeus sen tuottamille eduille on aivan hirviöistä.”* Locke.

⁹ **Voltaire**. *Philosophical Letters*. Macmillan Publishing Company. New York 1961

*uskonnoista kristinuskon, jos minkään, pitäisi voida kaikkein tehokkaimmin innoittaa toisten sietämistä.*¹⁰

Valistuksen ajan muutkin filosofit, kuten, **Montesquie, Diderot, Madison ja Jefferson**, alkoivat kritisoida kirkon väkivaltaista suvaitsemattomuutta. Jotkut etsivät kritiikkinsä terät kristinuskosta itsestään ja toiset rationalistisin perustein.

Hekin ottivat Voltaire'n lailla käyttöönsä sanan toleranssi, joka johdettiin kreikan kielen sanasta *tlenai*. Se tarkoittaa kestämistä ja sietämistä.

Heidän ajatuksensa resonoivat koko Euroopassa (ja Amerikassa.) Monien sotien jälkeen tajuttiin, että katolilaiset ja protestantit eivät tulisi koskaan häviämään kartalta. Pyhät sodat alkoivat näyttäytyä, jos ei nyt aivan vääriä, niin ainakin täysin turhilta. Kun protestantit vielä alkoivat hajota erilaisiin lahkoihin, keskinäinen sietäminen kävi käytännön syistä vieläkin välttämättömämmäksi. Euroopan uskonnollinen kartta muuttui vähitellen kirjavaksi, ja valtiot alkoivat säätää lakejaan olemassa olevan värikartan suojelemiseksi.

Valistuksen lapset kehittivät Lutherin ajatusta yksilön oikeudesta itse päättää uskonnostaan.¹¹ Siitä oli lyhyt matka yleiseen ajatuksen ja sanavapauden oikeuksiin, joita myöhemmin kehitettiin yleiseksi ihmisoikeusjulistukseksi.

Kristilliselle enemmistölle Voltaire pysyi kuitenkin vihollisena loppuun asti. Katolinen kirkko kielsi häneltä kristilliset hautajaiset, ja 1814 äärikristityt ryöstivät hänen maalliset jäänteensä viedäkseen ne kaatopaikalle. Hänen julistuksensa erilaisuuden sietämisestä ei kuitenkaan joutunut sinne.

Toleranssi ja fanaattisuus

“Fanaatikko on ihminen, joka ei pysty muuttamaan mieltään ja kieltäytyy vaihtamasta aihetta.”
Winston Churchill

”Fanaattisuudesta barbaarisuuteen on vain yksi askel.” **Denis Diderot** (1713-1784)

Valistuksen ajan filosofit eivät pitäneet toleranssin vastakohtana *intoleranssia* (suvaitsemattomuutta) vaan *fanaattisuutta* (sanasta *fanum*=temppele tai jumaluudelle pyhitettyä paikkaa.¹²). Sekin oli käsitteenä aika uusi.¹³

Fanaattisuus samaistettiin tietenkin verisen historian ilmeisten läksyjen mukaisesti uskontoon. Sitä alettiin varsin hyvin perustein pitää fanaattisuuden pahimpana muotona. Profetaalinen viha, messiaaninen kiihko, ja väkevät uskonnolliset intohimot kuuluivat suvaitsemattomille uskonnollisille fanaatikoille.

Toleranssin hyve sen sijaan kuului valistuneille filosofeille, joiden ajattelua ja argumentointia ohjasivat logiikan lait enemmän kuin uskonnolliset, tai mitkään muutkaan tunteet. Fanaattisuus oli järjen käytön vajavaisuutta, johon filosofia tarjosi älyllistä vastamyrkkyä. Välttääkseen vastustajiensa fanaattista sanastoa, Voltaire ja kumppanit alkoivat kuvailla uskonnollisia

¹⁰ **Voltaire**. *The Philosophical Dictionary*. Knopf. New York. 1924.

¹¹ Tosin nämä ajatukset olivat nuoren ja voimattoman Lutherin ajatuksia, puolustaessaan omia oikeuksiaan katolista kirkkoa vastaan. Tultuaan kansanliikkeen johtajaksi, ja saatuaan valtaa vainota toisinajattelijoita, hänen teksteistään on vaikea löytää mitään yksilövapauden korostusta. Saatuaan oikeudet itselleen hän kielsi ne muilta. Vanhemman Lutherin suvaitsemattomuus oli vähintään yhtä vahvaa ja väkivaltaista kuin katolisen kirkon.

¹² Tästä roomalaiset itse johtivat sanan *fanaticus*, joka alunperin merkitsi *inspiroitunutta*, Oxfordin sanakirjan mukaan *Jumalan valtaamaa*. Myöhemmin sana kuitenkin tuli merkittämään *villiä tai hurjaa*, kun se liitettiin **Cybelen** ja **Isiksen** palvontaan. **Cicero** käytti tätä ilmaisua tietyistä filosofeista. Hänen mielestään fanaattisuuden vastamyrkkyä toimi hänen oma akateeminen skeptisisminsä, ei filosofia yleensä. (**John Passmore**, *Fanaattisuus, suvaitsevaisuus ja filosofia*. Filosofinen N&N aikakauslehti 4/98)

¹³ Sana ei esiintynyt vielä 1600-luvun ranskalaisissa sanakirjoissa. Vasta 1777 ilmestyneessä **Ranskan Encyclopediassa** sen määrittelemiseen kulutettiin jopa 17 sivua. Englannin kieleen sanat *entusiasmi* (innostus, into, intoilu, hurmahenkisyys) ja *fanaattisuus* (kiihkoilu, kiihkomielisuus) ilmestyivät jo 1600-luvun loppupuolella. Ne toimivat jonkin aikaa toistensa synonyymeina ja *entusiasmia* käytettiin yleisemmin siitä, mitä nyt kutsumme fanaattisuudeksi. Nykyään nämä sanat ovat merkitykseltään paljon etäämmällä toisistaan.

fanaatikkoja kylmän kliinisillä termeillä, kutsuen heitä ”sairaiksi”, ”lääketieteellistä apua tarvitseviksi” jne. Tämä täydellisen mollaamisen tapa on säilynyt tähän päivään asti. Kylmän kliininen diagnoosi on paljon tehokkaampi verbaalinen murha-ase, kuin kuumen ideologinen herja. Toinen tapa sotia fanaatikkoja vastaan oli pilkka ja nolaaminen. Sitäkin on pidettävä edistysaskeleena. Onhan vähemmän kohtalokasta joutua naurun alaiseksi kuin narun jatkeeksi.

Ei kuitenkaan kestänyt kauan, ennen kuin valistuksen lapset alkoivat matkia vastustamiaan fanaatikkoja. **Ranskan vallankumouksen** aikana (1789-1793) uuden sekulaarin uskonnon edustajat pitivät palopuheita ”fanaatikkoja”, eli kaikkia uskovaisia vastaan. Jokaisesta maakunnasta heitä ”metsästettiin”, ”savustettiin koloistaan” ja lynkattiin, tai pantiin giljotiiniin verenhimolla, joka vetää vertoja mille tahansa aikaisemmalle uskonsodalle. Sen jälkeinen moderni Eurooppa on tähän asti saanut nähdä uusia fanaattisuuden muotoja, joiden kuvaaminen pelkästään suvaitsemattomuuden hedelminä tuntuisi aivan liian kesyiltä. Jeesuksen kutsu vihollisten rakastamiseen ei voittanut isänmaan kutsua vihollisten tappamiseen.

Maailmasotien jälkeen näytti jo siltä, että sanasta fanaattisuus jäi jäljelle vain kolme ensimmäistä kirjainta, joilla kuvattiin uusien pop- ja rocktähtien ympärille kasaantuvia *fan*-klubeja. Fanaattisuus oli tilapäisesti kesytetty suorastaan huvittavaksi ilmiöksi. Kaikessa viattomuudessaan *fanius* kuitenkin ilmentää kaiken fanaattisuuden olennaisen piirteen: se on pois sulkeva, eksklusiivinen ja totaalisesti mustavalkoinen asenne todellisuuteen: fani ei määritä itseään vain sen kautta *ketä* ihailee, vaan vähintään yhtä vahvasti sen kautta *ketä ei* ihaile. Jokainen musiikkifani tietää tarkasti, mitä hän *ei* ole ja mistä tyylistä *ei* ehdottomasti pidä. Faniutta tai fanaattisuutta on joskus kuvattu yksikanavaiseksi ajatteluksi. Se on virhe. Jokaisella fanilla on mielessään kaksi raidetta. Yksi väärä ja toinen oikea. Kolmatta ei ole.

Amerikkalaisia vastaan tehdyn terroriteon jälkeen jokainen kansakunta ja kaikki kansalaiset tuntuvat entistä tarkemmin tietävän keihin he *eivät* ainakaan kuulu, ja keiden kaltaisia he *eivät* ainakaan ole. Miten toleranssin käy, kun nollatoleranttinen fanatismi leviää vihollista imitoimalla kuin, rutto joka tarttuu nopeammin ja tehokkaammin kuin yksikään biologinen ase koskaan pystyisi. Kaikki ovat vaarassa tulla vastustajiensa kaltaisiksi.

Passiivinen ja aktiivinen fanaattisuus

”Kuolema, joka kävelee totunnaisuuden tietä, joka pitäytyy muodollisiin sanontoihin, joka luo kasvoille joka päivä saman ilmeen,.. Kuolema, jota ihmisillä ei ollut rohkeutta kutsua kulkutaudiksi,.. siksi he kutsuvat sitä rutiiniksi.” Kristos Jannars14

Fanatismi ei aina ole tulista kiivailua. Se voi olla myös passiivista kieltäytymistä minkään uuden asian oppimisesta. Passiiviset fanaatikot käyvät säännöllisesti kirkoissa ja hengellisissä kokouksissa nauttimassa hengellistä aspiriiniaan. Se turruttaa hengen ja säästää heidät yksinäisten hetkien päänvaivoilta. Toistuvat rituaalit pitävät epäilykset turvallisen välimatkan päässä. Passiivisen fanaatikon rituaaleihin voi yhtä hyvin kuulua työn jälkeinen pubivierailu tai mököttäminen telkkarin edessä. Tärkeintä on, ettei mikään pääse järkyttämään omaksuttuja käsitteitä

Tulinen fanatismi on eri asia. On kauhistuttavaa kohdata ihminen, joka ilman epäilyksen häivääkään uskoo olevansa täysin oikeuden, tieteellisyyden tai vanhurskauden ja totuuden puolella. Hän ei kauhistuta vain muita. Hän kauhistuttaa myös itseään. Siksi hän rakentaa sisikuntansa suojaksi ikkunattomat muurit, jotta hänen ei tarvitsisi nähdä oman sydämensä varjoja.

Hänen varmuutensa on rautainen leka, jonka alasimena on hänen oma kovettuva sydämensä. Hän turvautuu oman käytöksensä pinnallisesti määriteltyyn viattomuuteen ja kadottaa kaiken suvaitsevaisuuden erilaisia kohtaan.

Fanaatikon usko tai epäusko on näennäisen varmaa, koska se ei kestä epävarmuutta. Itse asiassa hänen uskonsa, tai epäuskonsa, on liian heikko uskaltaakseen olla avoin omille epäilyilleen tai toiselle epäilijälle. Hän on liian vieraantunut omasta sydäimestään uskaltaakseen tulla lähelle toisen sydäntä.

Fanaattinen usko tai epäusko on kuuma, mutta ei lämmin. Mitä tiukempaan epäilyn torjuntaan usko tai epäusko pohjautuu, sitä kuumemmin se palaa. Se kohtaa lähimmäisen kuin hitsausliekki.

Fanaattinen usko ei ole luja. Se on kova. Mitä ontompi sisältö sen kovempi kuori. Sen rohkeus on näennäistä.

Epäuskoon vihkiytyneellä kyynikolla ja fanaattisella uskovaisella on yhteistä se, että kumpikaan ei epäile, eikä kysele. Siinä on niiden suurin onnettomuus.

Suvaitsevaisuuskilpailu.

“Me tulemme mukaan parlamentaariseen järjestykseen tarjotaksemme itsemme demokratian arsenaaliin sen omilla aseilla. Jos demokratia on tarpeeksi typerä tarjotakseen meille vapaalipun ja palkkaa tästä karhunpalveluksesta se on sen ongelma.”

Joseph Goebbels (1897-1945) Hitlerin propagandapäällikkö v 1928

Fanaattisen suvaitsemattomuuden pelossa yritämme pitää kiinni suvaitsevaisuuden hyveestä, ikään kuin se olisi ainoa jäljellä oleva pelastava moraalinen keksintö. Sen yleismaailmallinen suosio on vain kasvanut kulttuurien sekoittumisen myötä.

Varsinkin eurooppalaiset, ja erityisesti me skandinaavit, kilpailemme maailman suvaitsevimmän kansan, ryhmän tai yksilön asemasta. Suvaitsevaisuudesta on tullut kansalaishyve numero yksi. *“Elä niin kuin haluat ja anna muiden tehdä samoin”*, on päivän tunnussana läpi vuoden.

Vaikka suvaitsevuus ja suvaitsemattomuus on käytännön tasolla ohjannut kulttuurin kehitystä sen alusta asti, ainoastaan länsimainen kulttuuri on kehittänyt sen käsitteeksi, jonka varaan on alettu rakentaa yhteiskuntajärjestystä, politiikkaa ja lainsäädäntöä. Vaikka edustamme maailmanhistorian kaikkein brutaaleinta ja väkivaltaisinta kulttuuria, joku sitkeä juoni juutalaiskristillisestä perinteestämme on lopulta pakottanut meidät arvioimaan itseämme näiden kahden tärkeän käsitteen kautta. Niiden kautta tarkastelemme rasismia, seksismiä, ikäsyryntää, uskonnollista väkivaltaa ja kaikkea mahdollista yksilöön tai ryhmään kohdistunutta erilaisuudesta johtuvaa sortoa.

Tämä käsitepari on tehnyt meistä myös maailman itsekköisimmän kulttuurin. Meillä on jatkuvasti suuri lauma ajattelijoita, joiden ainoa pyhä missio on saada meidät katsomaan itseämme peilistä. Muita täytyy suvaita. Itseä pitää kritisoida.

Suvaitsevaisuus on tullut jäädäkseen. Sen käyttäminen asenteemme ja käytöksemme mittarina on peruuttamaton osa kulttuurimme ja arkitietoisuutemme muokkaamisessa.

Moraalisina osviittana suvaitsevaisuus on kömpelö ja rajallinen verrattuna Jeesuksen esimerkkiin, rukoillessaan anteeksiantoa lynkkaajilleen ja Raamatun rikkaaseen sanastoon, jolla kuvataan Jeesuksen opettamaa asennetta vihollista, tai muuten vain hankalaa lähimmäistä kohtaan.

Vaikka kristillisestä perinteestä on tullut väkivallan, poissulkevuuden ja suvaitsemattomuuden symboli, toleranssi -käsite kuitenkin sisältää modernisoidun version Jeesuksen opetuksesta. Siksi haluan ottaa se vakavasti, mieltien sen todellista merkitystä ja punniten itseäni sen valossa.

Kukaan meistä ei seiso sen edessä viattomalla maaperällä. Jos emme edes suvaitse perheemme muiden jäsenten tapaa puristaa hammastuubia, ruokailutottumuksia tai siisteystapoja, olemme heikolla maaperällä tutkiessamme asenteitamme muihin uskontoihin tai muiden kulttuurien tapoihin ja tottumuksiin. Jokaisella meistä löytyy sietokyvyn raja. Mitä meistä sen rajan tuolla puolen purkautuu? Jotkut myös sietävät ja suvaitsevat enemmän kuin ehkä olisi hyväksi itselle tai toisille. Mihin vetää suvaitsevaisuuden raja?

Suvaitse minun antaa joitakin määritelmiä siitä, mitä toleranssi ja suvaitsemattomuus mielestäni on ja ei ole. Yritän olla avoin korjauksille, joten väittele kanssani, korjaa, täydennä ja anna esimerkkejä. Ehkä seuraavassa kirjeessä voin avullasi antaa lisää valaistusta asiaan.

Mitä toleranssi on?

Sietämättömän sietämistä

Suvaitsevaisuus on tietoisesti valittu pidättäytyminen kaikenlaisista väkivaltaisista reaktioista niitä yksilöitä ja ryhmiä kohtaan, joiden asenteista et pidä, käytöstä et hyväksy tai joiden uskomuksia pidät väärinä.

Määrittelen väkivaltaa myöhemmin tarkemmin, mutta arkitasolla se merkitsee kymmeneen laskemista, silloin kiehuvan raivon, kylmän halveksunnan tai pelokkaan puolustusreaktion kiihottamana tekisi mieli ivata, nolata, nöyryyttää, lyödä, kuristaa, kiduttaa tai nirhiä. *Takaraivoa* vihloo, kämmenet hikoilee, palleaa kiristää ja uni ei tule, kun ajatukset kiertävät kehää minulle sietämättömän ihmisen ympärillä.

”Jos vielä kerran teet minulle noin, niin...”

Suvaitsevaisuus on vastahakoisesti myönnetty toisen olemassaolo-oikeus. Suvaitsevaisuuden valitseminen merkitsee sitä, että rautalangasta väännät itsellesi muistutuksen erilaisten ihmisten oikeudesta uskomuksiinsa ja asenteisiinsa. Suvaitsevaisuus on enemmän tottelevaisuuteen kuin spontaanisuuteen perustuva hyve. Suostun kuuliaisiksi itseäni korkeammalle vallalle, laille, universaalille periaatteelle tai Jumalalliselle auktoriteetille, joka antaa erilaisille ihmisille samanarvoisen oikeuden ja tilan olla. Siihen ei tarvitse mitään syvällisiä haluja tai sydämen ehjää motivaatiota.

Voidakseni olla suvaitsevainen, minun täytyy myöntää taipumukseni ja vahva kiusaukseni olla suvaitsematon. Päätän vapaaehtoisesti kestää ja sietää juuri sitä, mitä omasta taustastani käsin spontaanisti en suvaitse, tai syvällä sydämessäni en millään voi hyväksyä. Päätäväisesti ja kunnioittavasti annan sen olla, mitä tunnereaktioitteni tai vakaumukseni pohjalta haluaisin muuttaa, hylätä tai tuhota.

Jos tämä määritelmä on tosi ja oikea, moni suvaitsemattomana pidetty konservatiivinen fundamentalisti on hyvä esimerkki todellisesta suvaitsevaisuudesta. Jotkut heistä vastustivat ensin polvillaan eduskunnan rappusilla ns. ”homolakia”, mutta hävittyään taistelun, he siunasiivat shampanjapulloja korkkaavia vastustajiaan. Olkoon tämä siunaus kuinka motiiveiltaan ristiriitainen, teennäinen ja ”farisealainen” tahansa, minä kaikesta huolimatta näen sen esimerkkinä suvaitsevaisuudesta.¹⁵

Monissa maissa on vastaavien arvostusten ja uskomusten pohjalta noustu aseisiin.

Minullakin on joitakin ystäviä, joita pidetään hyvin suvaitsemattomina pelkästään uskomustensa takia. Heidän mielestään myös minun elämäntapani, uskomukseni ja opetukseni ovat pahimmillaan vaarallisia. Silti he eivät asenoidu hylkäävästi, puhu kunnioittamattomasti tai käyttäydy väkivaltaisesti minua kohtaan. Se on todellista toleranssia. Vaikka joskus vaistoaisinkin vastahakoista kohteliaisuutta, jonka voisin tuomita teennäiseksi, pidän sitä nimenomaan aitona suvaitsevaisuutena.

¹⁵ Monen palautteen antajan mielestä tämä oli huono esimerkki. He eivät luottaneet ”*siunaajien*” todelliseen kunnioitukseen, vilpittömiin motiiveihin, jne. Saatta hyvinkin olla perusteltu epäily. Mutta määritelmäni mukaan suvaitsevaisuus ei olekaan mikään jalosti motivoitu ristiriidaton hyve. Se on vain väkivallasta pidättäytymistä niitä kohtaan, joita ei sydämessään suvaitse. Toisen kunnioittaminen on ihan eri tason hyve, joka menee suvaitsevaisuutta paljon pidemmälle. Halusin käyttää tätä esimerkkiä nimenomaan siksi, että homoliittojen vastustajat ovat tämän päivän konseksuksen mukaan sallittuja suvaitsemattomuuden kohteita. Heitä saa pilkata mielin määrin, ja heiltä saa vaatia sellaisia ominaisuuksia ja asenteita, joita vastapuoli ei edes yritä antaa heille.

Suvaitsevaisuus ei maistu hyvälle – sille joka sen valitsee. Se on rajua taistelua sisäistä väkivaltaa vastaan. Jokaisella suvaitsevaisuuteen kasvaneella ihmisellä on ainakin joskus ollut hiekkaa yhteen kiristyneiden hampaidensa välissä.

Tietenkin on ihmisiä, joiden suvaitsevaisuus näyttää paljon vaivattomammalta ja spontaanimmalta, ikään kuin hyvästä sydäimestä nousevalta itsestäänselvyydeltä. Kutsumme heitä suvaitsevaisiksi vain siksi, että olemme unohtaneet muiden hyveiden nimet. Heitä kuvataan vanhassa Testamentissa ihan toisin sanoin: ”*Kauneinta ihmisessä on hänen laupeutensa.*” Mutta myös laupiaalla ihmisellä tulee vastaan tilanteita, jotka palauttavat hänet takaisin hyveiden matalimmalle ensiaskeleelle, suvaitsevaisuuden vastahakoiseen valintaan.

Kristityt fundamentalistit on leimattu ihmisiksi, joilla on tylsät aivot mutta terävät hampaat. Monien mielestä he ovat heikkoja osoittamaan sympatiaa ja väkeviä tuomitsemaan, kuuromykkiä dialogissa ja mutta sanavirtuoseja saarnoissa. Näin valitettavan usein onkin, mutta tolerantti ja dialogiin kykenevä fundamentalisti on usein paljon vakuuttavampi esimerkki suvaitsevaisuudesta kuin se, joka suvaitsevaisuuden lippua heiluttaen tuomitsee hänet typeräksi fanaatikoksi.

Sisällissotaa

*”Ihmisen sovinto oman luontonsa kanssa kulkee tuon hirvittävän kokemuksen kautta, jossa ihminen laskeutuu sielunsa syvyykseen ja joutuu kohtaamaan kaiken sen, joka on kirkuvassa ristiriidassa huolellisesti varjellun ja ihannoidun minäkuvan kanssa. Hän joutuu kasvokkain rakkaudellisen käytöksensä alla olevan vihan kanssa ja hyvien aikomustensa alla olevan itsekeskeisyyden kanssa. Hän joutuu myös kohtaamaan tuon sinnikkään haluttomuutensa nähdä totuus itsestään. Kaikki se paha mitä hän on yrittänyt pitää kaukana itsestään osoittautuu hänen omaisuudekseen. Kuitenkin juuri tämä sovinto torjutun itsen kanssa avaa hänelle tien sovintoon myös muiden ja koko maailman kanssa.”*16 **Frances G. Wickes** (87-vuotiaana.)

Toleranssi on suvaitsemattomuutta omia kielteisiä ja väkivaltaisia reaktioitani kohtaan.17

Jogurttimainoksen mukaan meissä jokaisessa asuu pieni lehmä. Tämän Ystäväkirjeen mukaan meidän jokaisen sisällä on pieni *Kuuma-Kalle, Pedantti-Pelle, tinkimätön kiivailija, ryppyotsainen perfektionisti ja suvaitsematon terroristi*. Suvaitsevainen voi olla vain se, joka on ensin löytänyt tuon pienen mustaturbaanisen fanaatikon itsessään.

Suvaitsevaisuus ja suvaitsemattomuus kulkevat siis käsi kädessä. Ne vain vaihtavat osoitteita. Valitessani toleranssin, valitsen suvaitsemattomuuden omaa hylkäävää asennettani ja murhaavaa käytöstäni kohtaan. Voin kyllä hyväksyä kielteiset tunnereaktioni, mutta en anna itselleni lupaa asennoitua ja käyttäytyä niiden mukaisesti.

Minun on vaikea suvaita ihmisiä, jotka jatkuvasti tekevät pahansuopia tulkintoja muiden motiiveista ja kertovat niistä kenelle tahansa, menemättä koskaan itseensä. Vaikeinta tätä tunkeilua on sietää silloin kun se kohdistuu minuun. Siinä tilanteessa toleranssi merkitsee minulle vain sitä, että yritän kaikin voimin olla tekemättä samoin. Se on yllättävän vaikeaa. Kiusaus vastata samalla mitalla on suunnattoman voimakas. Tuntuisi niin helpottavalta analysoida hänen viheliäisiä motiivejaan muiden kanssa. Pahan olettamisen ja pahan puhumisen kilpajuoksua on vaikea vastustaa, mutta juuri sitä toleranssi tässä tapauksessa merkitsee. Minä kieltäydyn käyttämästä sitä väkivaltaa, jonka kohteena koen olevani. En suvaitse kiusaustani antaa potut pottuina.

Vaikka toleranssi (paljon vesitetymmässä muodossa) on tämän päivän kardinaalihyve numero yksi, se on kaukana eettisestä korkeatasoisuudesta tai moraalisesta erinomaisuudesta. Toleranssi ei ainakaan minun määritelmäni mukaan, eikä alkuperäisenkään sisältönsä mukaan, ole mikään positiivinen termi. Sana ei sisällä mitään myönteisiä tunteita. Suvaitsevaisuus on kaukana

16 **Frances G. Wickes**: *The Inner World of Coise*. Coventure Ltd. 1977.

17 Jotenkin tuo määritelmä kuulosti paremmalta engalinninkilisessä luennossani: ”*Tolerance is a negative action towards our own negative reactions.*”

empatiasta, sympatiasta, vihollisen rakastamisesta tai edes toisen ymmärtämisestä. *Suvaitsevaisuus on vastahakoisesti valittu hyve*. Se maistuu kalanmaksajöllylle.

Pinnallista ja trendikästä versiota suvaitsevaisuudesta on mainostettu hohdokkaana ja seksikkäänä hyveenä. Todellisuuden eteen pantuna siinä ei ole mitään kivaa tai haluttavaa.

Suvaitsevaisuus on auttamattomasti tekopyhä hyve. Sen pääpaino on siinä mitä teen, tai jätän tekemättä, eikä sydämen kokonaisvaltaisessa ja ristiriidattomassa vilpittömyydessä. Siltä on turha vaatia ”aitoutta” siinä mielessä, että kaikki mielen liikkeet olisivat sen takana. Suvaitsevaisuus on suvaitsevaisuutta nimenomaan siksi, että koko sydän ei ole sen takana. Se vain kuvaa tapaa, jolla panemme jarrut kaikkein tuhoisimmille asenteillemme ja käytöstavoillemme.

Äkkijarrutus tai pitkä ja empivä pysähtyminen on silti välttämätön voidaksemme tehdä moraalisen U-käännöksen tai kokea hengellisen uudestisyntymisen.

Vaikka sellaisia ei koskaan tulisikaan, pelkkä toleranssi on silti elämän ja kuoleman kysymys miljoonille ihmisille **Afganistanissa, Kosovossa, Bosniassa, Pohjois-Irlannissa, Lähi-Idässä, Sudanissa, Nigeriassa, Itä-Timorissa**, työpaikoilla ja makuuhuoneissa.

Monien elämä ja hyvinvointi on kiinni hampaat irvessä ja puolisydämellisesti sovelletusta suvaitsevaisuudesta. Kaikki mikä menee tämän moraalisen minimin alle johtaa lynkkauksiin, kansanmurhiin ja perhepainajaisiin.

Pelkkä toisen kasvojen ja silmien näkeminen ja todesta ottaminen haastaa toleranssiin.¹⁸ Jokainen sotilas tietää, että vihollista ei pidä katsoa kasvoihin, koska niiden sanoma on: *“Älä tapa”*, niin kuin **Emmanuel Levinas** sanoi.¹⁹ Tosin jokainen nyrkkeilijä tietää että vastustajaa nimenomaan pitää katsoa silmiin. Hänet pitää nujertaa tappajan katseella.

En pidä oikeana **Jungin** psykoanalyysiä kristinuskosta ja Jumalasta, jonka hän myös otti potilaakseen.²⁰ Mutta hänen huomionsa yhdestä ihmisen perustaipumuksesta tuntuu varsin paikkansa pitävältä: Meillä on taipumus projisoida sielumme salattu sisältö (varjo) sopiviin kohteisiin ympäristössämme.

Jos emme tekisi sitä, tuttuja löytyisi paljon enemmän. Vai eikö sinussa löydy yhtään **Bin Ladenia, Saddam Husseinia** tai **George Bushia**? Pahimmat vihollisemme paljastavat meistä juuri sen, mikä meidän täytyykin nähdä, löytääksemme sisäisen ristiriidan kautta mahdollisuuden oikeaan toleranssiin. Aito ja rehellinen toleranssi on sisällissota, jota ei muuteta sodaksi toista vastaan. Siksi toleranssi edustaa moraalista minimiä ja eettistä vähimmäisvaatimusta. Se ei ole paljon. Mutta se mahdollistaa uteliaan kiinnostuksen toiseutta kohtaan. Siitä voi seurata erilaisuuden tarkempi tutkiminen ja opiskelu. Seurauksena voi olla toisen varovainen mutta kunnioittava lähestyminen, haastattelu ja lopulta molemminpuolinen dialogi. Lopputuloksena voi olla molemminpuolisesti kiitollinen ystävyys, tai ainakin arvostava ja nöyrä erimielisyys. Ainakaan emme enää keskity toistemme mustamaalaamiseen, eristämiseen tai tappamiseen. **Bahktin** termiä käyttäkseni: *välillämme oleva kolmas*²¹ ei ole enää hengeltään väkivaltainen.

Mitä suvaitsemattomuus on

Kyläläiset kuitenkin kieltäytyivät ottamasta Jeesusta vastaan... Kun hänen opetuslapsensa Jaakob ja Johannes kuulivat tästä, he sanoivat: “Herra, tahdotko, että käskemme tulen iskeä taivaasta ja tuhota heidät niin kuin Eliakin teki?” Mutta Jeesus kääntyi ja nuhteli opetuslapsia ja sanoi: “Te ette

¹⁸ Tosin olen kyllä katsellut sellaisiakin silmiä, jotka näyttävät pieniltä kurkistusaukoilta vihan alamaailmaan. Niiden kautta ei saa kontaktia kehenkään, mutta kyllä kosketusyhteyden johonkin, jonka edessä tekee mieli vain juosta pakoon. Toisen silmät voivat olla vain näennäisesti auki. Kaikki mikä niistä viestittyy on jäätävän lukittua. Vaikka ne katsovat suoraan minuun, niissä ei näe mitään niiden viesti on täysin mitätöitävä. Minua katsellaan kuin minua ei olisikaan. Niiden edessä täytyy vain sitkeästi uskoa johonkin, mitä ei näe. Se on vaikeaa.

¹⁹ **Levinas**. *Etiikka ja äärettömyys*. Gaudeamus. -96. sivut: 19, 73, 74, 92, 94, 111

²⁰ Olen alkuvuonna panemassa kotisivuillemme kriittisen kirjoituksen **Jungista**, joka on julkaisemattomana jäänyt tietokoneelleni, koska en pitänyt sitä tarpeeksi yleiskiinnostavana Ystäväkirjeiden lukijoille.

²¹ Olen käsitellyt tätä kolmannen läsnäolosoaa kaikissa suhteissa Ystäväkirjeesäni *Kohtaaminen* 3/95

tiedä, minkä hengen omat te olette. Ihmisen Poika ei tullut ihmisten elämää tuhoamaan vaan pelastamaan.” Yhdessä he jatkoivat matkaa toiseen kylään.” Luukas

“Jokaisen aatetta kantavan järjestön suuruus on sen uskonnollisessa fanaattisuudessa ja suvaitsemattomuudessa, jolla se, vakuuttuneena omasta oikeudestaan, pakottaa tahtonsa kaikkien toisten seurattavaksi.” Adolf Hitler. (Mein Kampf)

Kertaus on opintojen äideistä kaikkein tylsin. Silti annan vielä käänteisen määritelmän toleranssista, vaikka se onkin niin ilmeinen.

Väkivaltaa

Suvaitsemattomuus on haluttomuutta hillitä kaikkia väkivaltaisista reaktioita niitä yksilöitä tai ryhmiä kohtaan, joiden asenteista et pidä, käytöstä et hyväksy tai joiden uskomuksia pidät väärinä.

Kun avoin ja tutustumishaluinen asenne, vieraanvaraisuuden henki ja hyväntahtoinen kärsivällisyys, on kulutettu loppuun, jäljelle jää vain vastahakoinen suvaitsevaisuus. Kun toinen on asenteillaan, käytöksellään tai sanoillaan vihdoinkin rikkonut sietokykyni rajan, sekin väkivaltainen hyve on kulutettu loppuun. Jäljelle jää vain suvaitsemattomuus.

Suvaitsemattomuuden lientä ei tarvitse kauan keittää, ennen kuin viimeistenkin hyveiden höyryt ovat siitä haihtuneet. Pohjaan palaneista jäänteistä nousee vain “hyvin perustein” pyhitetty väkivalta, jolla on monia peiteltyjä ja räikeän alastomia ilmenemismuotoja.

Suvaitsemattomuuteen ei kuulu minkäänlaista häpeää tai katumusta. Päinvastoin. Kun se suvaitsemattomuus on saatettu loppuun, järjestetään voitonjuhlia, onnitellaan itseään ja kiitetään Jumalaa tai mitä tahansa korkeampaa voimaa menestyksekkästä voitosta.

Viimeaikaiset tapahtumat ovat osoittaneet, että tieteen ja tekniikan kehittyminen on antanut yhden yksilön tai pienen ryhmän suvaitsemattomuudelle ennenkuulumattomat tuhovälineet. Yhden ihmisen suvaitsemattomuus ei ole koskaan aikaisemmin ollut vaarallinen niin monelle kuin nyt.

Aikaisemmin suvaitsemattomuutta piti levittää massaan, kokonaiseen kansaan tai rotuun, jotta sillä olisi sama tappovoima kuin yksilön tai pienen solun suvaitsevaisuudella tänään.

Mutta palataan takaisin vähän tavanomaisempaan suvaitsevaisuuteen.

Minusta on mielenkiintoista huomata kuinka vaikea on suvaita ihmisiä, jotka uskomuksiltaan, asenteiltaan ja käytökseltään muistuttavat minua siitä, mitä itse olen joskus ollut. Luulisi että itse saman vaiheen läpikäyneenä voisin hyväntahtoisesti kohauttaa olkapäitäni ja suhtautua siihen hyvinkin suopeasti. Mutta ei. Eniten minua raivostuttavat ihmiset, jotka muistuttavat minua omista tyhmyyksistäni, menneistä kasvun vaiheista, jotka nyt tuntuvat niin noloilta. Miksi ihmeessä? Onko minun niin vaikea tunnustaa tärkeäksi sitä harhailevaa tietä, jota pitkin olen tähän tullut? Miksi kaikkein ärsyttävimmät tyypit ovat niitä, jotka oman historian kautta tuntuvat niin raivostuttavan tutuilta? Onko se ylpeyttä? Yritätkö kuvitella, että olen vain poksautanut niin fiksuksi yksilöksi kuin nyt olen, ilman mitään hävettäviä harhapolkuja? Osaatko vastat minulle – tai edes itsellesi? Avartaakseni määritelmäni väkivaltaisesta arkisuvaitsemattomuudesta annan muutamia esimerkkejä siitä, mitä se voi olla:

Suvaitsemattomuus on väkivaltaa totuutta vastaan:

Se on juorujen, ennakkoluulojen ja valheiden levittämistä yksilön tai ryhmän uskomuksista ja käytöksestä, tarkastamatta asian paikkansapitävyyttä. Mediayhteiskunta on tehnyt tämän väkivallan muodon kauhistuttavan helpoksi ja tehokkaaksi.

Monet asiat ovat yksinkertaisesti tarkastettavissa asianomasilta itseltään tai riippumattomista tietolähteistä. Silti sitä ei tehdä, koska vihollisen löytämisen tarve on suurempi kuin totuuden jano. Vihollisuuksia voi rakentaa vaivatta. Totuuden eteen täytyy tehdä työtä.

Suvaitsemattomuus on väkivaltaa suhteita vastaan:

Se on yritystä kääntää yksilön tai ryhmän asenteita toista yksilöä tai ryhmää kohtaan kielteiseksi, puhumalla heistä pahaa.

Sekä myönteisiä että kielteisiä intohimoja on paljon helpompi levittää kuin haluaisimme myöntääkään. Sekä negatiiviset, että positiiviset halut ovat suorastaan nolon helposti tarttuvia viruksia. Kuka tahansa voi vaikuttaa melkein kenen tahansa asenteisiin toista kohtaan.

Tosin negatiivisten asenteiden tartuntapinta taitaa olla vähän parempi. On helpompi tartuttaa kielteisiä, kuin positiivisia asenteita. Onko näin? Jos on, niin mistähän se johtuu?

Välitämmekö itse asenteillamme, puheellamme ja käytöksellämme toleranssia vai suvaitsemattomuutta, määrittää sen olemmeko väkivallan vai rauhan tekijöitä.

Suvaitsemattomuus on väkivaltaa toisen yksilöllisyyttä ja olemusta vastaan

Yksilön tai ryhmän uskomusten tai tapojen naurun- ja pilkanalaiseksi saattaminen on maailman helpoin tehtävä. Molempien iltalehtien ja monen muunkin lehden kolumnistit ansaitsevat jopa leipänsä tästä erittäin helposta taiteen lajista. Me muut harrastamme sitä kahvi- ja tupakkatauoilla. Tai sitten olemme vain hiljaa, koska emme uskalla tai viitsi puolustaa sitä, jolle kaikki muut on saatu nauramaan.

Kuka vaivautuu oikeasti tutustumaan kyseiseen ihmiseen tai ryhmään? Kun tutustumisen kohteita on niin paljon, on vain helpottavaa, että ympärillä on leimaavia seuloja, jotka jo yhdellä kommentilla pystyvät karsimaan pois ne kohteet, joihin ei edes kannata yrittää tutustua.

Ystävyiden Majatalossa omaksutun vieraanvaraisuuden takia olen itse joutunut tutustumaan moneen sellaiseen ihmiseen, joiden suhteen en olisi helposti omaksumieni ennakkoluulojeni takia viitsinyt nähdä minkäänlaista vaivaa. Melkein poikkeuksetta ne ovat olleet rikastuttavia ja nöyräksi panevia kohtaamisia.

Suvaitsemattomuus on väkivaltaa vapautta vastaan.

“*Tässä talossa on tapana...*” on ehkä tavallisin tapa olla suvaitsematon yksilön vapaudelle käyttäytyä toisin. Peitellympiäkin tapoja tehdä väkivaltaa toisen uskomuksille, asenteille ja käytöstavoille löytyy helposti.

Vaikka yritämme Ystävyiden Majatalossa olla mahdollisimman auki erilaisille ihmisille, olen huomannut että vieraat monesti keskittävät tutustumisenergiansa haarukoidakseen edes jonkinlaisen käsityksen talon tavoista ja tottumuksista. Tietenkin, Tottakai. Jokainen yrittää turvata hyväksymisensä haistelemalla kunkin ympäristön näkymättömiä lakeja ja sanelemattomia sääntöjä. Juuri siksi yksilön turvattomuutta on niin helppo alistaa suvaitsemattomuuden ankariin sääntöihin. ”Täällä olet hyväksytty vain jos...”

Uskonnollinen suvaitsemattomuus

“*Kun haluamme tutustua jonkun uskonnollisuuteen, meidän ei tarvitse niinkään kuunnella hänen uskontunnustuksiaan, vaan hänelle tyypillistä suvaitsemattomuuden muotoa.*” **Eric Hoffer**

Yleisuskonnollinen ominaisuus

Uskonnollisessa suvaitsemattomuudessa ei ole mitään erityistä ja ihmeellistä. *Kaikki* suvaitsemattomuus, järjestäytyneen kulttuurin alusta asti, on ollut uskonnollista luonteeltaan.

Uskonnollinen suvaitsemattomuus on historian valossa ihmiskunnan “luonnollinen” olomuoto.

Mikään maailman uskonnoista ei ole täysin vailla suvaitsemattomuuden, hylkäämisen ja väkivallan syntiä.²² Kaikki maailman vanhat kulttuurit olivat *uhrikulttuureja*, ja siitä lähtien kaikki

²² Olen tässä kirjeessä tietoisesti ja vastahakoisesti välttänyt maailman uskontojen keksinäistä vertailua suvaitsevaisuuden suhteen. Aihe olisi paisunut liian laajaksi. Budhalaisuutta on mainostettu maailman suvaitsevammaksi

inhimillinen järjestys on vaatinut uhreja. Jokaisen kansallisvaltion rajat on merkitty verellä, ja jokaisen ryhmän identiteetti rakentuu ainakin puoliksi sille mitä ja keitä me *emme* ole, ja ketkä *eivät* siksi voi kuulua meihin. Kun yksilöllinenkin identiteettimme näkyy rakentuvan tällä samalle väistämättömyydelle, löydämme itsemme auttamattomasti kietoutuneina suvaitsemattomuuden verkostoon.

Se, että suvaitsemattomuutta on viime vuosisatoina oltu vähitellen riisumassa uskonnollisista kaavuistaan, on antanut suvaitsemattomuudelle historiallisesti uuden ja alastomamman erityispiirteen. Suvaitsemattomuus on paljastunut ihmiskunnan yleiseksi kyvyttömyydeksi ja haluttomuudeksi kohdata toisemme ristiriitatilanteessa. Uskontoa tai ei. Ongelma on silti sama. Taipumuksessamme ratkaista keskinäisiä ristiriitojamme löytämällä niille syntipukki on *meidän kaikkien* taipumus, oli uskontomme mikä tahansa, tai ei mikään. Juuri tämä oli Jeesuksen opetuksen ja pääsiäistapahtumien antropologinen ilmoitus.²³

Yleisinhimillinen ominaisuus

Jeesus eli uskomattoman elämän, ilman kateellista kilpailua kenenkään kanssa, vailla vallanhaluista pyrkyryyttä tai kunnianhimoista sankaruutta. Hän oli vapaa siitä perusdynamikasta, joka aiheuttaa väkivaltaista suvaitsemattomuutta, ja vaatii ristiriitojen sovittamiseksi uhreja ja syntipukkeja. Hän määritteli itsensä asettautumalla kaikkien hylkäävien systeemien ulkopuolelle ja kutsui itseään ainoastaan Taivaallisen Isän tahdon noudattajaksi.²⁴ Hänen noudattamansa tahto ei todellakaan muistuttanut maan päällä näkyvien uskonnollisten, poliittisten tai taloudellisten instituutioiden tahtoa. Juuri siksi hän joutui niiden uhriksi. Muussa tapauksessa hän olisi saanut ainakin jonkun tahon liittolaisekseen.

Hän antoi kasvot siihen asti kasvottomalle Jumalalle. Jumala ei ollutkaan suvaitsematon, verta ja jatkuvia uhreja vaativa kostaja, eikä myöskään suuri, tuntematon ja pelottava tuonpuoleinen (*mysterium tremendum*). Jumalan kasvot paljastuivat viattoman ihmisuhrin kasvoissa. Eikä uhraajan ollut Jumala, vaan ihminen – ihmiskunta.

Uhrautuja oli Jumala. Uhraaja oli ihminen. Sama ihminen joka edelleen vaatii verta vääryyden sovituksiksi, eikä millään voi uskoa, että Jumalan tahto on veretön ja uhrin anteesi.²⁵ Jeesus paljasti uskonnollisen suvaitsemattomuuden, joka yleensä etsii itselleen syntipukin, pelkäksi inhimilliseksi väkivaltaisuudeksi, vaikka minkäänlaista Jumalallista auktoriteettia. Hän oli se, joka kaikilla tavoilla riisui Jumalan nimissä pyhitetyn suvaitsemattomuuden kansaa sokaisevista peitteistään, astumalla itse sen uhriksi.

Evankeliumeissa meille kuvataan ensimmäistä kertaa kirjallisuuden historiassa lynkkaukseen johtavaa suvaitsemattomuutta uhrin näkökulmasta. Kaikki lynkkauksen pyhät perusteet osoittautuivat epäpyhiksi. Jeesukseen kohdistuva väkivalta oli vain eri intressiryhmien tapa ratkaista sisäisiä ja keskinäisiä ristiriitojaan, kanavoimalla ne yhteisesti sovittuun kohteeseen.

Myös Jeesuksen ylönousemus alleviivasi täysin suvaitsemattomuudesta, kostosta, ja väkivaltaisesta sankarimytologiasta vapaata kuvaa Jumalasta.²⁶

uskonnoksi ja islamilaisuus on kuulemma vain rauhan ja suvaitsevaisuuden uskonto. Kumpikaan väite ei ole minusta tosi, mutta perusteleminen veisi liikaa tilaa. Ehkä palaan asiaan myöhemmin.

²³ Olen muutamassa kirjjeessäni (*Syntipukki. Joosef ja Pietarin pääsiäinen*) alustavasti esitellyt **Rene Girardin** analyysia tästä aiheesta ja palaan siihen perusteellisemmin myöhemmin. Olen kirjoittamassa kirjaa, jossa käyn koko Raamatun tärkeimmät kertomukset läpi vähittäisenä antropologisena ilmoituksena, jonka looputuloksena vastuu väkivallasta lankeaa juuri siihen osoitteseen, missä me vähiten haluamme sen nähdä. Samalla se on vähittäinen ilmoitus Jumalasta, joka riisuutuu ihmisen hänelle antamista väkivaltaisista ominaisuuksista, ja paljastuu ehdottoman rakastavana ja täysin väkivallattomana.

²⁴ Joh. 6:38.

²⁵ Eräs kurssilaiselta saamani kirje havainnollistaa tätä hyvin: “Sielussani istuva jumalankuvatus on kyllä hyvin pitkälti juuri tuollainen suvaitsematon, kostonhimoinen, ankara, suuri, tuntematon ja pelottava. Vaatimustensa edessä olen kuin nuorallatanssija. Hän odottaa vain, koska teen virheen. Olen kuilun partaalla, jossa musta aukko odottaa milloin olen valmis luovuttamaan. Sanoihan Hän, että älä tee itsellesi jumalankuvaa. “On aika surmata taivaalle projisoitu isähahmo, jolle olen antanut Jumalan nimen ja vallan” kirjoitin päiväkirjaani ollessani kurssilla.””

Näiden tapahtumien jälkeen, tai evankeliumeihin tutustumisen jälkeen, pitäisi olla mahdotonta pyhittää oma suvaitsemattomuutensa millään uskonnollisella syyllä. Olisiko Jumalalla ollut muuta tapaa asettaa peiliä yksilön ja yhteisön eteen, kuin antautumalla meidän suvaitsemattomuutemme uhriksi? Se oli Jumalan tapa dekonstruoida (käyttääkseni **Derridan**²⁷ termiä) uskonnollinen suvaitsemattomuus alkutekijöihinsä. Eikä Jumala kuulunut sen alkutekijöihin. Jeesuksen kautta Jumala paljasti itsensä varauksettomasti antavaksi Jumalaksi, joka haastoi ihmisiä tekemään samoin: Anna itsesi toiselle, älä vertaile, kilpaile, kadehdi, tapa ja hylkää, vaan ota lahjana vastaan ja anna lahjaksi eteenpäin.

Tällainen kuva Jumalasta voi olla joillekin lohduttava, mutta toisaalta aika huolestuttava, jos sen ottaa ihan tosissaan.

Sellaista Jumalaa ei voi ottaa haltuunsa ja omistaa millään kilpailevalla tavalla.

Tämänhetkessä maailmanpoliittisessa kriisissä ei ole mitään uutta. Molemmat osapuolet, amerikkalaiset ja talebanit, yrittävät omia Jumalan oman väkivaltaisen suvaitsemattomuutensa siunaajiksi. Ei ole mitään ihmeellistä siinä että lyhyen maallistumisajan jälkeen, jossa Jumalaa yritettiin olla käyttämättä väkivallan perusteena, vanha perustaipumus on uudestaan koko maailman tapetilla. Se joka omistaa Jumalan saa oikeuden käyttää ”hyvää” väkivaltaa pahaa väkivaltaa vastaan. Se on maailman vanhin pyhitetyn väkivallan ja uskonnollisen suvaitsemattomuuden peruste.

Sen tilalle Jeesus toi muukalaisen ja vihollisen kohtaamisen sanoman ja esimerkin.

Juuri tämä tosiasia tekee kristillisen suvaitsemattomuuden niin erityisen surulliseksi – ja erityisen vastuulliseksi. Nimenomaan meillä pitäisi evankeliumien pohjalta olla eväitä parempaan. Kuinka monta vuosituhatta meiltä kuluu Jeesuksen opetuksen ja esimerkin sisäistämiseen?

Jos joskus löydämme sellaisen tavan elää yksilöllisyyttämme tai yhteisöllisyyttämme, joka ei tarvitse minkäänlaista suvaitsemattomuutta suojakseen, olemme siirtyneet aivan uuteen valtakuntaan, joka ei todellakaan ole ”tästä maailmasta.”

Suvaitsemattomuuden optiovoitot

*”Minulla ole mitään rotuun, uskuntoon, sukupuoleen, tai statukseen liittyviä ennakkoluuloja. Minun tarvitsee vain tietää että joku on ihminen – mitään pahempaa hän ei kuitenkaan voisi olla.” **Mark Twain***

Tuskin suvaitsemattomuuteen sijoitettaisiin niin paljon inhimillistä energiaa, jollei siitä olisi kokemuksen pohjalta havaittu olevan mitään hyötyä. Suvaitsemattomuus todellakin tuo helposti ansaittavia lisäbonuksia, sekä yksilön että yhteisön elämään..

Suvaitsemattomuus yksinkertaistaa elämää ja antaa voiman tuntua.

*”Tässä maailmassa, meidän maailmassamme, hellyys ja hentous on suuri pahe. Mahtava ja anteeksiantamaton pahe. On heikkoa tai järjetöntä olla hellä. Sinulla pitäisi olla hampaat, kynnet ja sydänkin kiveä. Kuinka sinä siis pystyt elämään keskuudessamme?” **Kristos Jannars**²⁸*

Maailma, jota seuraamme, lähiympäristöä havainnoimalla, ja uutisia lukemalla, on hämmentävä. Olemme oppineet suhtautumaan sekä yksityiseen että julkiseen viestintään epäilevästi. Mikään ei välttämättä ole sitä miltä se näyttää. Mitähän kulissien takana juonitellaan? Kuka loppujen lopuksi edustaa ketä? Jos joku tapahtuu salassa, tai minun ymmärryskenttäni ulottumattomissa, täytyy varautua pahimpaan.

Sellaista epävarmuutta on vaikea sietää.

²⁶ Katso Ystäväkirje 1/2001 *Kiitollisuus Kilpailu ja Kateus*, loppuosaa, jossa käsittelen tarkemmin ylösnousemuksen merkitystä tästä näkökulmasta.

²⁷ **Derridasta** ja dekonstruktiosta enemmän kirjeen loppuosassa..

²⁸ **Jannars** s.57.

Mustavalkoiset primitiivireaktiot tuovat ensimmäisen ja helpoimman helpotuksen. Niiden avulla voi nopeasti luoda pieni hallittavissa oleva maailma, johon uskaltaa kuulua. Ulkopuolelle jää se hullu, tai paha, ja salaliittoja täynnä oleva maailma, jota meidän ei edes tarvitse ymmärtää tai sietää. Tärkeintä on tietää raja, jonka sisällä minulla on jonkinlainen kontrollin ja vallan tuntu. Aina varuillaan oleva, ja kaikkia epäilevä suvaitsemattomuuden asenne, pitää kaikki hämmentävät ja epävarmuutta luovat näkökulmat, ja niitä edustavat ihmiset, turvallisen välimatkan päässä. Oikea selitys löytyy oikeasta teoriasta, tai oikeasta koulukunnasta. Tärkeintä on kuulua oikeaan seuraan. Suvaitsemattomuuden asenne ja käytös varjelee turvallisen seuran rajoja, ja pitää “luotettavien tietolähteiden” äärellä. Monet uskonnolliset ja poliittiset johtajat elävät ruokkimalla samanaikaisesti seuraajiensa epävarmuutta, ja siltä suojaavaa suvaitsemattomaa asennetta.²⁹

Suvaitsemattomuus tekee hyvää itsetunnolle.

Eikö olekin makeaa löytää yksilö, ryhmä, tai “tietolähde” joka on täysin väärässä tai ainakin umpityhmä? Itsesi vertailu heihin tekee ihmeitä itsetunnolle.

Vaikka itsetuntosi olisi alunperin ollut miinuksien puolella, se nousee kuin lämmitettävän saunan lämpömittari, heti kun löydät tarpeeksi rumia, hölmöjä ja pahoja vertailukohteita.

Minunkin itsetuntoni hurautti pilviin, kun alkureaktioissani määrittelin itseni vastakohtana tyhjöpäisille liberaaleille jne. Oli tosi hauskaa kertoa minkälainen minä en ainakaan ole.

Nautin, kun saan luoda vaikutelmia tyhmistä ja väärässä olijoista, joiden kaltainen minä en missään tapauksessa ole. Se on identiteetin rakentamista uhrien varaan. Silti se tuntuu hyvältä. Minä olen mikä olen, koska en ainakaan ole heidän kaltaisensa.

Miksi minä suostuisin näkemään itseni Jumalan armahdettuna lahjana maailmalle, joka näkee tuttuja kaiken maailman lurjuksissa ja ehkä hulluissa pyhimyksissäkin? Silloinhan minun pitäisi avata vieraanvaraisuuteni sellaisillekin ihmisille, joita en tosiasiallisesti kuitenkaan siedä.

Suvaitsemattomuus pelastaa ryhmäsi (perhe, ystävä -tai työporukka, seurakunta, puolue tai kansa) monelta sisäiseltä ristiriidalta.

Rakkaus yhdistää. Niinhän sitä sanotaan, ja sitä se tekeekin. Mutta se tapahtuu aika vaivalloisesti, ja se pysyy aika hatarasti. Tiedän sen koettuani monen yhteisön hajoamisen, usean ystävyysyhteyden rikkoutumisen ja yhden avioliiton loppumisen.

Suvaitsemattomuus yhdistää paljon yksinkertaisemmin ja lujemmin. Kuinka upeaa onkaan, kun saa yhdessä vihata yhteistä vihollista - siirtolaisia, homoja, liberaaliteologeja, sadomasokisteja, shamaaneja, poliitikkoja, pankinjohtajia tai puolison hullua sukua. Voi sitä keskinäistä solidaarisuutta ja vahvaa yhteyttä, minkä “oikeutettu” sota voikaan tuottaa.

Jos yhteys ei löydy rakkauden kautta, se löytyy suvaitsemattomuuden kautta. Jos emme voi selvittää keskinäisiä erimielisyyksiämme tarvitsemme yhteisen vihollisen ratkaisemaan ongelmamme.

Vihollinen vapauttaa meidät vihdoinkin toimimaan yhdessä, ja samalla tekemään sitä mitä parhaiten osaamme – nimittäin vihaamaan.

Minkä sille mahtaa, että yhteinen vihollinen yhdistää. Siihen voi kanavoida kaikki keskinäisen kilpailun, kateuden ja yhteisöä vaarantaneen sisäisen väkivallan.

Pienet lapsetkin sen jo tajuavat: Pitää vain löytyä se yksi, jonka kanssa ei enää leikitä, niin muiden leikki sujuu ihmeen hyvin.

Vuodatetulla verellä, tai yhteisöstä ulostetulla yksilöllä, on taianomainen vaikutus. Mikään ei yhdistä ryhmää niin tehokkaasti kuin yhteinen suvaitsemattomuuden kohde. Kaikkein väkevin yhteys on aina syntynyt uhrin ympärille.

²⁹ Tällaisten ryhmien synnylle, ja yhtenäisyydelle, Internet on kakiteräinen miekka. Kuka tahansa joka osaa käyttää hakusanoja, pystyy helposti löytämään myös toisen näkökulman mihin tahansa väitteeseen. Toisaalta Netin kautta löytyy niin mahdollisesti näkökulmia samaan asiaan tai ilmiöön, että pelkkä näkökantojen runsaus voi tuottaa ahdistuksen, johon yksi johtaja voi tarjota “pelastuksen”

Uhri voi olla vihollisen vuodattama meikäläisten veri, tai/ja yhteisestä päätöksestä vuodatettu vihollisen veri. Me näemme terroristisodassa esimerkin molemmista. Mutta veri voi olla myös pienemmässä piirissä vuodatettu ja symbolinen sisällöltään:

“Heikäläiset ovat kohdelleet huonosti yhtä meikäläistä, se täytyy maksaa takaisin.”

Myös yksilön sisäiset ristiriidat ratkeavat kätevästi ulkoisen suvaitsemattomuuden kohteen kautta. Eräs pappi taisteli oman ujoutensa ja sosiaalisen hitautensa kanssa. Samalla hän oli kateellinen kollegalleen, jonka vitseille aina naurettiin. Hän ratkaisi ongelman tasolla, jonka hallitsi paremmin, ja sai vähitellen porukan vakuuttuneeksi siitä, että sujuvasti vitsaileva pappi olikin opillisesti harhainen. Harhaoppisen vitsit lakkasivat naurattamasta ja kömpelöiden harhavitsien kertoja oli saanut itsetuntonsa takaisin.

Yhden ihmisen sisäinen ristiriita oli ratkennut sen kautta, että hän onnistui viettelemään lähimmäisensä yhteiseen suvaitsemattomuuteen kateutensa kohdetta vastaan.

Ihmiskunnan suurimmat yhtenäisyyden hetket ovat aina syntyneet veren inspiroiman pyhitetyn väkivallan ympärillä. Vuosi sitten vaaliskandaalin kautta syvästi jakautunut Amerikan kansa kokee nyt oman “talvisodan ihmeen”, jonka vaarallisesti jakautunut Suomen kansa koki puoli vuosisataa sitten. “Ihme” ei ollut voitto, vaan se uskomaton yhteys, joka syntyi vuodatetun vihollisveren ympärille.

Meidän tulisi olla kiitollisia kaikille sietämättömille vihollisille. Heitä kohtaan tuntemamme suvaitsemattomuus yhdistää meitä toisiimme väkevämmin kuin mikään muu tästä maailmasta tuleva voima.

Kotitoleranssi

*”Yritän aina uskoa parasta kaikista ihmisistä – se säästä minulta paljon aikaa.” **Rudyard Kipling***

Syyskuun yhdestoista, **Bosnia, Ruanda** jne, ovat vain viimeisiä esimerkkejä siitä, kuinka väkivaltainen suvaitsemattomuus ja toisen ihmisyyden hylkääminen kuuluvat ihmiskunnan päiväjärjestykseen.

Saman ilmiön kaikkein yleisin näyttämö on keittiö, olohuone ja parisänky. Kauhistelemme mielellämme äärimmäisiä suvaitsemattomuuden ilmiöitä, kunhan ne ovat tarpeeksi kaukana meistä. Kuitenkin tilastot kertovat että useimmat suvaitsemattomuudesta johtuvat väkivallan teot tapahtuvat kotinäyttämöllä, toisistaan eksyneiden parien, lasten ja vanhempien, tai toistensa kansa kilpailevien sisarusten välillä.

Perheidyllien ja perhehelvettien välissä on olemassa yksi ratkaiseva rajanylityspaikka, kaikista positiivisista hyveistä tyhjä, mutta silti elintärkeä, toleranssin rajapuomi. Kun se on ylitetty väärään suuntaan alkaa väkivalta muodossa taikka toisessa: Sosiaalinen hylkääminen (mököttäminen, toisen eristäminen), verbaalinen väkivalta (haukkuminen, solvaaminen, vittuilu), psykologinen pakottaminen (vaatiminen, uhkailu, kiristäminen) ja hakkaaminen.

Yhteiskunnassa esiintyvä suvaitsemattomuus rakentuu suureksi osaksi siitä suvaitsemattomuudesta, jonka lapset ovat kohdanneet perheissä.³⁰ Viimeistään kolmivuotiaana lapsi alkaa oppia ympäristöstään minkälaisia ihmisiä pitää varoa, vihata ja hylkiä. Rasististen asenteiden omaksumisessa kannalta herkin vaihe on 10-14v. Siinä vaiheessa myös koulu³¹ kaverit ja media ylittävät helposti lapsen oman kokemuksen asenteiden muokkaajana.³²

30 Vaikka kodin vaikutus on edelleen suurin, sukupolvien välinen kuilu on syvempi kuin milloinkaan, koska mikään sukupolvi ei ole aikaisemmin viettänyt niin paljon aikaa erillään vanhemmistaan samanaikaisesti kun ovat altistuneet niin vahvalle ja aina läsnäolevalle asenteen muokkaajalle kuin media tänään.

31 Lähteitä suvaitsevaisuuskasvatukseen koulussa: **Allahwerdi, Helena**. 1996. *Maailmankansalainen* I. Suomen YK-liitto. MeriPaino, Helsinki. *Ihmisoikeudet ja vähemmistöt*. Opetusaineisto. Suomen Punainen Risti. Paino Suomen Graafiset Palvelut Oy Ltd, Kuopio. 1995. **Kainulainen, K.** *Kansainvälisyyskasvatus peruskoulun ala-asteelle*. Opettajan kirja. Helsinki: Painatuskeskus Oy. 1995. *Palveluopas kansainvälisyyskasvatukseen*. Suomen YK-liitto ry:n julkaisusarja

Kotona kuullut ja koetut esimerkit ennakkoluuloista, stereotyyppioista,³³ leimaamisista ja hylkäämisen perusteista, rakentavat kuitenkin yhteiskunnallista ilmapiiriä, ja sitä suvaitsemattomuutta, jota edustamme kansana. Globaalien ongelmien ensimmäiset rakennuspalikat pannaan päällekkäin kotona. On turha pyytää valtiota, yhteiskuntaa tai koulua kantamaan koko vastuuta niistä suvaitsemattomuuden ongelmista, joiden perustukset on rakennettu neljän seinän sisällä.

Rasismien vastaisen mielenosoituksen jälkeen tullaan kotiin, ja aletaan riidellä toisen sietämättömästä tavasta sotkea keittiö ja toisen yhtä sietämättömästä tavasta aina siivota keittiö. Parisuhteen ja perhe-elämän onnistuminen ei onnistu ilman kaikkien osapuolten kohtuullista toleranssirajaa turhautumien ja pettymysten edessä.

Joka ei suvaitse pettymyksiä ja turhautumia, keskittää koko luovuutensa ja energiansa toisten muuttamiseen. Jos hän ei ole tyytyväinen elämäänsä, se johtuu aina siitä, että hän, tai se, tai nuo... Projekti on alkanut. Elämä alkaa sitten kun *muut* ovat muuttuneet siedettävämmiksi. Mikään ei kelpaa hänelle. Kaikki pitää muuttaa. Menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus pitää jälkikäteen, nyt, ja etukäteen, saada toisenlaiseksi kuin se on. Vanhemmat, puoliso, lapset, ystävät työtoverit jne pitää muuttaa sellaisiksi, että hänenkin elämänlaatunsa sen myötä tulisi siedettävämmäksi. Tekemistä riittää. Mikään tai kukaan ei kelpaa sellaisena kuin on. Kaikki on aina pielessä. Kaikki pitää murtamalla muuttaa, sen sijaan, että itse suostuisi edes vähän suvaitsevammaksi.

Asenteita voi muuttaa nopeasti. Uusia tunteitakin voi oppia tuottamaan, mutta lapsena opitut tavat ja tottumukset muuttuvat tosi hitaasti. Yleisimmät kotiriitojen aiheet liittyvät erilaisiin siisteystottumuksiin, erilaisiin tapoihin mieltää minkälaisella siisteystasolla luodaan viihtyisä koti. Nämä riidanaiheet ovat sikäli hankalia, että ne ovat jatkuvasti läsnä.

Olisiko kohtuutonta pyytää itseäsi yksinkertaisesti vain sietämään joitakin toisen tapoja, joista et luultavasti ikinä tule pitämään?

Mitä sinulle merkitsee kaikenlaisesta väkivallasta kieltäytyminen toisen ärsyttävien tottumusten edessä?

Missä määrin suvaitset läheistesi erilaisuutta? Oletko koskaan käyttänyt henkistä, hengellistä tai fyysistä väkivaltaa muuttaaksesi läheisesi mieltymyksiä, uskomuksia, tapoja tai tottumuksia enemmän omiasi vastaaviksi? Jos niin minkälaisia?

Ehdotus perheen sisäisen suvaitsevaisuuskeskustelun lähtökohdaksi: Arvioi skaalalla 0 - 10 minkälaiset pisteet kukin perheesi jäsen antaisi sinulle suvaitsevaisuudestasi häntä kohtaan ja suvaitsevaisuudestasi yleensä. Tarkista tekemäsi arvio läheisiltäsi ja keskustelkaa tuloksista.

Sekä suvaitsemattomuuden että suvaitsevaisuuden harjoittelu alkaa kodista.

Lapsi, joka saa kuulla paljon haukkumasanoin vanhemmalta, joka ei siedä hänen käytöstään, oppii käyttämään verbaalista väkivaltaa niitä kohtaan joista ei itse pidä. "Tuhma" tai "tyhmä" kuulostavat viattomilta sanoilta, mutta ne ovat ensimmäisiä esimerkkejä siitä kuinka ihminen samaistetaan tekoihinsa. Yhden sanan määritelmät tekevät aina väkivaltaa ihmisen kokonaisuolemukselle. Hän välttämättä ole "huorapukki", tai "kieroilija", vaikka joku hänen tekonsa joskus olisi siihen viittaava.

Tavaksi asti kehitettynä tällainen verbaalinen väkivalta tarvitsee yhä vain pinnallisempia perusteita ihmisten yhden sanan määrittelemiseen. "Läski," "hintti" "rättipää", "mutakuono" jne riittävät kuvaamaan ihmistä, johon ei ole koskaan mitään aihetta tutustua.

No. 5. Forssan kirjapaino Oy. 1992. **Pulkkinen, L. & Wahlström, R.** *Kasvu yhteisvastuuseen ja rauhaan.* Sosiaalivaltion julkaisuja 10/1987. Valtion painatuskeskus, Helsinki.

32 **Lahikainen, A. R. & Pirttilä-Bacman, A-M.** *Sosiaalipsykologian perusteet.* Otava. Keuruu. 1996. s. 68.

33 *Stereotyyppillä* tarkoitetaan liioiteltua ja yksipuolista kuvaa jonkun yksilön tai ryhmän uskomuksista, asenteista tai käytöksestä. Se on yleistetty käsitys, joka ei salli mitään poikkeuksia. "Ne on kaikki sellaisia."

Jos aiomme suhtautua vakavasti nuorten väkivaltaiseen suvaitsemattomuuteen ja koulukiusaamiseen, meidän on aloitettava hillitsemällä erittäin tarkasti omia sanavalintojamme. Nimittely on verbaalista väkivaltaa, johon ei saa suhtautua lepsulla huumorintajulla. Jokainen nimittely on pyydettävä anteeksi. Jo kolmevuotiaalle lapselle on opetettava, että turhautumista voi ilmaista paremmillakin tavoilla kuin yhden sanan nimittelyillä. Usko minua. Sielu on murskattavissa yhdellä sanalla. Siitä on lyhyt askel fyysiseen väkivaltaan.³⁴

Lapsi, jonka sietämätön käytös kohdataan väkivallalla, oppii suvaitsemattomuuden ensimmäisen läksyn: *kohtaa väkiviolla kaikki mistä et pidä.*

Lapsi, jonka vanhemmat syyttävät aina muita omista vaikeuksistaan, oppii tehokkaasti löytämään omat syntipukkinsa sisäisille tai sosiaalisille ristiriidoilleen.

Lapsi oppii, mikä on haluttavaa ja vihattavaa, sen kautta mitä on haluttua ja vihattua kasvuympäristössä. Tietenkään koti ei enää ole ainoa, eikä ehkä edes määräävä, lapsen asenteisiin ja käytökseen vaikuttava tekijä. Mutta jos otamme kodin vaikutuksen tarpeeksi vakavasti, se voi kuitenkin olla suuntaa-antava.

Pelkkä erilaisuuden sietäminen perheen sisällä voi olla vaikeaa. Puolisoiden erilaisuudet ovat tietenkin kaikkein suurimmat, mutta samoista vanhemmista syntyneiden lastenkin perintötekijät tuottavat usein yllätyksiä. Lapsetkin voivat temperamenttirakenteeltaan olla yllättävän erilaisia. Erityisen vaikeassa asemassa ovat uusioperheiden edellisistä suhteista syntyneet lapset, joita uudella kumppanilla voi olla erityisen vaikea suvaita - vain siksi että he eivät ole omia.³⁵

Jänikset eivät lennä, ankat näyttävät hassuilta kun ne pakotetaan kiipeämään mäkeä, kissoilla ei ole höyheniä, eivätkä koirat syö hiiriä. Lakkaa vertailemasta heitä. Metsässä on paljon tilaa kaikenlaisille eläimille – ja niin tulisi perheessäkkin olla. Ei harmonia synny siitä, että kaikki laulavat samaa nuottia.

Vanhat koirat eivät kuulemma opi uusia temppuja, mutta vanhat ihmiset voivat kyllä yllättää, jos annamme heille pakotonta tilaa.

Postmoderni suvaitsevaisuusdogmatiikka

Alkuperäisessä hahmotelmassani tämän otsikon nimi oli, **Mitä suvaitsevaisuus ei ole.** Huomasin lopulta että melkein kaikki lisätarkennukseni liittyivät siihen suvaitsevaisuusvillitykseen, joka on syntynyt viime vuosikymmenien aikana lisääntyneen kulttuurien sekoittumisen myötä.

Monikulttuurinen pluralismi ja sen myötä syntynyt henkinen ähky on saanut ihan oman nimen.

Kaikkein trendikkäimpien kulttuurianalyttikojen mielestä elämme nyt *postmodernia*³⁶ aikaa, eli modernismin jälkeistä kautta.

34 Ystäväni **Mervi Lindström** muistutti palautteessaan tähän kirjeeseen seuraavasta: "Television neloskanavalla näytettiin 7.9.2000 "Kuoliaaksi kiusattu" -dokumentti koulukiusaamisesta". 14-vuotiaasta **Harria** oli nimittely toistuvasti homoksi (jota hän ei tietenkään ollut). Hän oli vain hymyillyt suvaitsevaisesti, kuten kaikki muutkin. Koulun rehtori tiesi pilkkaamisesta, kuin myös seurakunnan nuorisonohjaaja. Heitä haastateltiin dokumentissa. He sanoivat nykyään paljon herkemmin tarttuvan nimittelymisen. Porukka oli seurakuntanuorissa ollut järkyttynyt ja pahoillaan ja ihmeissään, Harri kun oli näyttänyt ottavan koko jutun huumorilla. Kunnes ampui itsensä."

35 Kunta ja me 8/2001

36 Postmodernismi on laajasti ja epämääräisesti käytetty aikakausinimitys sosiologien, filosofien, kirjallisuuskriitikkojen, arkkitehtien ja muiden taiteilijoiden keskuudessa. Se on *post* (=jälkeen tuleva) nimenomaan siksi että se kuvaa puoli vuosituhatta kestäneen länsimaisen modernismin jälkeistä ajattelua. Postmoderni aika on eri arvioiden mukaan alkanut 20-50 vuotta sitten. Se on vaikuttanut myös kirjallisuuteen, teatteriin, pedagogiikkaan, psykoterapiaan, uskontotieteisiin ja antropologiaan. Postmodernistisiin vaikuttajiin luetaan mm. **de Man, Geoffrey Hartman, Harold Bloom, J. Hillis Miller, Jean-Francois Lytard, Michel Foucault, Jacques Derrida, Richard Rorty** ja **G. Vattimo**. Monet heistä näkevät postmodernistisen ajattelun juuret **Nietzschen, Heideggerin, Marxin** ja **Freud**in tuotannossa. Postmodernismin määrittelyminen on vaikea asia, koska postmodernisti välttelee yleispäteviä määritelmiä kuin pernaruttoa. **Umberto Eco**, joka luokitellaan postmoderniksi kirjailijaksi, on sanonut: "*Minusta näyttää siltä, että sanaa sovelletaan kaikkeen mistä sen käyttäjä sattuu pitämään*". (Postscript to The Name of the Rose. Harcourt Brace Jonavovich. London. 1989). Monet fundamentalistikristityt käyttävät nykyään samaa sanaa kaikelle mistä eivät satu

Olen monta vuotta pähkäillyt uskoako tähän vai ei. Mutta vähitellen olen vakuuttunut siitä, että puoli vuosisataa kestänyt modernismi on todellakin murrosvaiheessa. Sille ei toistaiseksi ole keksitty parempaa nimitystä kuin postmodernismi. Sen vaikutuksen alla ovat ihmiset eivät välttämättä tunne koko termiä, eikä heillä tulisi mieleenkään kutsua itseään postmoderneiksi ihmisiksi, vaikka heidän uskomuksensa ja asenteensa sopisivat kuinka hyvin sen alle. Seuraava teksti voi siis hyvinkin koskea sinua, vaikkot olisi koskaan kuullutkaan koko termiä.³⁷

Postmoderni totuus

”Ei ole olemassa totuutta, joka tuolla jossain odottaa löydetyksi tulemistaan”

Richard Rorty³⁸

*Totuus on suhteellista. Siinä on postmodernin relativismin tunnuslause.*³⁹

Mitään absoluuttista tai objektiivista totuutta ei ole olemassa. Kaikki uskomukset ovat vain kulttuurisidonnaisia sanapelejä, vailla sen suurempaa tai pienempää totuusarvoa kuin muillakaan uskomuksilla.

Postmodernisti on luopunut modernin⁴⁰ ihmisen unelmasta löytää suuri maailmanselitys, yhtenäinen teoria tai kaiken kattava tarina, joka antaisi merkitystä kokonaisuuden pienille osille. Uskonnollisten ilmoitusten aika on auttamattomasti ohi, ja valistuksen usko rationaalisuuden voimaan on vain jäänne vanhasta alistamismekanismista. Pyhiinvaeltajat ovat vaihtuneet kulkureihin, tutkimusretkeilijät turisteihin ja totuuden etsijät viinin maistelijoihin. Kaikki maailman

pitämään. Toisille se on uhkakuvia herättävä kirosana, ja toisille vapautta lupaava siunaus. Kolmansille se on jotain siltä väliltä. Neljännet eivät millään voi ymmärtää miksi muutamat yliopistolaiset ottavat oikeudekseen nimittää koko aikakautta vain oman ajattelutapansa mukaseksi. Postmodernismi ei niinkään ole *-ismi*, sanaan tavanomaisessa merkityksessä, vaan *asenne* todellisuuteen. Esimerkiksi moderni asenne taiteeseen on verrattavissa *korkeakirkollisuuteen*, joka arvostaa sääntöjä, selviä dogmeja, rituaaleja ja klassisen hienovirteistä järjestystä. Postmoderni taide ei piittaa sävelten tai asetelmien harmoniasta, sen enpää kuin *matalakirkollisuus* (tai vapaakirkollisuus) **Rembrantin** maalaaman alttaritaulun kultauksesta. **Andy Warhollin** taideteokseksi muutettu soppapurkki, tai *Nokia-herätyksessä* taivaalta laskeutuva kultahile ovat molemmat postmoderneja ilmiöitä tärkeiksi *koettuja* asioita. Viime kirjjeessäni siteerasin filosofian tohtori, **Gianni Vattimoa**, yhtä Euroopan postmodernismin kärkihahmoa, joka tieteenfilosofiassakin puhuu *”heikosta tiedosta.”* ja *”heikosta ajattelusta”*, eli mahdottomuudesta olla vakuuttunut mistään, koska sellainen ei enää **Nietzschen** ja **Heideggerin** jälkeisessä postmodernissa maailmassa ole hänen mukaansa mahdollista. (Gianni Vattimo. *Uskon, että uskon*. Nemo 1999.). Kun kuuntelin hänen esitystään Rotterdamissa järjestetyssä konferenssissa, joka käsitteli Rene Girardin väkivalta- ja uhriustematiikkaa, sain sen käsityksen, ettei Vattimo edes välitä tietää tai olla edes vakuuttunut. Siksi hän myös *ajattelee* ettei se ole edes mahdollista. Jäin miettimään kumpi tulee ensin, ajattelu, joka vaikuttaa asenteeseen, vai asenne, joka ohjaa ajattelua. Ehkä Vattimolla oli vain huono päivä. Silti yleisvaikutelmani postmodernismista on, että se on ainakin yhtä keskeisesti asenne kuin tapa ajatella. Postmoderniset kirjoitukset ovat usein erittäin vaikeatajuisia ja täysin uusien käsitteiden kyllästämiä. Ainoa suomeksi ilmestynyt kirja aiheesta, jota voin suositella on: **Zygmunt Bauman: Postmodernin lomo**. (Toim. **Pirkko-Liisa Ahponen, Timo Cantell**. Suom. **Jyrki Vainonen**. Vastapaino). Hänen kirjassaan ei ole sitä postmodernismin tyypillistä arrogantia itsetehostusta ja snobistista ironiaa (= minun snobistinen ja itsetehosteinen tulkintani. Argumentin totuusarvo ei kuitenkaan ole mitattavissa sen esittäjän vastenmielisillä asenteilla) Hyvyys ja pahuus esiintyvät vanhan miehen viisaudessa täyspainoisina käsitteinä.

³⁷ Kun seuraavassa käsittelen postmoderniksi nimittämäni suvaitsevaisuuskäsitystä, en käsittele vain tiettyä filosofista koulukuntaa, vaan myös sen suorasta ja epäsuorasta vaikutuksesta muokkautunutta populaarikulttuuria ja yleistä ajattelua. Koulukunnan vaikutukset yleiseen ajatteluun eivät välttämättä ole uskollisia lähteelleen. Pohdintojeni ongelma on se, että käsittelen yleistä ajattelua (sellaisena kuin olen sen hahmottanut) samalla kun käytän sitaatteja postmodernistien guruilta. Sekä kriittiset että myönteiset arviot menevät näiltä osin sekaisin, eivätkä siksi kelpaa akateemiseksi arvioksi koulukunnasta. Väittelen vulgaaritulkintojen kanssa, joihin ei akateemisella tasolla edes uskota. Pääasiallinen mielenkiintoni ei olekaan vaikuttaa akateemisen tason keskusteluun, vaan sen kansanomaisiin sovellutuksiin.

³⁸ Nationalism and **Richard Rorty**: The Text as a Flag for Pax Romana. s. 73.

³⁹ *Kaikki on suhteellista* paitsi se, että kaikki on suhteellista. Tietenkin meidän on myönnettävä että *”totuutemme”* ovat pääasiassa suhteellisia, tulkintoihin perustuvia uskomuksia. Mutta relativismin korottaminen absoluuttiselle tasolla on ristiriidassa itsensä kanssa. Myös sen perusväittämän pitäisi olla suhteellista, ja siksi jättää oven ainakin raolleen sille mahdollisuudelle, että on olemassa jotain universaalialia, ymmärryksestämme ja tulkinnoistamme riippumatonta totuutta.

⁴⁰ *Moderni* tule latinankielen sanasta *modo* = juuri nyt, tämä hetki.

”totuudet” ovat päivittäin jokaisen tarjolla seisovalla pöydällä. Syö mitä huvittaa ja kokeile välillä jotain eksoottista. Se on fiksua ja ennakkoluulotonta. Mutta älä missään tapauksessa arvostele toisen ruokavaliota.

Postmoderni asenne totuuteen on siis vähintäänkin skeptinen, ja usein avoimen halveksiva. Sellaista ei olekaan. Kyynisyys tai vihamielisyys auktoriteetteja, uskontunnustuksia ja dogmeja kohtaan on tietenkin mahdollista ilman uusia filosofisia trendejäkin, mutta yliopistoonsa hautautunut maailmankatsomuksellinen täysorpo voi nähdä siinä viimeisen kutsumuksensa ja elämänsä jämätköityksen. Kun postmodernismi on ampunut alas viimeisetkin pyhät lehmät, jäljelle jää vain niiden uloste.

Ihminen on jätetty yksin uskomaan mihin mistäkin syystä haluaa, ja laatimaan oma henkilökohtainen moraalinsa kuka milläkin perusteella.

Totuutta ei ole missään. Hyvä ja paha on samassa paikassa.

”Se voi olla totta sinulle, mutta ei minulle.”

”Jokainen tulee autuaaksi tavallaan.”

Ajatukset, mielipiteet, tulkinnat, näkökulmat, uskonnot, teoriat, koulukunnat jne, voivat kyllä olla mielenkiintoisia ja kiehtovia, tylsiä tai vastenmielisiä, muttei koskaan enää oikeita tai vääriä, totuudellisia tai valheellisia. On vain säväyttäviä elämyksiä ja niistä tehtyjä tulkintoja.⁴¹

Allan Bloom sanoo provokatiivisen kirjansa alkulauseessa:

*”Yhdestä asiasta jokainen professori voi olla täysin varma: Melkein jokainen yliopistoaan aloittava opiskelija on varma, tai ainakin sanoo olevansa varma siitä, että totuus on suhteellinen.”*⁴²

Miksi? Luultavasti suvaitsemattomuuden pelosta. Tämä on heidän käsityksensä siitä mitä suvaitsevaisuus merkitsee. Kukaan valkoihoinen länsimainen nuori ei enää halua kantaa harteillaan suvaitsemattoman imperialismin historiallista syyllisyyttä. Häpeissämme olemme valmiit hyväksymään todeksi melkein mitä tahansa, kunhan meitä ei vain nähtäisi ylimielisinä ja pöyhkeinä länsimaisen kulttuurin henkisinä imperialisteina.

Kuitenkin myös postmoderni ajattelu on maailman etuoikeutettujen, ja nimenomaan eurooppalaisten valkoihoisten yksilöiden kulttuuria, niiden joilla on tarpeeksi akateemista vapautta ansaitakseen toimeentulonsa potemalla olemassaolon ahdistusta teoreettisessa ja kirjallisessa muodossa.

Mutta postmodernismin vaikutukset näkyvät ja tuntuvat yhä enemmän myös ”tavallisen kuluttajan” elämässä. Ainakin se on tuonut aivan uudet perusteet suvaitsevaisuudelle. Postmodernissa kulttuurissa *kellään* ei ole enää *mitään* perusteita kritisoida toisen tulkintaa todellisuudesta.⁴³ *Siksi* kaikkia kohtaan pitäisi olla suvaitsevaisuus.

Postmodernismi epäilee ja julistaa pätemättömäksi kaikki totuuden perusteet. Miten tästä historian superkriittisimmästä eetoksesta käsin voi ikinä rakentaa kritiikittömyyteen perustuvaa suvaitsevaisuuden valtakuntaa? Se onkin varsinainen hattutemppu. Toistaiseksi hattu näyttää vielä tyhjältä. Ei sieltä ainakaan kyyhkysia ole tullut.

Moderni toleranssi

Kirjeen alussa kerroin modernin toleranssiajatuksen synnystä. Sen mukaan suvaitsevaisuutta ilmaistiin seuraavasti:

”Olen eri mieltä kanssasi ja ajattelen sinun olevan täysin väärässä, mutta puolustan oikeuttasi olla sitä vaikka hengelläni.”

⁴¹ Vaikkei **Paavali** mikään varsinainen ennustajaukko ollut, hän kuvasi postmodernia mentaliteettia aika hyvin jo 2000 vuotta sitten: *”Tulee näet aika, jolloin ihmiset eivät siedä kuulla tervettä oppia vaan haalivat itselleen halunsa mukaisia opettajia kuullakseen sitä mitä kulloinkin mieli tekee.”* (2 Tim 4:3)

⁴² **Allan Bloom**. *The Closing of American Mind*. Simon and Schuster. New York. 1987.

⁴³ Postmodernimille sana *tulkinta* on yhtä keskeinen, kuin kristityille on sana *ilmoitus*. Todellisuus tulee olevaksi vain sen kautta mitä se sattuu merkitsevän itsekullekin yksilölle. Mitään tulkinnoista riippumatonta totuutta ei ole olemassa.

Se oli legendan mukaan Voltairen tunnuslause.⁴⁴

Moderni ihminen kertoi vielä totuuksia, sääti lakeja ja yritti luoda sekä maailmanselitystä, että – järjestystä. Samalla hän yritti olla suvaitsevainen väärässä olijoita kohtaan. Moderni toleranssi ei koskaan merkinnyt yleispätevää hyväksymistä tai ympäröivää ymmärtämistä. Toleranssi merkitsi reilua vastakohtien sietämistä.

Moderni toleranssi lähti siitä perusolettamuksesta, että on olemassa vääriä ja oikeita uskomuksia, käytäntöjä ja asenteita. Vaikkei totuutta ja oikeutta täysin omistettaisikaan, niin lähtökohta oli se, että jotkut ovat enemmän väärässä kuin toiset. Sitä ei pitänyt hyväksyä, mutta se piti sietää ja kestää turvautumatta väkivaltaan tai hylkäämiseen.

Moderni suvaitsevaisuus salli ihmisten olla sekä oikeassa että väärässä. Postmoderni toleranssi sallii ihmisten olla ainoastaan väärässä⁴⁵ – tai ei ainakaan yhtään sen enemmän oikeassa kuin vastapuolenkaan edustaja. Postmodernismissa ei yksinkertaisesti ole mitään ihmismielen ulkopuolista referenssiä, josta käsin jokin uskomus voitaisiin pitää enemmän totena kuin sen vastakohtaa.

Postmoderni toleranssi

“Minä uskon, että kaikki uskonnot ovat yhtä tosia (tai epätosia) ja että kaikki moraaliset arvot ovat kulttuurisidonnaisia ja täysin subjektiivisia. Siksi kellekään ei ole oikeutta arvostella tai tuomita toisen uskontoa, seksuaalista käyttäytymistä tai moraalisia valintoja. Taidan siksi olla aika suvaitsevainen. Vai?”

Tuskin. Jos näet kaikki yhtä suhteellisena ja subjektiivisena, niin mitä ihmeen perusteita enää olisi olla suvaitsematon? Jos sinun ei ole mahdollista olla suvaitsematon, niin ei suvaitsevaisuudellakaan ole mitään merkitystä.

Kuinka kauan eläisit, jos suhtautuisit kaikkeen syötävään samalla tavalla.

Amerikkalaisten postmodernistien ”*onnellinen nihilisti*” **Richard Rorty**⁴⁶ myöntääkin ettei tasa-arvoa tai muitakaan periaatteita, kuten solidaarisuutta tai toleranssia voi enää pitää universaaleina absoluutteina,⁴⁷ joita kaikkien pitäisi seurata. Ne ovat kuolleet kaikkien muidenkin universaalien periaatteiden mukana.

Yksilö on jätetty yksin, moraalisesti täysin vastuullisena, mutta samalla ilman annettua eettistä sääntöä siitä, mistä on vastuussa ja kenelle. Suvaitsevaisuus tai suvaitsemattomuus on yksityinen moraalinen valinta vailla yleisiä perusteita. Kukaan ei voi vedota mihinkään itseään korkeampaan auktoriteettiin, tai kakkia ihmisiä sitovaan yleiseen periaatteeseen.

Silti postmodernistisella relativismilla perustellaan suvaitsevaisuutta, ikään kuin se sittenkin olisi kaikkia sitova universaalinen velvollisuus. Kaikki on suhteellista, totuutta ei enää ole, siis voimme vihdoinkin olla suvaitsevaisia.

Rorty puolustaa sharmikkaalla tavalla kevytmielistä ja pinnallista suhtautumista totuuteen, koska se tekee ihmiset enemmän käytännönläheisiä (pragmaattisia), suvaitsevaisia ja liberaaleja.⁴⁸

Käytännössä postmodernistinen suvaitsevaisuus on paljon ankarampaa.

⁴⁴ Jotkut tosin ovat sitä mieltä, ettei **Voltaire** ikinä tuota sanonut. Olen unohtanut lähteet. Joka tapauksessa hän itse oli erittäin suvaitsematon niitä, kohtaan, jotka eivät olleet samaa mieltä hänen kanssaan.

⁴⁵ Sain kirjeeni ensimmäisestä versiosta aika paljon palautetta myös akateemisesta maailmasta. Siellä ihmeteltiin kuinka postmodernismia ihan virallisesti edustavat ihmiset olivat raivokkaasti vetoamassa *totuuteen*, kun heitä itseään arvoteltiin.

⁴⁶ **Rorty** on niitä harvoja englanninkielisiä postmodernismin puolustajia, jonka guruarvo nousee ranskalaisten postmodernistien, kuten **Derridan** ja **Foucaultin**, rinnalle Hänen tyyliinsä on verbaalisesti naseva, elegantti ja kiehtova. Hänen henkilökohtainen suoruutensa on valloittava ja aseista riisuva. Mutta hänen argumenttinsa totuutta vastaan ei ole minusta vakuuttava.

⁴⁷ **R. Rorty**. *Contingency, Irony, and Solidarity*. Cambridge. 1989. s. 189

⁴⁸ **R. Rorty**. *Objectivity, Relativism and Truth. Philosophical Papers*. Cambridge University Press. 1991. s. 193. Hänen viehättävä projektinsa on runollista, eikä tieteellistä tai rationalisoida. **R. Rorty**. *Contingency, Irony, and Solidarity*. Cambridge. 1989. s. 53

Postmodernistisen toleranssin alla kellään ei ole enää oikeutta sanoa kenenkään olevan väärässä, koska kaikki ovat yhtä väärässä. Erityisen väärässä ovat ne, jotka vielä sanovat olevansa oikeassa, tai ainakin uskovansa universaaliin totuuteen.

Suvaitsevaisuusfundamentalismi

Postmoderni toleranssi pitää siis kaikki totuusväitteitä pohjimmiltaan yhtä epätosina. Siksi ainoat todella väärässä olevat ovat niitä, jotka väittävät olevansa oikeassa.

Postmodernistinen trendi on nostamassa toleranssin absoluuttisen ja autoritaarisen uskonnon tasolle. Jos kaikki ihmisten valinnat pitää vain suvaita, koska mitään "oikeita" perusteita niiden suvaitsemattomuuteen ei enää ole, niin Toleranssi pitää alkaa kirjoittaa isolla kirjaimella, niin kuin Jumalakin.

Kulttuurirelativistinen suvaitsevaisuus tuottaa, ironista kyllä, uudenlaista suvaitsemattomuutta:

Kaikki, jotka ovat eri mieltä tämän relativismin kanssa ovat suvaitsemattomia, eikä niitä suvaita.

Postmoderni suvaitsevaisuus kohdistuu ainakin kotirintamalla vain samat suvaitsevaisuuden perusteet hyväksyneitä suvaitsevaisia kohtaan. Uusi eksklusiivinen lahkko on syntynyt. He julistavat toisten uskomukset vääräksi vain sillä perusteella että nämä pitävät niitä oikeina.

Tähän on tultu sen kautta että suvaitsevaisuutta eri uskomuksia kohtaan yritetään perustella täysin absurdilla uskomuksella, että kaikki uskomukset voisivat olla samanaikaisesti yhtä tosia.

Vanhana miehenä uskomattoman tuottelias **Zygmund Bauman** on postmodernin sympaattisin asianajaja. Silti hän on sosiologina huolissaan siitä, että postmoderni suvaitsevaisuus synnyttääkin uudenlaista suvaitsemattomuutta "toisiksi" tulkittuja ja tuomittuja kohtaan.⁴⁹

Baumanin mukaan tämä voi jakaa ihmiset moraalisten valintojen perusteella entisten luokkien ja kansakuntien sijasta heimoihin, jotka palvovat yhteisiä toteemeja.⁵⁰ Silloin postmodernismi, jonka eetoksensa mukaisesti pitäisi toimia vain yleismaallisen suvaitsevaisuuden ehdoin, paljastaakin vanhojen heimo- ja klaaniritiriitojen sotamaalatut kasvot. Vanha kunnan auktoriteetti muuttuikin vain auktoriteettia vailla olevien voimien keskinäiseksi taisteluksi.

Toleranssi on hyve, mutta sen nostaminen kaikkivaltiaaksi määrääjäksi kääntyy sitä itseään vastaan. Maailma, joka yrittää olla ainoastaan suvaitsevainen, määritellen suvaitsevaisuuden minkä tahansa hyväksymiseksi, tukehtuu omaan suvaitsevaisuuteensa. Jos toleranssi merkitsee kaiken hyväksymistä, sen täytyy myös hyväksyä murhanhimoisen suvaitsemattomuuden. Tällä tavalla määritelty toleranssi on itsetuhoista sokeutta. Miten postmodernistinen relativismi, ja sillä perusteltu suvaitsevaisuus, on niin varauksetta voitu samaistaa "edistyksellisen" politiikan tai filosofian kanssa?

Suvaitsevaisuusfarssi

Postmodernismin edistyksellisessä salonkipiirissä rajaton toleranssi kuuluu jokaisen sivistyneen ihmisen pakkoetikettiin.

"Vain primitiivit hölmö, ja mieleltään rajalliset fundamentalistit ovat suvaitsemattomia."

Keskittyneesti ylläpidetty ylevä itsehillintä pitää salonkikelpoisena. Täytyy varoa ettei päästä suustaan mitään *poliittisesti epäkorrektia*, joka edes hetkeksi alentaisi minut suvaitsemattomien ahdasmieliseen pariaan. Kärsivällisesti ymmärtäväinen hymy, tai ainakin mitäänsanomaton nollapokka, pitää minut sivistyksen siunatussa piirissä.

Trendikkäästä asenteesta tulee väkinäisesti päälle puettu muotivaate, jota ei seurassa kehtaa riisua. Suvaitsevaisen *vaikutelman* luominen, tulee tärkeämmäksi kuin uskollisuus sille mikä on minussa totta.

Tämä hyvin harjoiteltu suvaitsevaisuusfasaadi on vain poliittisesti korrekki versio hylkäämisestä. Pintakäytös on etäisen suvaitsevainen, mutta sydämessä on jo hylkäävä päätös:

49 **Bauman**. *Postmodern Ethics*. Blackwell Publishers. Oxford. 1993.

50 **Zygmunt Bauman**: *Postmodernin lumo*. Toim. Pirkko-Liisa Ahponen, Timo Cantell. Suom. Jyrki Vainonen. Vastapaino. 312 s.

“En ikinä halua olla missään todellisessa tekemisessä tuon ääliön kanssa.”

Kukapa meistä ei olisi sortunut moiseen sivistyneisyyteen. Sosiaalinen poissulkeminen, ylimielinen ohitus ja lempeä mollaaminen, on jopa helpompaa, kun sen oppii tekemään ilman muotovirheitä. Siitä tulee vahva ja suvereeninen olo.

Toiset eivät tätä jalostettua salamurhaamisen taitoa opi, mutta yrittävät silti väkisin vääntää käytöksensä muottiin, joka tekisi edes heistä suvaittavia ihmisiä.

Toista alentavilla ja hylkäävillä asenteilla on se hankala ominaisuus, että ne alkavat käydä ja muuttua väkevämmiksi, kun ne suljetaan täysin ilmatiiviiseen sieluun. Kun rumiksi ja vääriksi tietämiään asenteita ei uskalla missään ja kenenkään kanssa tuulettaa, ne jäävät vain odottamaan päivää, jolloin paine käy liian isoksi ja sielun tiivisteet pottävät.

Hirmuinen on sivistyneen ihmisen piilosta paljastunut suvaitsemattomuus. Kauhistuttava on kärsivällisyytensä ajat sitten ylittäneen hyväntekijän takaraivossa räjähtävä viha.

Nimimerkillä: *Kokemusta on.*

Käytännössä sivistynyt toleranssi ulotetaan vain uskonnollisiin tai filosofisiin kysymyksiin, musiikkimakuun ja elokuvamieltyksiin. Kun joku unohtaa vastata sähköpostiviestiin, etuilee jonossa, tai jättää likaiset sukkansa makuuhuoneen lattialle, kulttuurirelativistinen toleranssidogmatiikka pottää.

Reilu suvaitsemattomuus

”Mutta eikö ole parempi näytellä suvaitsevaista, kuin olla tosi todelliselle suvaitsemattomuudelleen?”

Tietenkin, tottakai. Sehän on itsestään selvä keino päästä pälkähästä, jos olen väsynyt, haluan vain olla rauhassa, enkä jaksa enää antaa energiaani ristiriitaan, joka vain kärjistyy jos viitsin avata suutani. Tällä tavalla olen keplotellut itseni ulos monesta hankalasta tilanteesta. Salaa huokaan tuskaisesti, samalla kun hymyilen suvaitsevaisesti ja lipevästi poistun näyttämöltä ylevään hiljaisuuteeni.

Huomaan tämän katoamistempun raivostuttavuuden vasta silloin kun se kohdistuu minuun.

Mieluummin kuulen toisen sanovan:

“Minä en taida ymmärtää ymmärrä sinua, enkä hyväksy puoliakaan siitä mitä ymmärrän. Itse asiassa pidän sitä vääränä ja vaarallisena. Mutta en jaksa, enkä halua, nähdä vaivaa tilanteen parantamiseksi, koska en enää luota edes sinun vilpittömyytesi. Äläkä jää odottamaan huomispäivää. En todennäköisesti pitkään aikaan, tai ehkä koskaan, halua olla kanssasi missään tekemisissä. Minä en suvaitse sinua.”

Tällainen on minusta paljon reilumpaa. Suunnilleen tällaiset sanat olen vuosia sitten saanut kuullakin. Emmekä ole olleet sen jälkeen tekemisissä. Se teki kipeää, mutta pidin sitä vanhan ystävän reiluna lähtönä. Tietenkin se oli suvaitsemattomuutta, mutta hyvin avointa ja teeskentelemätöntä sellaista. Ainakaan minun ei tarvinnut jäädä kuluttamaan energiaani arvailemalla hänen lähtönsä syitä. Hän otti ne selvästi vastuulleen ja ilmaisi ne myös minulle. Hän oli sanonut ensin minulle sen, mitä epäilemättä tulisi myöhemmin sanomaan muillekin. Tällaisia eroja minä arvostan

Yllättävää kyllä, ja muista poiketen, yksi postmoderneista ajattelijoina etsii vastuullista toleranssia juuri tästä tietoisesta suvaitsemattomuudesta. **Richard Rortyn** mukaan meidän ei pitäisi hävetä kutsua toisten ajatuksia tai käytäntöjä sanoilla: *”tyhmä, hullu tai synnillinen”*,⁵¹ jos vain *myönnämme*, että nämä arviot ja tuomiot nousevat kulttuurisidonnaisesta ja rajallisesta

51 **R. Rorty**. On Ethnocentrism: A reply to Clifford Geertz. Objectivity, Relativism, and Truth. Cambridge 1991.

todellisuudestamme,⁵² eivätkä perustu mihinkään universaaleihin totuuksiin. Eli lähtökohtiensa rajallisuuden reilu myöntäminen, antaa mahdollisuuden reilulle suvaitsemattomuudelle, ja *sen kautta* tietoiselle suvaitsevaisuudelle.

Hänen visiossaan on jotain kiehtovaa. Aivan kuin hän raivaisi tilaa uskovaisuudelle katkaisemalla tietämisen lohikäärmeeltä pään. Jos nöyryymme tietäjistä uskojiksi, voimme ehkä löytääkin uutta pohjaa suvaitsevaisuudelle.

Kysy itseltäsi muutamia kysymyksiä:

Olenko koskaan yrittänyt antaa suvaitsevaisen vaikutelman salaten todelliset reaktioni, mielipiteeni ja asenteeni?

Jos, niin milloin viimeksi? Kertaa tilanne mielessäsi.

Miksi teeskentelit?

Yrititkö välttää jotain? Jos, niin mitä? Onnistuitko siinä? Oletko tyytyväinen tulokseen?

Yrititkö saada jotain hyvää aikaan? Jos niin mitä? Onnistutko siinä? Oletko tyytyväinen tulokseen?

Minkälainen olo sinulla itselläsi oli sen jälkeen? Lisäsikö se, vai vähensikö se kunnioitustasi itseäsi ja toista kohtaan?

Suvaitsemattomien suvaitseminen

Avoimesti suvaitsemattomat ihmiset herättävät kuitenkin aggressioita. Miksi? Koska he pukeutuvat siihen mitä itse salaan. Heissä näen sen suvaitsemattomuuden, jota en millään halua nähdä itsessäni. Miten voin ikinä suvaita suvaitsemattomia ihmisiä? En mitenkään, enkä koskaan – jos en nöyryy vakavasti ristiriitaiseksi ihmiseksi, joka taistelee oman suvaitsemattomuuteni kanssa.

Siksi alussa antamani määritelmä todelliselle toleranssille on minusta ainoa realistinen. Se sallii minun olevan rehellinen kaikkien negatiivisten ja tuomitsevien reaktioitteni suhteen. Siitä huolimatta ja juuri siksi se jättää minulle mahdollisuuden jäädä suvaitsevaiseksi – jos rehellisesti esittäydyn sisäisesti ristiriitaisena ihmisenä, joka toleranssin nimissä vapaaehtoisesti, tietoisesti ja avoimesti valitsee taistelun omia hylkääviä ja väkivaltaisia reaktioitaan vastaan.

Suvaitsevaisuusfundamentalistille se on täysin mahdotonta, koska hän ei nöyryy tunnistamaan ja tunnustamaan omaa suvaitsemattomuuttaan. Hän ei näe omaa suvaitsevaisuusfanaattisuuttaan, joka vaatii yhden ainoan totuuden herruutta. Sen sijaan että hän suostuisi rehellisesti ja avoimesti taistelemaan oman fundamentalistisuutensa kanssa, hän siirtää sen taisteluksi muita, erityisesti häntä lähellä olevia fundamentalisteja vastaan.

Ainoastaan itsensä kanssa avoimessa ja reilussa sisällissodassa oleva voi olla aidosti suvaitseväinen.

Totuus ja suvaitsevaisuus

Nopeasti monikulttuuriseksi muuttuva yhteiskuntamme opettaa meitä hyvällä syyllä suhtautumaan kunnioittavasti kaikenlaisiin uskomuksiin. Mutta postmoderni trendi menee vielä pidemmälle. Se opettaa meitä pelkäämään suvaitsemattomuutta enemmän kuin valhetta ja harhaisuutta. Lopulta alamme ujostella totuuttakin. Suvaitsevaisen ihmisen olisi parasta varoa vakaumuksia – varsinkin itsessään.

Tarkkuus suvaitsevuuden suhteen ei merkitse epätarkkuutta totuuden suhteen.

⁵² **Rorty** kutsuu sitä *etnosentriseksi* totuudeksi. Rorty näyttää puolustavan tietämättömien, mutta silti johonkin uskovien keskinäistä solidaarisuutta, auttamattomasti eksyneen ihmiskunnan viimeisenä lohtuna (sana "eksynyt" ei tässäkään yhteydessä merkiste totuudesta eksynyttä, koska sitä ei kertakaikkiaan ole olemassa.).

Totuuteen uskomisen ja suvaitsevuuden arvostaminen samanaikaisesti on hankalaa ristiriitaan antautumista. On vaikeaa olla suvaitsevainen, kun jonkun enemmistön uskomukset uhkaavat minun ”totuuttani”. Vähintään yhtä vaikeaa se voi olla silloin, kun jonkun vähemmistön sitkeä totuusjulistus uhkaa niin mukavaa yleistä konsensusta totuudesta. Kaikkein vaikeinta suvaitsevaisuus on silloin, kun kaksi yhtä vahvasti edustettua totuutta kilpailevat vallasta.

On ainakin kolme tapaa ratkaista sisäinen ristiriita suvaitsevaisuuden ja totuusarvostuksen välillä. *Väkivaltais*in ja siksi moraalittomin ratkaisu on panna suvaitsevaisuus hyllylle ja taistella totuuden puolesta. Se johtaa kuuroihin saarnoihin ja väkivaltaisiin käännyttämisiin.

Tyhmin ratkaisu on panna totuus kaappiin ja julistaa kaikki uskomukset yhtä tosiksi. Se tappaa kaiken aidon dialogin ja vuorovaikutuksen (vuoroin vaikuttamisen) kahden eri totuususkomuksen välillä.

Laiskin ratkaisu on heittää sekä totuus että suvaitsevaisuus jorppakkoon, ja antaa hetken mielijohteen päättää mitä uskoo, ja saman hetken mielialan ratkaista miten asennoituu. Vakavistakin uskomuksista aletaan vain pelleillä, ja perimmäisten uskomusten tasolla heitetään vain vitsejä, tai provokatiivisia mielipiteitä, riippuen siitä, mikä oma asema on kussakin ihmissuhdepelissä. Viimeisin ratkaisu ristiriitaan taitaa olla kaikkein yleisin.

Suvaitsevaisuutta mielipiteiden ja uskomusten tasolla tarvitsevat vain sellaiset ihmiset, jotka suhtautuvat totuuteen vakavasti. Suvaitsevaisuus, ainakin minun määritelmäni mukaan, *edellyttää* erimielisyyttä ja uskomusten erilaisuutta. Jos ei ole todellista totuuksien välistä ristiriitaa, ei jää mitään suvaittavaa. Erimielisyyksien tai niiden merkityksen eliminoiminen, tekee suvaitsevaisuuden tarpeettomaksi.

Siksi todellinen toleranssi on niin vapauttava ja hedelmällinen. Se raivaa tilaa luovalle dialogille erilaisten uskomusten välille, ja todellisille ystävyysuhteille erimielisyyksistä huolimatta.

Martin Buber uskoi palestiinalaisten ja juutalaisten välisessä ristiriidassa tähän ”pelastavaan dialogiin” elämänsä loppuun asti:

*”Jostain pitäisi löytyä koko planeettaa kattava kansalaistottelemattomuuden rintama, joka ei asettaudu taistelemaan niin kuin muut rintamat, vaan lähtevät puolustamaan pelastavaa dialogia. Sellaisen voivat muodostaa vain ne, jotka kuulevat kunkin kriisitilanteen heille antaman haasteen ja tottelevat sitä.”*⁵³

Kysymys sinulle: Kun syytät toista suvaitsemattomuudesta, syytätkö häntä siitä että hän ei hyväksy sinun ajatustasi tai uskomustasi?

Jos niin on, syytöksesi on väärä. Toleranssin nimissä et voi vaatia ketään omaksumaan uskomuksiasi. Voit vain vaatia, että he eivät sensuroisi, sortaisi tai rankaisisi sinua uskomuksiesi tähden.

Vastaavasti sinun on turha syyttää itseäsi suvaitsemattomuudesta vain siksi, että et yksinkertaisesti voi hyväksyä toisen uskomuksia. Suvaitsevaisuus on asenne ja käytös – eikä kelpaa loogiseksi syyksi pitää tiettyä uskomusta oikeana. Suvaitsevaisuuttasi ei mitata samanmielisyydelläsi, vaan väkivallattomuudella erimielistä kohtaan.

Vakaumus ja suvaitsevaisuus

Se että annamme kunnioitettavaa tilaa kenelle tahansa ilmaista minkälaisia uskomuksia tahansa, ei merkitse sitä, että meidän täytyisi pitää kaikkia totuuksia samanarvoisina. Suvaitsevaisuuden tähden annamme arvoa ilmaisuvapaudelle, mutta samasta syystä meidän ei suinkaan tarvitse arvostaa ilmaistua asiaa.

Mutta eikö ole ylimielistä suvaitsemattomuutta uskoa olevansa oikeassa?

Ei välttämättä. Tietenkin voi puhua uskostaan tavalla, joka ei anna mitään sijaa mahdollisuudelle olla väärässä. Mutta silloin uskova on jo muuttunut tietäjäksi, jonka suvaitsemattomuus on taistelua

53 **Maurice Friedman**. *Encounter on the Narrow Ridge. A Life of Martin buber..* Paragon House. New York -91s.418.

vallasta nimeltä tieto. Tietäjän edessä on vain kolme vaihtoehtoa, antautuminen, pakeneminen tai taisteleminen.

Kaikkeen uskovaisuuteen liittyy nimensä mukaisesti väärässä olemisen mahdollisuuden hyväksyntä. Tietäjän asenteen omaksunut uskovainen ei sitä mahdollisuutta hyväksy.

Vaikka postmoderni relativismi sanoo kaikkien olevan väärässä, se paradoksaalista kyllä väittää kaikkien olevan yhtä oikeassa. Sille pohjalle rakennettu suvaitsevaisuus on yritystä välttää väärässä olemisen mahdollisuus kokonaan. Kieltämällä kaikilta mahdollisuuden olla oikeassa, kenenkään ei tarvitse myöntää olevansa väärässä. Siispä kaikki ovat yhtä oikeassa, eikä kenelläkään pitäisi olla syytä suvaitsemattomuuteen. Nokkela ratkaisu, mutta onko se nöyrä asenne totuuteen ja onko se oikeasti suvaitsevaisuutta?

Näissä maisemissa nöyrä on se, joka uskaltaa uskoa johonkin, vaikei tiedäkään olevansa oikeassa. Suvaitsevainen on se, joka antaa toiselle saman oikeuden. Relativisti ei tee kumpaakaan. Hän "tietää" että kaikki ovat yhtä väärässä tai oikeassa – samantekevää kummasta on kysymys, tärkeintä on, että kenenkään ei tarvitse olla enemmän väärässä, eikä kukaan saa olla muita oikeammassa.

Ensimmäistä kertaa pakkosocialisointia perustellaan nöyrällä suvaitsevaisuudella.

Nöyrä vakaumuksen ihminen voi olla väärässä – suvaitsevaisen relativistin ei koskaan tarvitse ottaa sitä riskiä.

Sokrates ja Jeesus

Kaksi kertomusta rakkaudesta totuuteen ja suvaitsevaisuuteen. Sokrateesta kerrotaan:

Mennessään kylpylään hänen peräänsä tuli nuori mies, joka rukoili mahdollisuutta päästä tämän oppilaaksi. Sokrates ei vastannut mitään, mutta mies seurasi häntä vesialtaaseen asti, ja toisti pyyntönsä monta kertaa. Lopulta vanha mies tarttui molemmin käsin miehen päähän, ja työnsi sen veden alle, pitäen sitä siellä kauhistuttavan kauan. Lopulta Sokrates nostaa miehen pään pinnalle ja sanoo:

"Sitten kun opit arvostamaan totuutta yhtä paljon kun ilmaa, jota hengität, olet arvollinen olemaan oppilaani."

Sokrates sai monta opetuslasta.

Erään toisen opettajan ympärillä parveili miehiä, jotka kehuivat seuraavansa opettajaansa minne vain. Heille opettaja sanoi:

"Jos joku tahtoo kulkea minun jäljessäni, hän kieltäköön itsensä, ottakoon joka päivä ristinsä ja seuratkoon minua."

Kun hän ristillä rukoili lynkkaajilleen anteeksiantoa, hänellä ei ollut enää yhtään opetuslasta. Hän oli liian uskollinen sekä totuudelle että suvaitsevaisuudelle. Se oli ja on edelleen liikaa useimmille. Uskollisuus molemmille voi edelleen johtaa ristille.

Postmoderni etiikka

Yksinkertaistetummassa ja kansanomaisemmassa muodossa postmoderni suvaitsevaisuus kieltää kaikkien moraalisten arvioiden tekemisen kokonaan – paitsi tietenkin sen moraalisen arvion, joka kohdistuu moraaliseen arviointiin. Ainoa jäljellä oleva väärä teko on kutsua jotain tekoa vääräksi, niin kuin uskonnollisen tai eettisen vakaumuksen ihmiset yleensä tekevät. Tällainen toleranssiuskonto syyllistyy samaan syntiin, josta se syyttää keskiaikaista ahdasmielistä kristinuskkoa.

Relativismi on itseään vastaan kääntyvä uskomus varsinkin kaikille niille, jotka puolustavat ihmisoikeuksia. Tälläkin hetkellä monet sortovalat ympäri maailmaa käyttävät länsimaalaista relativismia puolustautuessaan ihmisoikeusjärjestöjen syytöksiä vastaan:

"Keitä te länsimaalaiset olette meitä arvostelemaan. Tämä on vain meidän kulttuuriamme, jota ette ymmärrä."

Etelä-Afrikassa *apartheidia* puolustettiin kulttuurirelativismilla:

”Valkoisilla on omat tapansa ja mustilla on heidän tapansa. Kukin eläkään tavallaan.”

Rotuerottelua ylläpitävä hallinto kuitenkin kaatui, koska tarpeeksi moni ei vielä uskonut postmoderniin kulttuurirelativismiin ja sen pohjalta luotuun suvaitsevaisuuspakeroon.

Mielettömän avoin mieli

Postmoderni suvaitsevaisuus voi olla yritys pysyä moraalisesti neutraalina ja henkilökohtaisesti koskemattomana.

Monet terapeutit ja sosiaalityöntekijät ovat kehittäneet ehdottoman suvaitsevaisuuden osaksi ammatillista rooliaan.⁵⁴ Mutta yleisemmälläkin tasolla suvaitsevaisuudesta on tullut kätevä tapa pestä kätensä ja sydämensä vaikeista moraalista dilemmoista. Suvaitsevaisuuden nimissä yritetään olla ottamatta kantaa ja astumatta ristiriitaan, joka voisi kouraista sydäntä kipeästikin.

Tällainen suvaitsevaisuus on vain pelkuruuden tai laiskuuden sumuverho, valheellinen fasadi, jonka takana voin välttää toisen todellista kohtaamista.

Sen verhon takana oman sydämen todellinen suvaitsemattomuus ei koskaan paljastu, ja todellisen suvaitsevaisuuden sisältö ei koskaan avaudu.

Todellisen toleranssin läksyt opitaan vain sydäntä kouraisevassa kohtaamisessa, avoimesti myönnytyssä ristiriidassa, pyhässä epävarmuudessa.

Toisen asenteen tai käytöksen suvaitsemista tarvitaan vain silloin, kun sitä *ei* hyväksy. Moraalisesti välinpitämättömät ja älyllisesti laiskat ihmiset, jotka ovat valmiit “ymmärtämään” ja hyväksymään melkein mitä tahansa eivät kelpaa esikuviksi todelliselle suvaitsevaisuudelle.

Vaikka he mielellään mainostavatkin itseään suvaitsevina ihmisinä, toleranssi on heidän elämässään täysin merkityksetön sana. Suvaitsevaisuus sellaista kohtaan, jonka hyväksyt, on tyhjää puhetta. Se ei edellytä itsehillintää, hampaiden kiristystä eikä kymmeneen laskemista. Yhtä hyvin voi olla suvaitsevainen taustalla soivalle RadioMafian kanavalle, koska on aivan samantekevää mitä sieltä kuuluu.

Suvaitsevaisuudella on yritetty estää länsimaille vanhastaan tyypillinen tapa arvostella “primitiivisiä” kulttuureja. Varsinkaan sortaja ei saa arvostella sorrettua, koska se on osa sortoa. Mutta jos näin määritellystä suvaitsevaisuudesta tehdään absoluutti, niin myöskään sorrettu ei saa kritisoida sortajaansa.

Kun keskitysleirin kokenut **Elie Wiesel** vastaanotti **Nobelin** rauhanpalkinnon 1986, hän sanoi:

“Meidän täytyy aina ottaa kantaa. Neutraalisuus auttaa sortajaa, ei koskaan uhria. Vaikeneminen rohkaisee kiduttajaa, ei koskaan kidutettua.”

Jeesus antoi monia käytännön esimerkkejä siitä miten vihollisen edessä voi julkisesti ja haastavasti ottaa kantaa vääryyteen ja silti pysyä toleranttina. Kirjeessä *Rakas Vihollinen*⁵⁵ käsittelen vuorisäärnan esimerkkejä *”toisen posken kääntämisestä”* jne. Ne eivät todellakaan ole esimerkkejä matomaisesta nöyristelystä, tai selkärangattomasta alistumisesta, vaan ryhdikkästä ja väkivallattomasta vääryyden vastustamisesta.

Tuomiopäivä peruttu

Postmoderni suvaitsevaisuus yrittää välttää kaiken arvostelun ja vääräksi tuomitsemisen. Onko se mahdollista?

Minkälaiselta näyttäisi yhteiskunta, jossa kukaan ei tuomitse ketään? Yhtään rikollista kansalaista, tai kansanjohtajaa, ei koskaan vaadittaisi vastuuseen teoistaan?

Minkälaiselta näyttäisi yhteiskunta, jossa ihmiset eivät tekisi mitään muuta kuin tuomitsisivat, ja vetäisivät kaikkia vastuuseen mahdollisimman ankarilla rangaistuksilla?

⁵⁴ Tätä aihetta olen käsitellyt perusteellisesti pitkässä Ystäväkirjeessä 3/96 *Terapia ja Kohtaaminen*

⁵⁵ Ystäväkirje 1/96 *Rakas Vihollinen*. Nettiversiossa löytyy myös pari tärkeää kappaletta, jotka painovirheen takia jäivät kirjallisesta versiosta pois,

Mies häipyi heti kolmannen lapsen syntymän jälkeen rakastajattarensa kanssa muille maisemille, kieltäytyi maksamasta elatusmaksuja, ei pidä kontaktia ja jättää lapsensa täysin isättömiksi. Täytyykö vaimon ja muiden vain suvaita se, koska se oli miehen tarpeiden näkökulmasta käsin oikein? Täytyisikö mies kivittää, koska hänen tekonsa oli vanhan uskonnollisen lain näkökulmasta väärin?

Jokainen meistä valitsee asenteensa jostain näiden kahden äärimmäisyyden väliltä.

Tietenkin me kaikki teemme toisistamme kielteisiä arvioita, tuomitsevia johtopäätöksiä ja hylkääviä päätöksiä. Monet meistä vaan ovat liian “sivistyneitä”, “kristittyjä” tai muuten vain kilttejä, kehdataksemme myöntää niitä. Joskus onnistumme salaamaan ne jopa itseltämme, koska niin epätoivoisesti haluamme suhtautua kaikkiin suvaitsevaisesti.

Jos haluat olla suvaitsevainen, ja ehkä jopa anteeksiantavainen ihminen, sinun täytyy vapauttaa itsesi reilusti syyttämään ja tuomitsemaan. Ethän sinä loppujen lopuksi tarvitse suvaitsevaisuutta muuhun kuin juuri sen asenteen, uskomuksen tai käytöksen sietämiseen, jota pidät vääränä, epäoikeudenmukaisena, valheellisena, tyhmänä tai muuten vain sietämättömänä.

Heikkouksiin voit suhtautua ymmärtäväisesti ja virheisiin sympaattisesti, mutta vakavasti otettavaa suvaitsevaisuutta tarvitset vasta kun löydät edestäsi jotain, mitä et millään voi ymmärtää tai hyväksyä.

Miten voin olla pitämättä vääränä mitä pidän vääränä? Enhän voi panna oikeustajuani kompostoriin ollakseni suvaitsevainen. Voin myöntää, että oikeustajuni on vajavainen, ja saatan olla väärässä, mutta tällä hetkellä en yksinkertaisesti pysty pitämään tiettyä käytöstä oikeana, tai millään tavalla hyväksyttävänä. Tekeekö tämä minusta suvaitsemattoman ihmisen? Ei! Nimenomaan tämä tilanne antaa toleranssille todellista käyttöä ja merkitystä. Suvaitsevaisuus on erimielisyyttä ilman hylkääviä asenteita, ilkeää kieltä ja väkivaltaista käytöstä.

Tekoymmärrys

Nykysuomen sanakirjan mukaan suvaitsevaisuus on *‘toisten yksilöiden tai ihmisryhmien käsitys- ja käytöstapojen ymmärtämistä...’* Tämä on tyypillistä rationaalisuutta korostavalle kulttuurillemme.

Suvaitsevaisuus samaistetaan hyväntahtoiseen ymmärtämiseen. Työnnämme ylimielistä ymmärtämystämme alueille, joista meillä ei ole sen enemmän todellista ymmärrystä kuin hyväksyntääkään. Itseämme imarrellaan kutsumme sitä suvaitsevaisuudeksi.

Pyrkimys jatkuvasti ymmärtää kaikki, on epätoivoista yritystä pitää asioita hallinnassa tarpeeksi avaran ajattelun kautta. Siksi on niin vaikea suvaita ihmistä joita ei ymmärrä.

On vaikea suostua ymmärryksen rajallisuuteen.

“Kyllä minä ymmärrän häntä ”, on itseään pettävä tapa sulkea korvansa, silmänsä, ja ennen kaikkea sydämensä, toiselta ihmiseltä. Niin kauan kun “ymmärrät” häntä, ja “tunnet” hänet, sinun ei tarvitse kohdata mitään uutta hänessä – eikä sen seurauksena myöskään itsessäsi. Kohtaamattomuuden kautta voit säilyttää valitsemasi asenteet ja tutun käytösmallisi häntä kohtaan.

Jos emme anna itsellemme oikeutta olla ymmärtämättä ja kritisoida toisen kulttuurin käytäntöjä ja asenteita, riisumme itseltämme samalla oikeuden arvostaa niitä. Sekä kritiikki että arvostus perustuvat omaksuttuun ja oikeassa pidettyyn eettiseen standardiin. Ilman sellaista meillä ei olisi myöskään mitään mahdollisuutta oppia toisten virheistä, tai hyvästä esimerkistä. Kaikki olisi vain yhtä ”ymmärrettävää” mössöä, joka ei kelpaa sen enempää varoittavaksi esimerkiksi kuin moraaliseksi inspiraatioksikaan.

Tällainen kaiken ymmärtävä suvaitsevaisuus tekee myyräntyötä koko moraalisen maiseman alla. Paljon reilumpaa olisi sanoa:

”En todellakaan ymmärrä miksi teet tai ajattelet noin, enkä voi sitä vilpittömästi hyväksyä, mutta niin kauan kun et tee kenellekään väkivaltaa, en myöskään aio puuttua siihen ”.

Tietenkin ymmärrys toisen historiasta ja taustavaikutteista lisää kykyä suhtautua suopeasti käytökseen tai uskomukseen, jota ei hyväksy. Ehkä perusteellisempi ymmärrys voi viedä lähemmäksi perusteellisempaa hyväksyntääkin – tai sitten ei.

Voin taustakertomuksestasi käsin ymmärtää miksi olet niin taipuvainen turvautumaan väkivaltaan, kiusaamaan heikompiasi, mieltymään seksuaalisesti lapsiin tai sytyttämään tulipaloja, mutta ymmärrys ei välttämättä vie minua yhtään lähemmäksi hyväksymistä, eikä yhtään kauemmaksi suvaitsevaisuuteni äärirajasta.

Tätä ymmärtämisen taakkaa lykätään, suvaitsevaisuuden nimissä, epäoikeudenmukaisen käytöksen uhreille. Kiusatun pitäisi ymmärtää, että kiusaajakin on uhri. Ymmärtäminen ja hyväksymisen välinen raja käy kiusatulle epäselväksi, ja muuttuu helposti itseään kohtaan suunnatun väkivallan suvaitsemisen taakaksi.

Paha ei häviä puhumalla siitä moraalisesti neutraalein termein. Puheet sielun varjoista, torjutuista tunteista, kuolemanvietteistä, erilaisista psykopatologioista tai kollektiivisista psykooseista eivät riitä selittämään sitä pahuuden todellisuutta, joka edelleen tuottaa viattomia uhreja. Selitykset eivät anna mitään aseita pahuutta vastaan. Radikaali paha on otettava todesta, eikä sitä voita mikään muu kuin vieläkin suurempi selittämättömyys, radikaali hyvyys.

Vähiten tarvitsen suvaitsevaisuutta silloin kun sekä ymmärrän, että hyväksyn.

Vähemmän tarvitsen suvaitsevaisuutta silloin kun ymmärrän, mutta en hyväksy.

Eniten tarvitsen suvaitsevaisuutta silloin kun en ymmärrä, enkä hyväksy. Mutta silloin olen jo hyvin lähellä suvaitsevaisuuteni takarajaa.

Suvaitsevaisuuden rajat?

*”Todellinen puhe syntyy jännitteessä.”56 **Martin Buber.***

Pitäisikö minun oikeasti suvaita myös suvaitsemattomuutta – silloinkin kun katson sitä vierestä ja näen sen uhrit? Mitä olisi tapahtunut, jos natsuja olisi suvaittu? Entä missä kulkevat rajat sille, mitä voin suvaita itseäni kohtaan, esimerkiksi alkoholistin puolisona?

Mitä itseäni kohdistuvaan vääryyteen tulee, niin anteeksiannon rajat ja suvaitsevaisuuden rajat kulkevat ihan eri kohdissa. Anteeksiantohan tulee käyttöön vasta silloin suvaitsevaisuuteni rajat on ylitetty. Anteeksianto ei ole sama kuin suvaitsevaisuus. Voin antaa anteeksi mitä en suvaitse, mutta se ei estä minua tekemästä kaikkeni puolustaessani rajojani.

Kaikkein arkisimmalla tasolla, minä en suvaitse sitä, että vieras astuu yksityiseen tilaani pyytämättä lupaa ainakin koputuksella, enkä suostu kuuntelemaan tietäviä lausuntoja sydämeni motiiveista ihmiseltä, joka ei kysy minulta mitään. Voin antaa anteeksi nämä rikkomukset, juuri siksi että en suvaitse niitä. Eikä anteeksianto yhtään lisää minun hyväksyntääni. Päinvastoin. Anteeksianto tekee entistäkin selkeämmäksi sen, että nimenomaan en hyväksy.

Tärkeintä ei ole kysyä, missä hyväksyntäni rajan *pitäisi* kulkea. Ennen sitä minun on kysyttävä, missä sietokykyni raja *oikeasti* kulkee. Voin rehellisesti ja uskottavasti muuttaa suvaitsevaisuuteni rajaa vasta sitten, kun olen vilpittömästi myöntänyt missä se, voimavarojeni sanelemana, nyt kulkevat.

”Oikein tai väärin. Kohtuullista tai kohtuutonta. Mutta tässä kulkee minun rajani nyt. Minä en salli että... Minä en enää voi suostua siihen että...”

Eteenpäin voi päästä vain siitä missä on. Siihen pisteeseen on tultava myös rajojensa suhteen.

Minun ei tarvitse muuttaa sietokykyni rajoja universaaleiksi oikean ja väärän mittapuiksi, saadakseni niille arvovaltaa. Se on turhaa ja harhaista. Riittää kun otan vastuulleni sen että, minun resurssieni mukainen raja kulkee tässä, ja kerron mihin toimenpiteisiin tulen itseni suojelemiseksi ryhtymään, jos niitä rajoja rikotaan.

Suvaitsevaisuuden kannalta on tärkeintä, että toimeni eivät ole kostavia (toista matkivia), vaan itseä varjelevia. Esimerkiksi, jos hän ryyppää palkkansa, en aio enää, itseni ja lasten hyvinvoinnin kustannuksella, maksaa hänen laskujaan.

Vaikka suvaitsevaisuus on haastava alkeishyve, se ei ole rajaton. Jotta voimme laajentaa suvaitsevaisuutemme rajoja, meidän täytyy tunnistaa missä ne nyt kulkevat, ja olla niille uskollisia.

Tuhkasta nouseva suvaitsevaisuus

Dostojevski sanoi:

”Jos Jumalaa ei ole, kaikki on sallittua.”

Postmodernismin ja *dekonstruktionismin*⁵⁷ luetuin profeetta, **Jacques Derrida**⁵⁸ ei tätä allekirjoita. Jumala on toki tapettu ja Hänen mukanaan kaikki ulkoa annettu oikea ja väärä. Mutta *juuri siksi* ihmisellä on vihdoinkin sataprosenttinen ja yksilöllinen vastuu elämästään.

Derrida on osuvasti kutsunut ajatteluaan *”tuhkan filosofiaksi”*⁵⁹ Mikä on se vastuun ja toleranssin muoto, joka tästä filosofisesta tuhkasta vielä voi nousta?

Tietämättömyys

*”Sinun on yhä uudestaan laskeuduttava tuohon muuttavaan kuiluun, altistettava sielusi aina uudelleen, vihittävä itsesi toistuvasti pyhälle epävarmuudelle”*⁶⁰ **Martin Buber**

Jeesuksen rukous ”Isä, anna heille anteeksi. He eivät tiedä, mitä tekevät.”⁶¹ on muuttunut. Postmoderni versio kuuluu: ”Isä, koita ymmärtää heitä, sillä he eivät he eivät tiedä, eivätkä millään voisikaan tietää mitä tekevät.”

Jeesuksen rukous pitää sisällään oletuksen, että ihmiset voivat joskus ymmärtää pyhitetyn väkivallan epäpyhyiden, ja kantaa siitä vastuun synnin tunnustuksen ja parannuksen tekemisen kautta.

Postmodernismi ei ainakaan teoriassa usko sellaisen tiedon mahdollisuuteen.

Ei meidän tarvitsekaan tietää, voidaksemme hyvin perusteiden ymmärtää, uskoa ja valita. Mutta me tarvitsemme joustavaa kykyä luopua hätäisesti omaksumastamme tiedostamme.

Sen vaikeus on todettu yksinkertaisen kokeen avulla:

⁵⁷ *Dekonstruktionismi* (tai *postkonstruktionismi* joksi amerikkalaiset alkoivat sitä kutsua) on yksi niistä monista vaikeista sanoista, joilla postmodernistit ovat kuvanneet ajatteluaan. Sanan tulee *analyysi*- sanan etymologiasta, jonka juuret ovat sanoissa *tehdä tyhjäksi, mitätöidä, purkaa alkutekijöihinsä*. Jotain sen suuntaista dekonstruktionisminä on, vaikka Derridalta itseltään ei mitään lyhyttä määritelmää sille irtoakaan. Se on vastakohta tai ainakin vaihtoehto *struktuurismille*, jossa **Levi-Straussin**, **Jacques Lacanin** ja **Michel Foucaultin** mukaan, uskotaan mahdollisuuteen löytää joku kaikista kulttuureista riippumaton, mutta kaikissa kulttuureissa, ainakin alitajuisesti omaksuttu, yleispätevä totuuden struktuuri. Strukturalistit pitävät omia oppi-isiinään **Marxia**, **Freudia**, **Jungia**, **De Saussurea**, **Piageta** jne, jotka kaikki uskoivat johonkin yleispätevään piilorakenteeseen, joka olisi löydettävissä kaikkien kulttuurien moninaisuuden ja kielenkäytön erilaisuuden alta. Strukturalismin tavoitteena on löytää universaali samuus, vastaavuus tai yhteinen systeemi kulttuurisidonnaisten erilaisuuksien ja moninaisuuksien keskellä. Dekonstruktionalistit ovat pessimistisiä sekä yleispätevän totuuden että sitä ilmaisevien sanojen suhteen. Vastakkaiset sanaparit kuten tosi - epätosi, objektiivinen - subjektiivinen, eivät kuulu heidän ruokavalioonsa. Mitä epämääräisemmiksi ja moniselitteisimmiksi sanat voidaan vääntää, sitä paremmalta ne maistuvat. Jälkiruoksi nautitaan loogisilla ristiriidoilla kuorutettuja paradokse väkevien dilemموjen kera. *Dekonstruktio*minen siis tarkoittaa jonkun (esimerkiksi koneen tai väitteen) poimimista alkutekijöihinsä, jotta se voitaisiin myöhemmin poimia takaisin yhteen. Dekonstruktionalistien halu on kuitenkin tehdä yhteenpoiminen siten, että alkuperäinen sana, tai väittäjä, tarkoittoaakin sen jälkeen jotain muuta. Näin voidaan osoittaa sanojen kyvyttömyys edustaa mitään totuutta, ja taistella *logo-* tai *phonocentrismiiä* (sanakeskeisyyttä) vastaan. Kaikki vanhat sanatstruktuurit ja niiden varaan rakennetut eksklusiiviset totuudet ovat dekonstruktionismin Donkihottien tuulimyllyjä.

⁵⁸ **Derrida** on varmasti nykyajan filosofeista kaikkien tunnetuin. Häntä opiskellaan, ja hänestä väitellään, kaikissa vapaissa yliopistoissa. Derrida vierastaa postmodernismi -termiä ja tiivistää ajattelunsa mieluummin termiin *deconstruction*, jota hän on käyttänyt vuodesta 1967 lähtien.

⁵⁹ **Andrew J. McKenna**. *Violence and Didderence*. Girard, Derrida, and Deconstruction. University of Illinois Press. s. 129..

⁶⁰ **Friedman**. s.70.

⁶¹ Luuk 23:34.

Koehenkilöille näytetään diaprojektorilla aluksi epäselviä, mutta asteittain selveneviä kuvia kaikille tutuista esineistä.

Joidenkin koehenkilöiden kyky sietää tietämättömyyden tilaa on niin heikko, että he ovat aina ensimmäisiä "tietämässä" mitä kuva esittää. Jos he kuvan tarkennuksen alkuvaiheessa erehtyvät kuvan tunnistamisessa (niin kuin usein käy), heidän on melkein mahdotonta tunnistaa sitä siinäkään vaiheessa, kun muut jo selvästi näkevät mistä esineestä on kysymys.

Johtopäätökset kokeesta:

Ensinnäkin, joka ei siedä tietämättömyyttä luo liian hätäisesti erheellisiä mielikuvia.

Toiseksikin, väärästä mielikuvasta luopuminen on paljon vaikeampaa kuin oikean kuvan tunnistaminen.

Vaikka postmodernistit eivät enää uskokaan oikean kuvan löytymiseen, heidän kapinansa kaikkea tuonpuoleisesta "annettua" tai "ilmoitettua" totuutta vastaan ja ylipäänsä kaikkia rationaalisia ja tieteellisiä varmuuksia vastaan, on silti tervetullutta. Se on nakertanut sekä teologista että rationaalista pöyhkeää itseriittoisuutta ihan terveellisellä tavalla.

Monet länsimaiset uskonnollisuuden muodot ovat pitkään rakentuneet tietämisen varaan. *Rajatieto*, *Salatieto*, **teosofien** yritykset paljastaa todellinen *gnosis*, **Urantia** kirja täydellisine maailmanselityksineen, kristittyjen fundamentalistien yhtä aukottomat tietokirjat. jne. ovat tietämisen henkeen turvautumista. Valitettavasti sama ylpeä ja itseä onnitteleva asenne näyttää olevan kaikkien totuuksien alasampujillakin.

Pre-moderni uskonnollinen autoritaarisuus ja moderni tieteiden autoritaarisuus toi kyllä turvallisuutta, mutta eivät ne välttämättä olleet sen parempia totuuden tai oikeuden palvelija, kuin yleinen eksyneisyyden tuntukaan.

Rationalismin murenemisen myötä romuttui myös sen varaan rakennettu teologia. Enää on vaikea muuttaa Jumalaan uskomista ja luottamista yksinkertaiseksi totuusformulaksi, dogmaksi, joka pitää vain järjellä ymmärtää ja tahdolla omaksua. En toki sano, etteikö Jumalaan luottamiselle ja uskomiselle löytyisi järjellisiä perusteita, mutta ne tikapuut eivät yllä taivaaseen asti – eikä niiden alapää ole tarpeeksi lähellä maata.

Uskomisen on uskomista nimenomaan siksi, että emme tiedä, emmekä ymmärrä loppuun asti.

Luottaminen on luottamista nimenomaan siksi, että meillä ei ole koko totuutta tiedon muodossa hallussamme.

Postmodernismi siis muistuttaa meitä *tietämättömyyden suvaitsemisen tärkeydestä*. Älyllisellä tasolla, meidän on otettava vastaan postmodernistien muistutus siitä että me emme ole tietäjiä, vaan uskojia.

Usko on kognitiivista nöyryyttä.⁶²

Postmodernismi on hyökännyt sen kimppuun, minkä "kaikki tietävät" oikeaksi, ja valinnut paljon vaarallisemman tien. Kollektiivin ja yleisen mielipiteen tie on aina turvallisen leveä.

Postmodernistinen asenne voi olla, samoin kuin yksilöllinen Jumalan seuraaminen on, tuntemattomien polkujen kulkemista, riskien ottamista ja itsensä altistamista. Se voi olla suostumista opettaviin erehdyksiin, nöyryyttäviin lankeemuksiin, vahvistavaan heikkouteen, paljastavaan alastomuuteen ja viisastuttavaan tietämättömyyteen.

Kun Jeesus rikkoi uskonnollista konsensusta ja alkoi kulkea tietä, joka ei ollut "normaali", häntä haukuttiin hulluksi, pilkkaajaksi, riivatuksi, lainrikkojaksi jne. Normaali oli heidän Jumalansa, ja nimenomaan normaali on postmodernismin hyökkäyksen kohde.

Kriittistä mieltä tarvitaan, mutta senkin on joskus avauduttava rohkeaan uusnaiviuteen vapaaehtoiseen lapsellisuuteen ja rohkeaan tietämättömyyteen, jos aikoo päästä eteenpäin.

⁶² Olen itse toiminut toisten opettajana paljon ennen kuin minulla oli nöyryyttä olla väärässä. Jatkan kirjoittamista matkakertomuksena. Siksi olenkin monta vuotta tehnyt ne mieluummin ilmaiseksi jaettavien Ystäväkirjeiden muodossa. Kovissa kirjan kansissa on turhan paljon keinoteokoista auktoriteettia.

Itsestäni en tiedä olenko fundamentalisti, modernisti, postmodernisti tai premodernisti. Luultavasti olen iloisen ahdistunut sekoitus niitä kaikkia. Mutta ennen kaikkea haluan olla Jeesuksen seuraaja tässä ajassa, ja tässä historiallisessa tilanteessa.

Vallattomuus

*”Joka etsii valtaa, vallan itsensä takia, etsii ei mitään (nothing).”*⁶³ **Martin Buber**

Vaikka postmodernistit kieltävät kaikki ihmistä ylemmät vallat, heillä on aika realistinen näkemys sanojen vallasta. Postmodernismin amerikkalainen profeetta, **Rorty**, sanoi:

*”Ei ole muuta valtaa, kuin ne sanat joita satumme lausumaan.”*⁶⁴

Vaikka sanoja korkeampia valtoja olisikin, on totta että käytännön tasolla sanoilla on suunnaton valta – varsinkin jos niihin saadaan ympättyä tietäjyyden auktoriteettia.

Kun nöyryimme tietämättömiksi, joudumme samalla luopumaan tietäjien vallankäytöltä.

Postmodernismi muistuttaa meitä vallattomuuden vaikeasti hyväksyttävästä siunauksesta.

Jotenkin ihailen postmodernismin hölmöä johdonmukaisuutta, sikäli kun kenelläkään on rohkeutta seurata sitä loppuun asti. Derrida ja kumppanit eivät yritä paljastaa vain muiden valtarakenteiden tyhjyyttä. He sahaavat myös jokaista oksaa, jolla itse sattuvat istumaan.⁶⁵

Joka tapauksessa postmodernistit tekevät meille palveluksen osoittamalla kuinka kaikki tietäminen ja oikeassa oleminen on kytkennässä väki-valtaan. Mitä enemmän väkeä omaksuu saman ”oikean tiedon” sitä enemmän valtaa heillä on vaatia muita saman vallan alle, tai sulkea muita sen ulkopuolelle. Tieto on valtaa ja valta on useimmiten merkinnyt väkivaltaa.

Postmodernisteilla on hyvät syyt olettaa ettei väkivallatonta valtaa olekaan. Siksi he yrittävät väkivallan pelossa nakertaa kaikkia vallan mahdollisuuksia.

Heidän muistutuksensa on kuitenkin aiheellinen. Saman muistutuksen saamme käänteisessä muodossa **Talebanien** kautta. Kaikkein kauhein valta on kaikkein moraalisin valta. Porukka, joka uskoo omistavansa lopullisen tiedon oikeasta ja väärästä, pienintä piirtoa myöten, on useimmiten muuttunut tyranniseksi. Sellaisiksi ovat viimeisen vuosisadan kaikki absoluuttisen tiedon omakseen ottaneet hallinnot muuttuneet.

Se on postmodernismin historiallisesti painava syy painottaa totuuden ja oikeuden suhteellisuutta. Erittäin hyvistä syistä he pelkäävät totuuden absolutisoimisen väkivaltaisista seurauksista. Fanaatikoista ei ole moderninakaan aikana ollut muuta kuin huonoja kokemuksia. Postmoderneista kyynikoista ja epäilijöistä koottu hallinto on kaikesta huolimatta yleensä paljon suvaitsevampi – tai ainakin vähemmän väkivaltainen.

Postmodernismi yrittää välttää väkivaltaa, välttämällä varmaa tietoa. Vaikka resepti ei välttämättä ole oikea, taudinmääritys taitaa olla ainakin sinne päin. Meidän on opittava suvaitsemaan vallattomuutta, ja välttämään ”tiedon” muuttamista vallan välineeksi.

Ryhmässä piilevä luovuus ei ikinä pääse esille, ennen kuin johtaja uskaltaa sydämensä pohjasta luopua vallastaan ja sanoa:

”Minä en tiedä, en osaa enkä pysty. Olen valmis luopumaan. Auttakaa minua.”

Sama pitää tietenkin paikkansa perheessä, puolisoiden välisessä suhteessa ja vanhempien suhteessa lapsiinsa.

Miksi hermostut niin kohtuuttomasti siitä, että lapset sotkevat kodin tai joku muu panee hyvässä järjestyksessä olevat tavarasi sekaisin? Mikä tahansa yllättävä epäjärjestys voi herättää sinussa aivan

63 Pointing the way. s. 157.

64 **R. Rorty**. Objectivity, Relativism and Truth. Philosophical Papers. Cambridge University Press. 1991. s. 36

65 Tosin he näyttävät tekevät sen vain teoriassa. Käytännössä jokainen kirjoitus lisää heidän valtaansa, ainakin akateemisessa maailmassa. Välillä näyttää jo siltä, että he kilpailevat siitä kuka ehtii kirjoituksissaa sahata enemmän oksia altaan elämänsä aikana.

kohtuuttomia suvaitsemattomuuden reaktioita. Reaktiosi vain kielivät siitä, kuinka syvä ja voimakas vallan ja kontrollin menettämisen pelko, kaaoksen kohtaamisen kammo, sinulla on. Äärimmillään pelkää jopa nukahtamista, koska et pysty kontrolloimaan näkemiäsi unia.

Vallasta luopuminen on kipeä itselleen kuoleminen muoto, joka on kuitenkin välttämätön uuden elämän syntymiselle. Se on suostumista ihmiseksi, joka ei ole Jumala. Sitä varten ei kuitenkaan tarvitse suostua ihmiseksi, jolla ei ole Jumalaa.

Kaaos

“Jumalani, Jumalani, miksi minut hylkäsit?” **Jeesus**66

Tietämättömyyden ja vallattomuuden lisäksi *kaaoksen sietäminen* on kolmas osio postmodernismin terveysdieettiä.

Modernin maailman projekti oli löytää moraaliset varmuudet, universaalit standardit, joihin jokainen voisi perustellusti uskoa. Postmodernismi on luopunut tästä toivosta. Se pitää eettisen varmuuden löytämisestä sekä turhana, vaarallisena että mahdottomana. Postmodernismi on yritys seisoa kaaoksen ja tyhjyyden kuilun edessä luhistumatta sinne kokonaan.

Kaaoksesta on tullut ”kaiken kohtaaville” postmodernille ihmisille pakollinen turistikohde.

Postmoderni tragiikka on kuitenkin siinä, että juuri nyt, kun yhdenkin yksilön moraalilla valinnoilla voi olla, uuden tekniikan kautta, kohtalokkaammat seuraukset kuin koskaan, postmodernismi on luopunut uskosta universaaleihin arvoihin. Juuri nyt, kun yksilön vastuu on kaikkein suurin, sen oppaat ovat on julistettu täysin jääveiksi ja kaikkien teiden kerrotaan johtavan *mitä-mitä*-maahan.

Kuilun reunalla ei kuitenkaan päde, mitä **Mauno Koivisto** aikanaan sanoin:

“Tärkeintä ei ole suunta, vaan liike.”

Mitä lähempänä olemme kuilua, sitä tärkeämpi on suunta.

Mutta postmodernismi on jo suistunut kaaoksen kuiluun, enkä silti pidä sitä välttämättä vain huonona asiana.

Jos postmodernistinen vaihe edustaa jonkinlaista kasvuvaihetta pitkässä prosessissa (niin kuin itse uskon), se ei välttämättä ole mikään kielteinen ilmiö. Postmoderni kosminen orpous voi ehkä sittenkin olla myös henkisesti ja hengellisesti tärkeä tila.

*”Epätoivo on Jumalan ylin lähettiläs. Se kouluttaa meitä hengellisyyteen, jossa voi sekä luoda, että tehdä valintoja.”*67 **Martin Buber**

Myös yksilön kehityksessä tapahtuu samantyyppisiä konkursseja, jossa kaikki aiemmin omaksutut ylivarmuudet ja itsestänselvyydet ovat romahtaneet, eikä mitään uutta ole vielä tullut tilalle. Silloin täytyy vain suvaita kaaosta, olla hiljaa ja odottaa, haparoida ja etsiä.68

Tämä kaaoksen vaiheen suvaitseminen on tärkeää kaiken kasvun kannalta. Se ei ole helppoa.

Mieluiten vetäisimme maaliviivan kantapäämme taakse jokaisen oivalluksen ja löydön jälkeen.

Jokaisen vastauksen lähteellä väijyy lopullinen tyydytys. Jos sammutat sillä janosi lakkaat kysymästä. On antauduttava löydetylle, sulkeutumatta uudelle. On uskallettava olla aina uudestaan vakuuttunut, vaikka seuraava askel voi viedä uuteen kaaokseen. Elämän loputon moninaisuus tuottaa aina uusia ristiriitoja. Turhautumisen, pettymisen ja epäonnistumisen sakramentit herättävät kyllä huomaamaan, että matkaa on vielä jäljellä.

Jokainen askel on itse asiassa hallittua kaatumista. Kun nostat jalkasi siirtääksesi sen eteenpäin luovut siitä tasapainosta, joka vain paikallaan seisovalla voi olla. Jatkuva tasapainossa voi pysyä vain paikallaan seisoen. Siksi postmoderni kaaoksen ylistys, yltiöpäisenäkin, on kuitenkin terveellinen muistutus väistämättömyydestä, joka kuuluu jokaisen elämään.

66 Matt.27:46.

67 **Friedman**. s.66.

68 Olen käsitellyt asiaa tarkemmin Ystäväkirjessä 1/1991 *Muuttumisen kipeä armo*.

Toiselle oleminen

Vaikka kaikki universaalit arvot on ammuttu alas, arvotyhjiössä ei kuitenkaan osata elää. Siksi postmoderni ihminen haparoi ja etsii edes *jotain* arvopohjaa, jonka mukaan toimia.

Vapaus, tasa-arvo ja suvaitsevaisuus näyttävät olevan niitä intuitiivisesti hyväksytyjä arvoja, joista kuitenkin pidetään kiinni. Postmoderni ihminen ei kuitenkaan pysty johdonmukaisesti puolustamaan niitä omaksumansa eettisen relativismin kautta. Johdonmukaisesti hänen tulisi olla yhtä suvaitsevainen myös orjuutta, epätasa-arvoa ja tyranniaa kohtaan.

Silti postmodernismi ei merkitse moraalisen vastuun loppua. Päinvastoin. Postmodernismi nähdään nimenomaan moraalisen hypervastuun aikakautena. Meidät on jätetty kantamaan täysi moraalinen vastuu täydellisessä moraalisessa pimennossa.

Vastuuseen mistä? Kenelle? Millä perustein?

Sosiologiguru **Zygmund Bauman** on hämmästyttävän optimistinen analysoidessaan postmodernismin moraalisen eväsreppun tyhjyyttä.⁶⁹ Vetoamatta universaaleihin lakeihin, tai millään muodoin annettuun moraaliin, hän saarnaa kuin vanha pyhäkoulunopettaja:

“Kun epäilet – konsultoi omaatuntoasi.”⁷⁰

Intuitiivisesti hän edelleen luottaa ihmisen moraaliseen kapasiteettiin. Vaikka hän ei sitä ihan suoraan sanokaan, saan sen vaikutelman, että omaatuntoa pitää aina kuunnella *samalla kun katsoo toista ihmistä kasvoihin*. Koska vastuu mitataan aina suhteessa toiseen:

“*Toiselle oleminen, on kaiken moraalin kulmakivi.*”⁷¹

Tämä tuo hänet hyvin lähelle toista postmodernia ajattelijaa **Emmanuel Levinasia**, joka jatkaa **Martin Buberin** aloittamaa keskustelua *sinän* merkityksestä ja toisen kohtaamisesta.⁷² Levinasia voidaan myös pitää etiikan ja Jumalan takaisin tuojana postmodernistiseen keskusteluun. Hänellä oli vahva vaikutus postmodernismin varsinaiseen päägurun **Jacques Derridaan**.

Levinasille toisen *kasvot* ovat moraalisesti vaativia. Jos me todella etsimme moraalista suuntaa, meidän on katsottava lähimmäistämme kasvoja. Niitä katsellessamme löydämme moraalisen omantunnon, kosketuksen tuonpuoleiseen, joka kutsuu solidaarisuuteen ja empatiaan tai kauhistukseen siitä mitä olemme tekemässä.⁷³ Levinas puhui määrätietoista ja rohkeasta katseesta jonka päämäärä on toinen. Niiden kasvojen ensimmäinen sanoma on:

“Älä tapa⁷⁴. Älä hylkää”

Juuri siksi, että postmoderni ihminen on kieltänyt kaikki uskonnolliset, ideologiset ja moraaliset totuudet, hänellä on erityisen hyvät syyt katsoa sitä ainoaa, mikä on jäljellä – toisen kasvot, *sinä*. Derrida muistelee liikuttuneena kuinka Levinas puhelimesta tuntui aina pelkäävän yhteyden katkeamista, kuinka hän lyhyen hiljaisuuden jälkeen nopeasti sanoi ”*Haloo, haloo.*”

“*Kolmenkymmenen vuoden aikana,.. lyhyissä ja pidättyväisissä keskusteluissa, tai kirjoittaen liian epäsuorasti ja varauksellisesti, me puhuttelimme toisiamme tavalla, jota ei voi kutsua kysymyksiksi tai vastauksiksi, vaan käyttäkseni hänen ilmaisuaan, kuulostelevalla ja kyselevällä rukouksella.*”⁷⁵

69 **Zygmund Bauman**. *Postmodern Ethics*. Blackwell Oxford. 1993. *Life in Fragments: Essays on Postmodern Morality*. Blackwell. Oxford. 1995.

70 *Postmodern Ethics*. s.250.

71 *Postmodern Ethics*. s.244

72 Minä pidän edelleen **Buberia** yliveritaisena **Levinasiin** verrattuna tämän aiheen käsittelyssä. Levinasin puhuu kyllä toisen kasvojen merkityksestä, mutta hän tuntuu tietävän niin paljon toisen puolesta, kysymättä häneltä mitään. Hänen tapansa korostaa vastuuta toisesta kuulostaa kauniilta, mutta ei nöyrästi kysy toiselta mitään, vaan olettaa hirvittävän paljon tämän puolesta. Buberin dialogin korostus ja tuntemattoman sinän kohtaaminen, on minusta paljon realistisempi, nöyrempi ja käyttökelpoisempi, ainakin eettisenä esimerkkinä.

73 **Emmanuel Levinas**. *The Levinas Reader*. Blackwell. Cambridge. 1989.

74 **Levinas**. *Etiikka ja äärettömyys*. Gaudeamus. -96. sivut: 19, 73, 74, 92, 94, 111..

75 **J. Derrida**. *Adieu to Emmanuel Levinas*. Stanford University Press. 1999

Ilman tätä kuulostelevaa ja kysyvää rukousta, jäljelle jää vain, vailla tarkoitusta itseään toteuttava minä, keskellä merkityksetöntä *minä-se*-maailmaa. Postmodernistisesta relativismista on lyhyt askel täydelliseen nihilismiin, jossa mikään eikä kukaan enää merkitse mitään, eikä sekään enää merkitse mitään, ettei mikään merkitse mitään. Ei sellaista toivottomuutta jaksa kantaa kuin korkeintaan puolitoista sukupolvea, vaikka maailman talousnäkömät muuttuisivat kuinka hyväksi. Derrida itse kieltäytyy nihilismista:

*”Me kirjoitamme tuhkalla tuhkaan. Mutta se ei ole nihilismia. Kokemus tuhkasta on kokemusta lahjasta, puolustuskyvyttömyydestä, suhteesta toiseen, jossa kaikki kaupankäynti on loppunut,.. lahjasta, vahvistuksesta, siunauksesta, rukouksesta...”*⁷⁶

Itse asiassa postmodernistit ovat jo nyt alkaneet raahata vanhoja kristillisiä arvoja takaisin moraaliseen maisemaan, jonka autioituminen alkoi käydä liian sietämättömäksi. Derrida puhuu viimeaikaisessa tuotannossaan ”uskonnosta ilman uskontoa”,⁷⁷ ehdottoman lahjan (armon), kiitollisuuden, hyvyyden, varauksettoman vieraanvaraisuuden,⁷⁸ hinnattoman ystävyyden,⁷⁹ tolkuttoman anteeksiannon,⁸⁰ oikeudenmukaisuuden⁸¹ ja uhrin aseman⁸² tärkeydestä.⁸³ Kaikki ovat keskeisiä sille kristilliselle uskolle, jonka perusteita hän on ollut kieltämässä.

Kaiken totuuden ja moraalien murentavasta filosofiastaan huolimatta, tai vastoin sitä, postmodernismi näyttää haparoivan takaisin kohti arvoja, joita oli niin vaikea hyväksyä annettuina ja ilmoitettuina. Kun ne määritellään uusiksi, ne vaikuttavat enemmän itse keksityiltä, ja siksi helpommin omaksuttavilta.

Oleminen poissaolevalle Jumalalle

Levinas myötäilee varovaisin sanakääntein myös **Martin Buberin** hengellisiä teemoja. Buber uskoi että *minä-sinä* kohtaaminen ei merkitse vain psykologista kohtaamista. Se on idultaan ja ytimeltään myös hengellinen tapahtumana, kohtaaminen tuonpuoleisen kanssa:

*”Jokainen yksittäinen sinä, on silmäys ikuiseen Sinään päin... Ikuinen Sinä tulee todeksi jokaisessa yhteydessä, mutta ei täyty yhdessäkään niistä.”*⁸⁴

Voiko kukaan kääntyä lähimmäisensä, vihollisensa ja uhrinsa puoleen, kääntymättä samalla myös Ikuisen Sinän puoleen?

Levinasin hautajaisissa **Derrida** muisteli kuinka Levinas oli erään keskustelun aikana sanonut:

76 Violence and Difference. s. 130.

77 **J. Derrida**. *The Work of Mourning*. University of Chicago press. 2001.

78 **J. Derrida**. *Of Hospitality*. Stanford University Press. 2001. Tässä kirjassa on otettu hienovaraisesti huomioon Derridan tekstin ja sanojen vaikeataajuisuus. Jokaisella aukeamalla on **Anne Dufourmantellen** selitys siitä mitä Derrida oikeastaan sanoo.

79 **J. Derrida**. *The Politics of Friendship*. Verso Books. 1997.

80 **J. Derrida, R. Rorty**. *On Cosmopolitanism and Forgiveness*. Routledge. 2001.

81 **Derrida** ei uskomattomattoman laajasta oppineisuudestaan huolimatta ole mikään kirjastofilosofi. Hän on intohimoinen kansalaisaktivisti, jolla yksikään uhri ei ole samantekevä. Hänen tekstinsä on täynnä eettisesti ohjaavia ”pitäisi...täytyisi..” -ilmaisuja oikeudenmukaisuuden puolesta. Hänen oikeiksi havaitsemansa periaatteet pitäisi muuttaa laeiksi, ja jos niin ei tapahdu, niitä pitäisi seurata laeista huolimatta. (*Intellectual Courage: An Interview*. Löytyy Derridan kotisivulta.) Muutenkin hän puhuu kuin hillitön moralisti, ja höyystää sanomaansa kristinuskosta lainatuilla termeillä, kun sekulaarin sanaston vaikutusvoima loppuu kesken.

82 **Andrew J. McKenna**. *Violence and Diderence*. Girard, Derrida, and Deconstruction. University of Illinois Press.

83 Tosin hän palauttaa nämä termit niin monimuotoisesti määriteltynä ja mahdottomuuksiin paisuteltuina, että niiden käytännön merkitys moraalisisina ohjeina on mitätön. **Derrida** varoittaa usein ylyyksinkertaistamisesta ja tekee totisesti parhaansa ollakseen lankeamatta siihen syntiin. Hän monimutkaistaa kaikki sanomisensa niin perusteellisesti, että vastaväittelijällä on mahdoton tehtävä. On vaikea esittää ainuttakaan vastaväitettä, jota hän ei jo itse olisi esittänyt. Moraalisista arvoista hän kirjoittaa saarnaajan paatoksella, mutta seurata häntä ei voi, koska hän repii joka sanomansa niin palasiksi, ettei siitä ole kenellekään tienviitaksi, paitsi jos sieltä valitsee vain jonkun osan, joka yksinään kuulostaa mahdottoman selkeältä.

84 *Minä ja Sinä* s. 168, 103.

*”Se mikä minua todella pohjimmiltaan kiinnostaa ei ole etiikka yksinään, vaan pyhä, pyhyiden pyhyys.”*⁸⁵

Lähimmäisen, vihollisen tai uhrin kasvojen kautta Levinas tuo Jumalan ja pyhyiden takaisin postmodernistiselle areenalle. Pyhyiden etsintä, ja Jumalan kohtaaminen, ei hänen visiossaan ole enää mahdollista maailmaa ja ihmistä kieltävän narsistisen uskonnollisuuden kautta. Kyse ei ole vain *minusta* ja minun pelastumisestani vaan *sinusta* ja *meistä*. Siinä mielessä Levinas ja kumppanit palauttavat meidät lähemmäksi Jeesuksen muistutusta:

*”Totisesti: kaiken, minkä te olette jättäneet tekemättä yhdelle näistä vähäisimmistä, sen te olette jättäneet tekemättä minulle.”*⁸⁶

Jos uskallamme edes hapuillen katsoa toisiamme silmiin ja änkyttäen lausua *sinä*, kohtaamme siinä hetkessä myös aavistuksen ikuisesta ja tuonpuoleisesta *Sinästä*.

Postmodernismi sekä myöntää että kieltää tämän samanaikaisesti.⁸⁷

Jumalan kuolemaa ja tulevaisuuden uskontoa käsittelevässä kirjassaan **Don Culpit** avoimesti turvautuu siihen Jumalaan, jonka tappamiseen on osallistunut.⁸⁸ Jumalien joukkokuoleman jälkeenkin hänestä kannattaisi kuitenkin elää ikään kuin Jumala vielä olisi.

”Minä edelleen rukoilen ja rakastan Jumalaa, vaikka täysin tajuan ettei Jumalaa ole.”

Sitten hän lisää paradoksaalisen lauseen, joka ehkä on syvämielisemmin tosi, kuin hän tarkoittikaan:

”Ehkä Jumalan piti kuolla puhdistukseen rakkautemme Häneen.”

Onko postmodernilla foorumilla nähtävissä rock-muusikoille tuttu *comeback*-ilmiö? ”Mestarit” ovat taas lavalla, koska elämä ilman heitä kävi sietämättömäksi – tai vain liian tylsäksi. Ehkä Jumala ja Jeesuksen radikaali hyvyys ei olekaan kuollut.

Kilpailu Jumalan kanssa?

Moni postmodernisti nauraisi edellä esittämilleni kysymyksilleni ja pitäisi minua vain kristittynä, joka ei ole vielääkään hyväksynyt Jumalani kuolemaa. Miksi tämä täydellinen pimeys on niin tärkeää Derridalle ja postmodernismille?

Minusta näyttää siltä, että postmodernismin perusvaikeus on hyväksyä mitään ilmoitettuna. Kaikki täytyy keksiä ja luoda itse. Vaikka lopputulos olisi sama kuin ilmoitettu, kunnia otetaan itselle, eikä anneta Jumalalle. Onko Postmodernismi vain yksi esimerkki **Rene Girardin**⁸⁹ havainnoimasta väkivaltaisesta kilpailusta mallin kanssa. Hyvään haluamisen malli täytyy tappaa nimenomaan siksi, että pyrkimys on samaan?

Derrida myöntää, että kristillisyyden keskeinen sanoma leviää postmodernissa maailmassa yli sen omien rajojen, mutta julistaa samalla ainakin järjestäytyneen kristinuskon täysin turhaksi.

*”Anteeksiannon ja –pyynnön globalisoituminen muistuttaa valtavaa tunnustusten, mullistusten, kääntymysten ja parannusten tekemisen prosessia. Se on tosiollisesti kristillinen ja kristillistymisen prosessia, joka ei tarvitse kristillistä kirkkoa mihinkään...”*⁹⁰

Mitä kirkosta, ei kristillinen usko ole pohjimmiltaan koskaan ole ollut sen varassa. Sen turhaksi julistaminen ei tyhjennä Jeesuksen ilmoitusta. Mutta postmoderni projekti on paljon perusteellisempi. Jumala itse täytyy tappaa ja Hänen talonsa ryöstää, jotta ihminen jäisi itse tyhjän

85 **J. Derrida**. *Adieu to Emmanuel Levinas*. Stanford University Press. 1999.

86 Matt 25:45.

87 Viimeaikaisissa kirjoituksissaan **Derrida** myös kieltää olevansa relativisti. “Se on vastakohta sille, mitä haluan sanoa.... enkä ole koskaan käyttänyt sanaa relativismi.” (**Richard and Mark Dooley**. *Questioning Ethics*. Contemporary debates in philosophy. Routledge. London. 1999. s.78)

88 **Don Culpit**. *After God: The Future of Religion*. Basic Books. Harper Collins. New York. 1997.

89 Olen esitellyt Girardin ajattelua ystäväkirjeessä 3/2000 *Syntipukki*.

90 **J. Derrida**. *The Century and the Pardon*. <http://www.excitingland.com/fiction/pardonEngl.htm>

kosmoksen ainoaksi hahmoksi, joka luo totuutta ja oikeutta, antaa lahjoja, on suvaitsevainen, suo anteeksiantoa jne. Kaikkivaltias elämän antaja ja totuuden ilmoittaja täytyy tappaa, jotta ihminen pääsisi edes oman pienen maailmansa herraksi ja totuuden luojaaksi.

Kun moderni yritys päästä Kalifiksi Kalifin paikalle on romahtanut, jää jäljelle postmoderni yritys tappaa kaikki Kalifit, jotta jokaisella jäisi ainakin vapaus olla oman elämänsä Kalifi. Onko se vain jatkoa paratiisikertomuksen kuvaamasta maanisesta vertailusta Jumalaan, eksistentiaalisesta kateudesta Jumalaa kohtaan, ja loputtomasta kilpailusta Jumalan kanssa?

Onko Postmodernismi vain uusi muoto ihmisen perusvaikeudesta suvaita ketään itsensä yläpuolella? Eikö siihen vaikuttanut mitään, että Jumala lähestyi ihmiskuntaa sen *alapuolelta* – ihmisen suvaitsemattomuuden *uhriksi antautuneen* Jumalan Pojan kautta?

Keskeneräinen kertomus

Postmodernismi on vain nimi, jolla kuvataan tyhjää vaihetta sen jälkeen kun moderni aika on loppunut, mutta selkeästi uutta vaihetta ei vielä ole tullut tilalle.⁹¹ Se on tyhjyyden, päämäärättömyyden ja kosmisen hiljaisuuden aikaa, jota ihmiskunta on kollektiivisesti ja yksilöllisesti aina pelännyt ja vältellyt. Nyt siihen yritetään pysähtyä. Nyt siihen suhtaudutaan suvaitsevasti, jopa pöyhkeän juhlivasti, ikään kuin se olisi merkki kosmisesta rohkeudesta. Ehkä siinä on sitäkin.

Uskon että tämä otaksuttavasti lyhytaikaiseksi jäävä postmodernistinen⁹² vaihe on osa pitkää tarinaa, suurta kertomusta ihmiskunnan ja Jumalan suhteesta ja ihmisten suhteesta toisiinsa.

Kristinuskokin on kertomus, jossa on mieli ja tarkoitus. Se ei ole argumentti tai dogma.

Tämän aika on nyt. Tällä on mieli ja tarkoitus nyt. Minkä aika on seuraavaksi? En tietenkään tiedä.

Kaikkien suurten kertomusten syvä mieli hahmottuu vasta jälkeenpäin. Ennustustenkin sisältö ja mieli ymmärretään yleensä vasta sitten, kun ne ovat jo kuvauksia menneestä. Siksi minua on yhä enemmän kiinnostanut kertomuksen merkitys, hienosti sanottuna *narratiivinen* lähestyminen elämän ongelmiin. Me voimme kyseenalaistaa absoluuttisen *tiedon* mahdollisuutta lankeamatta nihilismiin. Kertomuksella voi silti olla *mieli* ja *tarkoitus*, vaikka emme tiedäkään sen sisältöä tyhjentävästi.

Jokaisen yksilön ja yhteisön kertomus on tarina puhutelluksi tulemisesta ja vastaamisesta. Jokainen lukemamme tai kuulemamme kertomus myös puhuttelee tavalla, joka kutsuu meitä vastaamaan. Sille ei yksinkertaisesti mahda mitään Me vastaamme joko tuomiolla, hyväksynnällä tai neutraalisuudella.

Ehkä yritämme vastata näiden kolmen yhdistelmällä tai poimimalla jotain niiden välimaastosta.

Kaaosta korostavat kertomukset, elokuvat tai filosofit viettelevät meitä vastaamaan, ettei mitään vastausta ole. Mutta sekin on yksi tapa vastata, ja olemme kertomuksen jatkon kannalta vastuussa omasta vastauksestamme.

Buberkin joutui elämänsä aikana kokemaan monta kaaosta ja sotaa, sekä sisäisesti, että ulkoisesti. Vuonna 1956 hän sanoo:

*”Hitlerin aika oli kauhein, mitä olen joutunut kokemaan, mutta sinäkin aikana historian keskellä eli pyhä tarkoitus ja Pyhä Jumala... en vain tiedä miten ja missä.”*⁹³

⁹¹ Olen monta vuotta miettinyt onko koko termi ylipäänsä relevantti. Onko moderni aikakausi todella päättynyt tai päättymässä. Alan uskoa, että on ainakin päättymässä. Mutta jo nyt puhutaan post-postmodernismista, eli siitä mitä seuraa postmodernismin jälkeen. Palataanko premoderniin aikaan, renesanssin aatteisiin? Onko uusi uskonnollinen vaihe alkamassa, vai kuivettuuko kulttuurimme vain mammonan sanelemaksi? Kuljemmeko kohti “lopun aikoja” jolloin keskinäinen vertailu, kilpailu ja väkivalta, ilman mitään rituaalisia korvikkeita, johtaa siihen, että kenestä tahansa voi tulla kenen tahansa uhri?

⁹² On hyvin mahdollista että olen edellä ollut suvaitsematon postmodernia ajattelua kohtaan, esimerkiksi esittämällä sen keskeisiä ajatuksia väärässä valossa. Jos olen niin tehnyt, se johtuu tietämättömydestäni. En ole jaksanut lukea sen gurujen kirjallisuutta kovinkaan paljon. Ne sisältävät paljon uusia käsitteitä ja vieraita sanoja joiden merkityksestä en aina saa selvää. Samaa jotkut valittavat minunkin kirjeistäni, vaikka yritän mielestäni pysyä mahdollisimman uskollisena tavalliselle Suomen kielelle.

⁹³ **Friedman**. s.213.

Se oli Buberin tapa vastata. Minä uskon siihen ja vastaan sen mukaisesti. Muuten en kirjoittaisi tätä kirjettä. Tämä on minun tapani vastata siihen historialliseen tilanteeseen, joka minua puhuttelee. Minä en tiedä suuren kertomuksen juonta, mutta Jeesuksen opetuksen ja esimerkin kautta minulla on tarpeeksi kosketusyhteyttä siihen, etsiäkseni oman pienen kertomukseeni merkitystä ja mieltä. Kertomus jatkuu. Sen eteneminen kannalta tärkeää ei ole vain se, missä Jumala oli tai on, vaan missä minä olin tai olen, ja minkälaisen vastauksen minä annan Elämälle.

Kristillinen toleranssi?

”Voi tätä epäuskoista ja kieroutunutta sukupolvea! Kuinka kauan minun vielä on oltava teidän keskuudessanne? Kuinka kauan minun pitää kestää teitä?” Jeesus⁹⁴

Kristitylle toleranssi ei merkitse annetusta totuudesta tai oikeudesta tinkimistä, vaan uskollisuutta sille – tai pikemminkin uskollisuutta *Hänelle*, joka sanoi olevansa tie totuus ja elämä.⁹⁵ Uskollisuus totuudelle ei ole vain uskollisuutta uskontunnustukselle, vaan henkilölle.

Siksi suvaitsevaisuus on Jeesuksen seuraajalle moraalinen imperatiivi, vaikka suvaitsevaisuus ei terminä vielä kuulunut koko sen ajan sanastoon. Suvaitsevaisuutta kuvataan Raamatussa paljon monivivahteisemmin sanoin, kuten kärsivällisyys, pitkämielisyys, kestävyys, nöyryys jne.⁹⁶

Jeesuksen toleranssi

Jeesus kuulosti melkein Amerikan presidentiltä sanoessaan:

”Joka ei ole minun puolellani, on minua vastaan.” ⁹⁷

Mutta hän lisää tärkeän lauseen:

”Joka ei yhdessä minun kanssani kokoa, se hajottaa.”

Tässä Jeesus asettaa kahden valtakunnan lainalaisuudet kaikessa yksinkertaisuudessaan vastakkain: Joko kokoat tai hajotat. Joko etsit sovintoa *kaikkien* kanssa, tai etsit sovintoa vain *tiettyjen* kanssa. Joko pyrit sovintoon kaikkien vihollisten kanssa, tai sitten yhdistät pienemmät viholliset, kanavoimalla heidän kanssaan koetut ristiriidat ja aggressiot yhteisesti valittuun ulkopuoliseen. Jeesus esittää itsensä ainoana todellisena kokoajana. Hän tekee sen niin ehdottomasti, että pitää kaikkia vastustajiaan hajottajina. Kuulostaako tolkuttomalta? Pitääkö Jeesus itseään todella ainoana tarpeeksi sisään sulkevana ja avosylisenä kokoajana? Sitä ei tämän tekstin pohjalta ole mitään mahdollisuutta epäillä. Suo minulle hävytön oikeus kommentoida Jeesuksen sanoja ikään kuin hänen omalla suullaan:

Joka on minua vastaan, ja yrittää tehdä minusta syntipukin, todistaa asenteellaan ja käytöksellään olevansa hajottaja, vaikka syntipukin uhraaminen onkin perinteisesti koonnut kilpailijat uuteen tilapäiseen yhteyteen.

Samalla hänen argumenttinsa on kuitenkin yleismaailmallisempi:

*Kuka tahansa yrittää tehdä kenestä tahansa syntipukin, niin kuin te minusta, on harjoittaja eikä kokoaja. Kehen tahansa sijaisuhriin kohdistuva väkivalta tulee minun kauttani osoittautumaan pohjimmiltaan hajottavaksi eikä yhdistäväksi. Minun jälkeen uhriin sijoitettu saatana ei enää olekaan sitä miltä se näyttää ja Jumalaksi kuviteltu saatanallinen väkivalta on juuri sitä miltä se näyttää – saatanallista väkivaltaa. **Jumala löytyykin uhrista, joka on kuviteltu Saatanaksi ja Saatana löytyy uhraajasta joka on kuviteltu Jumalaksi.***

Jeesus asettautuu tien jakajaksi:

⁹⁴ Matt 17:17

⁹⁵ Joh. 14:5.

⁹⁶ ”Kaiken se kestää, kaikessa usko, kaikessa toivoo, kaiken se kärsii.” (1 Kor 13:7)

⁹⁷ Matt 12:30

Minua ennen tämä yhteisöjä yhdistävä saatanallinen harha on ollut peitettyä. Uhraamisen välttämättömyys ja väistämättömyys on ollut kaikkien kulttuurien kiistaton totuus. Mutta minun jälkeeni se ei ole enää itsestään selvää. Joka on ymmärtänyt että Jumalan Henki on väkivallaton ja kaikki syliinsä sulkeva, mutta silti haluaa turvautua Jumalan nimellä pyhitettyyn suvaitsemattomuuteen, herjaa Jumalan Henkeä, hänen todellista olemustaan.

Jos toleranssi samaistetaan minkä tahansa totuuden tai käytöksen hyväksymiseen, Jeesus täytyy määritellä erittäin suvaitsemattomaksi ihmiseksi. Mutta jos toleranssi on väkivallasta pidättäytymistä niitä vastaan, joita ei hyväksy, Jeesus oli loppuun asti sataprosenttisen suvaitsevainen.

Jeesus ei tarjonnut yleispehmeää, kaiken hyväksyvää suvaitsevaisuutta. Hän tarjosi armoa ja anteeksiantoa ihmisille, joilla oli hänen mielestään hylkääviä asenteita ja kollektiivisesti omaksuttuja väkivaltaisia toimintatapoja.

Jeesus piti julistustaan ja ehdottomasti totena, eikä siekaillut kutsua vastaväittelijöitä harhaisiksi ja sokeiksi johtajiksi, tai juonitteleviksi väkivallan tekijöiksi.

Hänelle oli olemassa vain yksi totuus – hänen totuutensa, yksi tie – hänen tiensä, ja yksi elämä – hänen kauttaan saatu ja opittu elämä, joka antautuu uhriksi, mieluummin kuin tuottaa uhreja.

Voiko sen suvaitsemattommaksi enää tulla?

Vai voiko sen suvaitsevammaksi enää tulla?

Vastaa sinä.

Vieras varovaisuus

”Silloin kun näemme jokaisessa toisessa ihmisessä ehtymättömän, aavistamattomia mahdollisuuksia täynnä olevan merkitysten lähteen, ihmisyyteen kuuluva syvyyden ulottuvuus on avautunut meille.”

Terho Pursiainen.

Vieraanvaraisuus on suvaitsemattomuuden vastakohta.

Kristillinen suvaitsevaisuus merkitsee hylkäämisen hylkäämistä. Kaikki mikä ei ole kohtaamista on aktiivista tai passiivista hylkäämistä. Hylkääminen on niin normaalia, että arjen suvaitsemattomuutta tuskin huomaa.

Jeesuksen seuraajien paradoksaalinen haaste on sanoutua irti kaikista systeemeistä, jotka ylläpitävät identiteettiään ja yhtenäisyyttään hylkäämällä ja uhreja vaativalla väkivallalla.

Jos yritämme omia Jeesuksen Jumalan minkään eksklusiivisen ryhmän omaisuudeksi, Jumalan kasvot kohtaavat meidät jokaisessa oman hylkäävän asenteemme, tai käytöksemme, uhrin kasvoissa.

Jos otamme ihmisyytemme vastaan ihmisen uhriksi joutuneelta Jumalalta, joka oli, on, ja pysyy rakastavan anteeksiantavana loppuun asti, voimme vastata vain rajattomalla kiitollisuudella. Jumala, joka on joutunut minun raukkamaisuuteni ja väkivaltaisuuteni uhriksi, antaa minulle anteeksi ja rakastaa minua. *Mutta sama lahja tekee minut myös loputtoman vastuulliseksi jokaisesta oman asenteeni ja käytökseni uhriksi joutuneesta ihmisestä. Minä kohtaan armollisen Jumalan jokaisessa suvaitsemattomuuteni uhrissa.*

Historiallisesti Jeesuksen opetus, esimerkki ja haaste, on toistaiseksi näyttäytynyt pääasiassa suurelta fiaskolta. Kristikunnan julkisuuskuva on edelleen aika eksklusiivinen.

Mutta Jeesuksen seuraajien henki on elänyt omaa sitkeää elämäänsä väkivaltaisesti hylkäävien systeemien keskellä. Aina on löytynyt Jeesuksen esimerkin innoittamia yksilöitä ja ryhmiä, jotka ovat olleet uskottomia poissulkeville systeemeille, sulkemalla syliinsä hylättyjä, antamalla kodin pakolaisille ja suojelemalla vainottuja.

Vaikka Jeesus avasikin ihmiskunnan silmät uhrin näkökulmalle, uhrikeskeisyys voi myös vääristyä. Siitä voi tulla ansa, alibi väkivaltaisen suvaitsemattomuuden jatkamiselle. Omalla tai toisen uhriudellahan suurin osa tämän päivän väkivallasta perustellaan. *Uhreja rakastetaan, koska ne innoittavat varauksettomaan suvaitsemattomuuteen ja pyhään vihaan uhrien tekijöitä kohtaan.*

Jeesus rukoili anteeksiantoa myös uhrien tekijöille, hylkääjille, ja väkivallan suorittajille. Uhrin on vielä helppoa sulkea syliinsä, mutta entä vihollisten rakastaminen? Tämän haasteen tolkkumattomuuden takia Jumalan valtakunnan tuleminen on jatkuvasti ja auttamattomasti kesken.

Kristillinen suvaitsevaisuus merkitsee vieraanvaraisuutta, ei vain uhreja kohtaan, vaan myös vihollisia kohtaan. Tämä merkitsee radikaalia pesäeroa kaikkien eksklusiivisten systeemien kanssa. Jeesuksen aikana perhe oli pienin, mutta kaikkein väkevin systeemi, jonka yhtenäisyyttä pidettiin yllä pelottavan hylkäämisuhan voimalla. Jos ei noudattanut perheen pään tahtoa, löysi itsensä helposti orpona, perheensä hylkäämänä. Jeesus haastoi seuraajiaan uhmaamaan jopa tätä kaikkein intiimeintä ja väkevimmin sitovaa systeemiä.⁹⁸ Hänen perheeseensä saattoi kuulua kuka tahansa satunnainen kuulija.⁹⁹

Ollaksemme todella auki ja vähintäänkin suvaitsevaisia koko ihmiskunnalle, meidän täytyy katkoa sisäiset siteemme kaikkiin systeemeihin, jotka rakentavat identiteettiään, paremmuuttaan ja yhtenäisyyttään sen varaan, kuka siitä suljetaan ulos. Se voi olla rotu-, kansallisuus-, puolue-, uskontokunta- tai perhesidonnaisuus. Vasta kun kaikki tällaiset lojaalisuussiteet ovat toisarvoisia, olemme vapaita seuraamaan Jumalaa joka antaa aurinkonsa paistaa niin hyvälle kuin pahoille.¹⁰⁰ Juuri tästä syystä uskonnollisten ja poliittisten systeemien oli niin vaikea suvaita Jeesuksen radikaalia vieraanvaraisuutta. Hän uhkasi poissulkevaa valtaa.

Voidaksemme seurata Jeesuksen esimerkkiä, meidän ei välttämättä tarvitse edes ymmärtää, tai vielä vähemmän omaksua postmodernia kielipeliä, ollaksemme ”ajan tasalla” Jos menemme naimisiin tämän eksyneisyyden kielen kanssa, olemme pian leskiä.

Minä ainakin uskon, että vielä on olemassa universaali kieli, totuudellisen, vilpittömyyden ja vieraanvaraisen rakkauden kieli. Jos pysymme uskollisina sille, on samantekevää hallitsemme postmodernistisen relativismin käsitteistöä. Se voi kyllä auttaa, mutta vilpittömästi vieraanvaraisen ihmisen kieli kuuluu edelleen universaalisesti ymmärrettävien kielten joukkoon.

Vieraanvaraisuus

Mitä enemmän kohtaamme vaikeasti kohdattavia ihmisiä ja ilmiöitä, sitä tärkeämpää on haastaa itseään harjoittamaan suvaitsemattomuuden todellista vastakohtaa – *vieraanvaraisuutta*, sekä sosiaalisella että sydämen tasolla. Sydämen tasolla se merkitsee halukkuutta antaa toiselle tilaa sydämessäni ja alttiutta antaa itseni toisen sydämen vieraaksi. Vertailun, kilpailun, kateuden ja hylkäämisen kulttuurissa se on vallankumouksellinen asenne.

Derrida puhuu nomadien vieraanvaraisuudesta, erämaan kulkijoista, joilla ei ole vakituista kotipaikkaa, mutta ovat silti tunnettuja vieraanvaraisuudestaan. Pidän tästä ajatuksesta kodittomien vieraanvaraisuudesta. Emme tiedä mihin seuraava myrsky vie leirimme, emmekä tunne niitä muukalaisia, joita edellinen myrsky on tuonut telttamme. Silti olemme valmiit vastaanottamaan toisen, juuri siinä kohtaa matkassaan, jossa hän nyt on, ja jossa itse olemme. Jeesus sanoi:

*”Ketuilla on luolansa ja taivaan linnuilla pesänsä, mutta Ihmisen Pojalla ei ole, mihin päänsä kallistaisi.”*¹⁰¹

Silti hän kutsui ihmiset luokseen ja kohtasi heidät uskollisena sille missä itse oli, ja suvaitsevaisen haastavana sille missä toinen oli.

Suvaitsevaisuus on liian laimea ja etäinen tapa vastata suvaitsemattomuuden kiusaukseen. Se pitää meidät toisaalta liian lähellä erilaisuuksien välistä ristiriitaa, ja toisaalta liian etäällä siitä. Liian lähellä, siinä mielessä että se pitää mielemme liian fiksoituneena siihen mitä emme ymmärrä,

98 Matt. 10:37-39.

99 Ystäväkirjeessä 3/2000 olen käsitellyt tätä teemaa perusteellisemmin.

100 Matt. 5:44,45.

101 Luuk 9:58.

emmekä hyväksy. Liian kaukana siinä mielessä, että pelkkä suvaitsevaisuus on tapa luoda turvallista sydänten etäisyyttä, viileää välimatkaa heihin, joita yritämme suvaita.

Vasta kodin ja sydämen tasolla harjoitettu vieraanvaraisuus voi purkaa tämän ansan.

Kun yli 13 vuotta sitten annoin tämän paikan nimeksi Ystävyiden Majatalo, en tiennyt minkälaisen pakko-oppilaitoksen rakensin itselleni. Tänne tulee silloin tällöin ihmisiä, joiden tavoista, asenteista, uskomuksista ja käytöksestä en pidä alkuunkaan. Silloin yritän vain olla suvaitsevainen – pitää mölyt mahassani ja käyttäytyä vähintäänkin sivistyneesti. Samalla olen huomannut kuinka tämä suvaitsevaisuuteni luo mainitsemani *etäisyyden* ja *läheisyyden* ansan. Samalla kun pidän, suvaitsevaisuuteni kautta, itselleni vaikeat ihmiset kaukana minkäänlaisesta intiimikosketuksesta kanssani, he jäävät mielessäni kummittelemaan liiankin lähelle.

Kun samat ihmiset tulevat ohjaamaamme ryhmään, minun on luovuttava tästä keinotekoisesta suvaitsevaisuudestani. Viimeistään silloin minun on harjoitettava sydämen ja kodin vieraanvaraisuutta. Se on itse itselleni asettama vaatimus, ja toisaalta paikan nimen kautta omaksumani henkilökohtainen sitoumus.

Keinotekoisesta suvaitsevaisuudesta luoma etäisyys purkautuu sen kautta, että päästän toisen paljon lähemmäksi omaa sydäntäni. Läheisyys ärsytyskohtiin purkautuu sen kautta, että pyrin tutustumaan ihmiseen, joka on niiden takana. Useimmissa tapauksessa vieraanvaraisuuteeni vastataan vieraanvaraisuudella. Sen kautta on syntynyt monta hyvin epätodennäköistä ystävyysuhdetta, joita pelkän suvaitsevuuden pohjalta ei koskaan olisi luotu. Varsinaiset ristiriidat, tai ärsytyskohdat eivät sen jälkeen välttämättä ole muuttuneet miksikään, mutta niiden tunteenomaisen painoarvo ja ärsytysvoima on hävinnyt. Niillä ei ole enää kuristusotetta sydäimestä. Eivätkä ne vie yöuniani. Sydämen ja kodin tasolla harjoitettu vieraanvaraisuus, kyky ja halukkuus kohdata, tutustua, siunata ja tahtoa hyvää hankalille ja oudoille ihmisille, on suvaitsemattomuuden todellinen vastakohta. Se voi olla erityisen vaikeaa ihmiselle, joka on toipumassa taipumuksestaan antaa muiden rikkoa rajojaan. Siihen vaiheeseen kuuluu tietty ymmärrettävä toipumisitsekkyys, rajojensa ylipuolustaminen, joka voi näyttäytyä hyvin suvaitsemattomalta. Sekin on kuitenkin välttämätöntä, jotta voisimme oppia rajoillemme uskollista suvaitsevaista vieraanvaraisuutta. Siihen minulla on vielä pitkä matka, vaikka isännöinkin Ystävyiden Majataloa.

Toleranssi syyskuun 11 jälkeen

”Maailma ei koskaan tule olemaan entisellään syyskuun 11 päivän jälkeen.”

Väärin. Tämä uusi mantra ei voisi olla enemmän pielessä. Uusi tilanne ei tuo maailmaan mitään uutta. Se vain tekee uudestaan alastomaksi pyhitetyn väkivallan lain, joka on aina ohjannut ihmisen kulttuuria, sen synnystä asti. Se vain poistaa tilapäiset sivistyksen ohuet sumuverhot ja paljastaa väkivallan dynamiikan sellaisena kuin se on aina toiminut. Pahalle väkivallalle ei ainakaan kansainvälisellä tasolla ole vielä löydetty muuta vaihtoehtoa kuin ”hyvä” väkivalta. Samaan aikaan kun terroristit ohjasivat lentokoneita kaupallisen maailman Baabelin torneihin, **Miroslav Volf** oli vain muutaman korttelin päässä pitämässä puhetta **YK:n** vuosittaisessa rukousaamiaisessa, johon osallistui 50 suurlähettilästä ja noin parisataa muuta **YK:n** henkilökuntaa. Hänen aiheensa oli *”Sovinto vihollisen kanssa.”* Yleiskokouksen puheenjohtajakauttaan lopetteleva **Harri Holkeri** oli samassa kokouksessa. Vaikka sukulaiset ja ystävät yrittivät ottaa yhteyttä osallistujiin, kukaan heistä ei saanut tietoa siitä, mitä todella oli tapahtunut Volfin puheen aikana. Pian tilaisuuden jälkeen koko rakennus evakuoitiin, ja kokouksen osallistujat näkivät äärimmäisen suvaitsemattomuuden nostattaman savun kohoavan kaupungin ylle. Teologian tohtori Miroslav Volfin kiinnostus aiheeseen ei ole vain akateeminen. Kirjassaan *Exclusion & Embrace*¹⁰² hän kertoo miten kommunistisessa Jugoslaviassa kasvaneena hän oli kohdannut sovinnon tekemisen mahdollottoman tuntuisen haasteen kroatialaisena serbien kanssa

102 Abingdon Press. Nashville 1996.

käydyn sodan aikana (1991) ja sen jälkeen. Referoin kirjaa aika pitkästi Ystäväkirjeessä *Syntisten Syleily*103

Muutama päivä terroritekojen jälkeen, amerikkalainen toimittaja¹⁰⁴ kysyi Volfilta, eikö tällainen teko saa häntä uudelleenarvioimaan opetustaan sovinnon tekemisen välttämättömyydestä.

Hän sanoi ettei kristittynä millään pääse irti Jeesuksen haasteesta *tahtoa* sovintoa vihollisen kanssa.

*”Puheessani YK:ssa sanoin, että meidän on kehitettävä itsessämme **halu** syleillä vihollistamme. Tämän halun pitää olla täysin ehdoton. Mikään kuviteltavissa oleva julmuus ei saa viedä meitä pois tästä tahdosta, koska mikään julmuus ei voi viedä Jumalalta halua syleillä ihmiskuntaa.”*

Volf ei ole ideologinen haihattelija. YK:ssa pitämässään puheessa hän korostaa että ainaostaan *halu* syleillä vihollistamme on ehdoton, ei syleilyn käytännön toteutus. Jotta syleily voisi olla vilpitön, teeskentelemätön ja toista alistamaton, *totuuden* täytyy tulla ilmi meidän välillemme ja *oikeudenmukaisuuden* perusvaatimukset on pakko tunnustaa molemminpuolisesti.

Hän pitää silti toisen syleilyn halua ainoana mahdollisena sovinnon *viitekehyyksenä*. Ilman sitä emme koskaan saa selville totuutta, emmekä pääse yhteisymmärrykseen siitä mikä on oikeudenmukaista. Ilman halua lopulliseen sovintoon, taipumuksemme on tulkita ojennetun kukkakimpunkin vain manipulaatiovälineeksi tai naamioiduksi aseeksi.

Halu syleillä vihollista on myös kaiken oikeudenmukaisuuden etsimisen *horisontti*, päämäärä, se mihin ollaan matkalla. Jos ristiriidan osapuolet etsivät vain sitä, mikä heille oikeuden mukaan kuuluu, lukkiudumme **Israelilaisten** ja **Palestiinalaisten** tapaan loputtomaan sotaan. Jos kosto ja väkivalta johtaisi rauhaan, Lähi-Itä olisi maailman rauhallisin paikka.

Ilman *halua* lopulliseen sovintoon osapuolten välillä, emme koskaan löydä oikeudenmukaisuuttakaan. Oikeus löytyy vasta kun haluamme jotain sitä suurempaa – vilpitöntä sovintoa vihollisen kanssa.

Pääsiäiskertomus on kuva Jumalasta joka etsii enemmän kuin oikeutta ihmisen kanssa. Jumalan pojan syli on auki sovinnolle ristiinraulittunakin.

Volf myöntää auliisti, että vahva ja hyvin oikeutetun tuntuinen koston halu kuului hänen omiinkin ensireaktioihinsa. Siihen tunteeseen hän oli tutustunut jo kymmenen vuotta aikaisemmin, kun serbit olivat panneet useita Kroatian kaupunkeja maan tasalle, ajaneet melkein neljäsosan kansasta pakolaisiksi, ja tappaneet kymmeniätuhansia ihmisiä. Hän ei sen enempää hyväksy kuin tuomitsekaan sitä tunnetta.

Väkivaltaisia haluja on ilmaistu monta kertaa **Daavidin** kostonhimoisissa psalmeissa. Mutta Volf alleviivaa että ne ovat psalmien rituaalisissa rukouksissa nimenomaan siksi, että niiden kautta ihmiset veivät kostonhimonsa Jumalalle, ja jättivät sen seurauksena koston tekemättä. Meidän täytyy viedä raivomme Jumalalle, jotta emme jäisi tänne matkimaan vihollisiamme ja panemaan vielä paremmaksi – tai pahemmaksi.

Sovintoon kuuluu myös uhrin itseensä meneminen. Se ei merkitse sitä että uhrin pitäisi syyttää itseään siitä, mitä hänelle on tehty, mutta hänen tulisi uhriudestaan huolimatta kysyä, millä tavalla hän mahdollisesti on osallistunut tämän vihollisuuden rakentamiseen. Itsensä vilpitön tutkiskelu on eri asia, kuin itsensä syyllistäminen siitä mitä itselle on tehty.

Wolf tuo haastattelussaan esille myös sen, että maailman tilanne voi viedä kristityn eettisiin dilemmoihin, joista ei ole mitään ”puhdasta” ulospääsyä. Viattomien suojele voi joskus vaatia toimenpiteitä, jotka ovat omantunnon vastaisia.

*”Olen aina ajatellut, että sellaisilla kristityillä kuten **Dietrich Bonhoeffer**, joka osallistui yritykseen salamurhata **Hitler**, oli oikea näkökulma todellisuuteen. Bonhoeffer oli vakuuttunut tekevänsä oikein, vaikka niin tehdessään teki väärin. Hän osallistui oikeaan tekoon, josta hänen piti kuitenkin tehdä parannusta.”*

103 Ystäväkirje 3/97

104 Christianity Today, Week of September 17.

Bonhoefferin elämäkertä¹⁰⁵ on tehnyt minuunkin suuren vaikutuksen. Tästä protestanttisesta papista puuttui kokonaan se sataprosenttisen väkivallan oikeutuksen henki, jolla suvaitsemattomuutta yleensä perustellaan, ja joilla kostoja yleensä suoritetaan. **Gandhin** suurena ihailijana, ja vannoutuneena kristittynä pasifistina, hän joutui hyvin poikkeukselliseen, ja äärimmäisen ristiriitaiseen historialliseen tilanteeseen. Bonhoeffer ei koskaan yrittänyt itsevanhurskaasti puolustaa tekoaan, vaan suostui loppuun asti ristiriitaisena kantamaan vastuun sekä motiiveistaan että teoistaan. Hänet mestattiin saksalaisessa vankilassa muutama päivä ennen toisen maailmansodan loppumista.

YK:n epärealistisen tuntuiseen eetokseen kuuluu yritys sulkea koko maailma, ja kaikki sen kansat, keskinäiseen sovintoon, tai jos ei sovintoon, niin ainakin toleranssiin.

Tämä vuosi on **Iranin** muslimipresidentin **Mohammad Khatamin** aloitteesta julistettu YK:n *Sivilisaatioiden välisen dialogin vuodeksi*. Minua kiinnostaisi tietää näkevätkö kristityt siinä vain kukkakimppuun piilotetun asean, vain siksi että aloite tulee islamilaiselta taholta, vai otammeko sen vastaan elintärkeänä haasteena toleranssin edistämiseksi.

Toleranssin toinen ääripää.

Anteeksianto ja anteeksipyyntö on suvaitsemattomuuden äärimmäinen vastakohta. Sen haasteen alleviivaamiseksi annan lopuksi sikermän kritisoimani postmodernistin **Jacques Derridan** ajatuksista. Vaikka hän onkin ehdoton ateisti, hän kuulostaa melkein Evankeliumien kommentaattorilta:

”Parannusenteko ja anteeksipyyntö edustaa epäilemättä universaalia pakkoa muistaa. On välttämätöntä palata menneisyyteen, muistaa, syyttää itseään ja tehdä parannusta...

Anteeksiannolle ei ole mitään rajaa tai mitta...

Tietenkin anteeksiantamaton on olemassa. Mutta eikä nimenomaan se ole totuudenmukaisesti ainoa asia, jonka voimme antaa anteeksi? Jos olemme valmiit antamaan anteeksi vain sen, mitä kirkko kutsuu anteeksiannettavaksi synniksi, silloin koko anteeksiannon ajatus katoaisi. Jos ylipäänsä on mitään anteeksiannettavaa, niin se on mitä uskonnollisessa kielessä kutsutaan kuolemansynniksi, kaikkein pahin ja anteeksiantamattomin rikos tai vääryys... Nimensä arvoinen anteeksianto, jos sellaista ikinä onkaan, kohdistuu ilman ehtoja anteeksiantamattomaan...

Tällainen anteeksianto voi näyttää hullulta ja mielettömältä. Sen täytyykin jäädä älyttömäksi mahdottomuudeksi... Se täytyy syöstä kaiken järjellisyuden yöhön. Tällä huomautuksella en halua mitätöidä anteeksiantoa. Se on ehkä ainoa asia, joka tapahtuessaan yllättää kuin vallankumous.

***Hegel**, tuo suuri anteeksiannon ja sovinnon ajattelija sanoi, että kaikki muu on anteeksiannettavaa paitsi rikos Henkeä itseään vastaan. Hän tarkoitti rikosta anteeksiannon sovittavaa mahdollisuutta vastaan... Ainoa todella anteeksiantamaton rikos on sitä vastaan, joka antaa voiman antaa anteeksi, rikos anteeksiantoa itseään vastaan – jota **Hegel** kutsuu kristinuskon hengeksi.”¹⁰⁶*

Hänen palveluksessaan: **Daniel Nylund**

¹⁰⁵ En nyt löydä suomennetun elämäkerran tietoja. Se on muistaakseni julkaistu KRS:n kautta.

¹⁰⁶ **J. Derrida**. *The Century and the Pardon*. <http://www.excitingland.com/fiction/pardonEngl.htm>